

MARIUS

SCANDINAVIAN INSTITUTE OF MARITIME LAW

Irina Fodchenko

Utenlandsk deltakelse i petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel

- hovedtrekk ved Russlands petroleumsregimer
med referanse til det norske konsesjonssystemet

Utenlandsk deltakelse i petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel

- hovedtrekk ved Russlands petroleumsregimer med referanse til det norske konsesjonssystemet

Irina Fodchenko

Utenlandsk deltakelse i petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel

– hovedtrekk ved Russlands petroleumsregimer
med referanse til det norske konsesjonssystemet

MarIus nr. 380

Sjørettsfondet
Nordisk institutt for sjørett
Universitetet i Oslo

© Sjørettsfondet, 2009

ISSN: 0332-7868

Sjørettsfondet
Nordisk institutt for sjørett
Universitetet i Oslo
Postboks 6706 St. Olavs plass
N-0130 Oslo

Besøksadresse: Karl Johans gate 47

Telefon: 22 85 96 00
Telefaks: 22 85 97 50
E-post: sjorett-adm@jus.uio.no
Internett: www.jus.uio.no/nifs

Redaktør: Postdoktor Alla Pozdnakova

Trykk: 07 Lobo Media

Forord

Denne avhandlingen ble skrevet mens jeg var ansatt som vitenskapelig assistent ved Nordisk institutt for sjørett, avdeling for petroleums- og energirett. Avhandlingen publiseres slik den forelå ved innleveringen i april 2009.

Jeg ønsker å takke alle ansatte ved Nordisk institutt for sjørett, avdeling petroleums- og energirett, samt Senter for europarett for et inspirerende, hyggelig og godt faglig miljø. Det har vært et stort privilegium å være en del av dette fellesskapet.

En særlig takk går til min veileder, professor Ulf Hammer, som har vært en uvurderlig diskusjonspartner og gitt meg mange gode råd og innspill underveis. Jeg vil også takke professor Ola Mestad og tidligere juridisk direktør i ConocoPhillips Russia & Caspian Region Dagfinn Nygaard, som har lest gjennom manuskriptet og gitt konstruktive råd og kommentarer. En særskilt takk rettes til tidligere Statoil-sjef Arve Johnsen, som har lest gjennom avhandlingen etter sensur. Hans kyndige råd og innspill tar jeg videre med meg i mitt doktorgradsarbeid.

En varm takk rettes til Ingeborg Altern Vedal, Jorunn Birkedal på forkontoret, og bibliotekar Inger Hamre. Mine vit.ass. kolleger fortjener også en takk for inspirerende samvær gjennom hele arbeidet. Vit.ass. Richard Alme skal ha en stor takk for å ha lest korrektur og vit.ass. Solveig Prestegard for oppmuntring og motivasjon i sluttfasen.

Til slutt vil jeg takke familien for å ha utvist tålmodighet og glødende optimisme under hele skriveprosessen.

Oslo, mai 2009

Irina P. Fodchenko

Innholdsfortegnelse

DEL I INNLEDNING

1	Aktualitet: Mot nye oljeeventyr	2
2	Tema og presentasjon av hovedproblemstillinger	3
3	Rettskilder og ulike metoder	7
4	Den videre fremstillingen.....	17

DEL II BAKGRUNNSTEPPE

5	Noen rettslige utgangspunkter for regulering av petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel	19
5.1	Kyststatens rettigheter som grunnlag for forvaltningen av petroleumsressurser	19
5.2	Om eiendomsrett til petroleumsressursene på kontinentalsokkel.....	20
5.3	Kontinentalsokkelens avgrensning: perspektiver på utvidelsen av ressursgrunlaget.....	22
5.4	Åpning av område på russisk kontinentalsokkel?	24
6	Ressursgrunlaget for petroleumsvirksomhet offshore	26
7	Petroleumsvirksomhet og russisk økonomi	30
8	Petroleumspolitik og forvaltningsplaner.....	32

DEL III DEN OPPDELTE STATEN

9	Myndighetsfordeling mellom føderale og regionale styringsmakter innen petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel	40
9.1	Russland som føderasjon	40
9.2	Konstitusjonelt tredelt rammeverk som rettslig utgangspunkt.....	42
9.3	Områder av føderal betydning	43
9.4	Styringsrett for regionale myndigheter ved utbygging av infrastruktur på landområder	44

9.5	Konklusjon: Sentralstyring av petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel	46
10	Statlig organisering av petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel	47
10.1	Innledning.....	47
10.2	Statsmaktene i Russland og deres rolle i petroleumsvirksomhet	48
10.2.1	Russlands «Petro-Kreml»	48
10.2.2	Lovgivningsfunksjon: Russlands nasjonalforsamling	50
10.2.3	Politikkutforming og ansvar for konsesjonstildeling: Russlands Regjering	51
10.3	Oversikt over de sentrale russiske forvaltningsorganer på petroleumssektoren.....	52
10.3.1	Overordnede betraktninger om russisk modell for statlig organisering	52
10.3.2	Overordnet forvaltningsmessig ansvar: Minprirody og Minenergo.....	57
10.3.3	Forvaltningsfunksjoner: Rosnedra.....	59
10.3.4	Petroleums sikkerhetsfunksjoner: Rostekhnadzor	60
10.3.5	Miljøvernsfunksjoner: Rostekhnadzor, Rosprirodnadzor og Roshydromet.....	61
10.3.6	Militærstrategiske funksjoner: Forsvarsdepartementet og FSB	63
11	Konklusjon: Mange kokker mye søl?	65

DEL IV KONSESJONSSYSTEMET PÅ RUSSISK KONTINENTALSOKKEL

12	Nærmere om det rettslige grunnlaget og styringssystemets bestanddeler	69
12.1	Forholdet mellom kontinentalsokkeloven og undergrunnsloven	69
12.2	Særlig om anvendelsesområdet for kontinentalsokkeloven og undergrunnsloven	70
12.3	Oversikt over sentrale styringsredskaper	73
12.4	Konsesjonsbasert eller avtalebasert? Diskusjon om rettslig natur.....	78

13	Varighet av utvinningstillatelser og adgang til forlengelse ..	83
14	Utvelgelse av pliktsubjekt: Rettighetshaver	87
14.1	Om kontinentalsokkeloven artikkel 7.....	87
14.1.1	Etableringskravet	88
14.1.2	Kravet til erfaring.....	89
14.1.3	Kravet om statens andel	91
14.2	Konklusjon.....	91
15	Utlysning og tildeling av utvinningstillatelser.....	93
16	Overdragelse av utvinningstillatelser.....	97
17	Utsikter for utenlandske investorer.....	99
17.1	Betragtninger rundt behovet for utenlandske partnere	99
17.2	Samarbeidets art.....	101
18	Investeringer i selskaper.....	106
18.1	Nærmere om lov om strategiske investeringer.....	106
18.2	Sentrale begreper og uklare definisjoner	109
18.2.1	Nærmere om områder av føderal betydning	109
18.2.2	Strategisk selskap.....	110
18.2.3	Utenlandsk investor	111
18.2.4	Regjeringskommisjon	112
18.3	Eierbegrensningsregler	112
19	Konklusjon	114

DEL V RUSSISKE PSA-REGIMER

20	Innledning.....	117
21	Kort om PSA-lovgivning	118
22	Kort om stabilitetsklausuler og øvrige garantier	121
23	Noen rettslige aspekter ved en PSA.....	123
23.1	Den lange veien til en PSA.....	123
23.2	Kort om styringsstruktur.....	125
23.3	Økonomisk fordeling	127
23.3.1	Indirekte produksjonsdeling.....	127
23.3.2	Direkte produksjonsdeling	128

23.4	Krav til bruk av nasjonale varer og tjenester	129
24	Konklusjon: Den sovende PSA-loven. Våkner den?.....	130

DEL VI STATSDELTAGELSE I PETROLEUMSVIRKSOMHET

25	Oversikt over statlig eierskap.....	133
25.1	Grunnlag for og utvikling av statlig styring og kontroll	135
25.1.1	Innledning	135
25.1.2	Gazprom og Rosneft	136
25.1.3	StatoilHydro.....	138
25.2	Hovedtrekk ved ulike modeller for eierstyring og selskapsledelse	141
26	Konklusjon	145

DEL VII EN SAMMENFATTENDE BETRAKTNING AV RAMMEVERKET FOR PETROLEUMSVIRKSOMHET PÅ RUSSISK KONTINENTALSOKKEL

Kilderegister	150
Vedlegg I: Russlands olje- og gasshistorie i et nøtteskall.	165
Vedlegg II: Kart over russisk kontinentalsokkel	169
Vedlegg III: Russisk ressursklassifikasjonssystem	170
Vedlegg IV: Shtokman-prosjektet	171
Tidligere utgaver av MarIus.....	175
Bøker utgitt av Sjørettsfondet fra 1990	212

Del I

Innledning

1 Aktualitet: Mot nye oljeeventyr

Kampen om ikke-fornybare petroleumsressurser tilspisses blant oljeselskaper som stadig er på jakt etter nye prosjekter og store fortjenester. I mange land som til nå har vært betydelige oljeprodusenter, har produksjonen passert toppen og er på vei ned i takt med at utvinningskostnadene stiger.

I Russland fortsetter produksjonsfallet med økende tempo fra gigantfeltene i Vest-Sibir, og store deler av norsk kontinentalsokkel er i moden fase.¹

Dette resulterer i at store internasjonale aktører gradvis mister interessen for disse områdene og retter blikket mot nye oljeeventyr. Russlands kontinentalsokkel med sitt formidable ressursgrunnlag fremstår for mange som et fristende alternativ.² Samtidig er kontinentalsokkelen et viktig strategisk satsingsområde for staten, og reguleringen strammes stadig inn.

Russiske myndigheter er i ferd med å ta tilbake kontroll over landets naturressurser etter å ha mistet grepet på 90-tallet. Statens rolle og deltagelse i petroleumssektoren er i de siste årene styrket gjennom ulike rettslige og politiske mekanismer. Omfattende endringer i russisk ressurslovgivning, som trådte i kraft sommeren 2008, ga ytterligere kontroll- og styringsredskaper til staten. Rettslig sett har det dannet seg et nytt konsept for regulering av petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel, og et nytt utenlandsk investeringsregime er etablert. Tilgangen til nye områder ble sikret for særskilte statskontrollerte selskaper, Gazprom og Rosneft. Utenlandske og andre russiske investorer må tilpasse sin deltagelse til de nye spillereglene. En rettslig analyse om det russiske systemet må derfor ta stilling til helt nye spørsmål.

¹ Selv om letevirksomheten i Nordsjøen var på topp i 2008, var de fleste funn som ble gjort svært små og etter foreløpige beregninger lite økonomisk lønnsomme for utbygging.

² For oversikt over ressursgrunnlaget se Del II kap. 6.

Kort tid etter de overnevnte lovendringene trådte i kraft, slo den internasjonale finanskrisen kraftig inn over russisk økonomi. Dette og fallende oljepris setter russiske myndigheter foran nye utfordringer hva regelverket for sokkelbasert petroleumsutvinning angår. Usikkerheten er stor om hva som vil skje framover.

2 Tema og presentasjon av hovedproblemstillinger

Temaet for denne avhandlingen er å redegjøre for og analysere hovedelementer ved reguleringen av petroleumssektoren på russisk kontinentalsokkel. Fremstillingens siktepunkt er å kartlegge om og hvordan utenlandske oljeselskaper kan delta i landets offshorevirksomhet. For å illustrere hvordan det russiske systemet skiller seg fra det norske, søkes det anlagt et komparativt element ved en sammenligning med gjeldende regulering i Norge.

Utgangspunktet for petroleumsvirksomhet på russisk og norsk kontinentalsokkel er at eiendomsrett til undersjøiske petroleumforekomster tilligger staten.³ Som ressurseier står staten i utgangspunktet fritt til å avgjøre om og hvordan landets olje- og gassressurser skal forvaltes og hvordan petroleumsvirksomhet skal reguleres.

Russland er, i motsetning til Norge, en føderasjon og begrepet «staten» kan i den forbindelse tolkes flertydig. Det vil derfor være nødvendig å klarlegge om og hvordan spørsmål knyttet til forvaltning og utnytting av petroleumssressurser er løst mellom de sentrale styresmaktene og de ulike regionene.⁴ Dette vil være av sentral betydning for videre drøftelse om

³ Nærmere om dette under Del II kap. 5.1 og Del II kap. 5.2.

⁴ I føderale stater er den faktiske statsuvereniteten delt mellom det føderale og regionale nivå, slik at både lovgivende og utøvende makt finnes på begge nivåer. Domstolssystemet i Russland er imidlertid utelukkende et føderalt ansvar. For

statlig organisering og rettslig regulering av petroleumsvirksomhet i Russland.⁵ Det er avgjørende i vurderingen av hvilke myndigheter og hvilken lovgivning de utenlandske aktørene må forholde seg til.

Hovedproblemstillingen i avhandlingen vil være hvilke petroleumsregimer utenlandske investorer møter på russisk kontinentalsokkel og hvordan disse avviker fra den som er tatt i bruk på den norske kontinentalsokkelen. Utforskning og produksjon av olje og gass på norsk kontinentalsokkel var fra starten av underlagt et skrittvis konsesjonssystem.⁶ Systemet innebærer i sin grunnform at myndighetene har adgang til å tildele oljeselskaper tillatelse, til på nærmere fastsatte vilkår, å drive petroleumsvirksomhet for en avgrenset tidsperiode i et definert område. Ved tildeling av tillatelser overfører staten sin rett til å drive petroleumsvirksomhet til oljeselskaper og tar inn en høy del av verdiene gjennom skatte- og avgiftssystemet. «I tillegg til den egentlige konsesjon (utvinningstillatelse) kreves suksessivt en rekke ulike tillatelser og lignende fra myndighetene».⁷ Den norske konsesjonsmodellen gir følgelig den norske stat adgang til å gripe inn og anvende styringsrett i alle faser av virksomheten.

Et lignende petroleumsregime ble innført i Russland i 1992.⁸ For å sette i verk undersøkelse etter, eller utvinning av petroleum, må oljeselskaper i likhet med det norske konsesjonssystemet få en tillatelse fra offentlige myndigheter. De senere års betydelige endringsprosesser av russisk konsesjonsregime preget imidlertid landets petroleumssektor. En kan noe

redegjørelse om myndighetsfordeling mellom føderale og regionale styringsmakter innen petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkelen se Del III kap. 9.

⁵ Se nærmere om dette i Del III kap. 10.

⁶ Konsesjonssystemet ble først etablert ved kgl.res. av 9. april 1965. Første konsesjonsrunde ble utlyst samme år.

⁷ Jf. Selvig (1981) s. 48 - 50.

⁸ I Russland kjent som lisenssystem (lisensregime), eng: current tax regime.

upresist si at under konsesjonssystemet har det dannet seg ulike reguleringsregimer. Skillet mellom dem har hovedsakelig et geografisk og strategisk utgangspunkt. Reguleringen er på mange punkter forskjellig avhengig av hvor virksomheten skal foregå: på kontinentalsokkel, sjøterritorium eller på land.⁹ Dette gjelder særlig spørsmål om hvem som kan være rettighetshaver, hvilke myndigheter som står ansvarlig for tildeling av konsesjoner, og på hvilke måter en slik tildeling kan skje. Når det gjelder petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel, ble konsesjonssystemet vesentlig strammet inn ved en rekke lovendringer i 2008.

Det nyetablerte investeringsregimet på sokkelen vil i denne avhandlingen bli forsøkt vurdert i lys av hvilke muligheter det kan skape for utenlandske aktører.

I motsetning til Norge er ytterligere ett reguleringsregime gjeldende for aktører på russisk kontinentalsokkel. Et PSA-regime ble introdusert i 1993, skreddersydd for utenlandske investeringer.¹⁰ Forholdet mellom staten og oljeselskap har da grunnlag i en produksjonsdelingsavtale, som i grove trekk innebærer at oljeselskapet får en kontraktuell rett til en forhåndsavtalt andel av produksjonen for å dekke investeringsutgifter. Resten av produksjonen ble fordelt mellom staten og oljeselskapet etter bestemte mekanismer. Avtalebaserte regimer skiller seg fra konsesjonsbaserte regimer ved at de skal være stabile og vil som regel ikke kunne endres eller justeres. Russlands PSA-regime er for tiden med noen få unntak et såkalt sovende regime, grunnet så vel politiske som rettslige hindringer.¹¹ Fremstillingen nedenfor har først og fremst til formål å sette fokus på de rettslige problemstillingene

⁹ Selv på land kan reguleringen variere noe, avhengig av om det aktuelle feltet er definert som «område av føderal betydning» eller ikke. Hva som menes med områder av føderal betydning er redegjort under Del III kap. 9.3 og Del IV kap. 18.2.1.

¹⁰ PSA står for Production Sharing Agreement (eng.).

¹¹ Se Del V kap 21.

og vurdere om det russiske PSA-regimet kan være et alternativ for utenlandske investorer.

Valgt reguleringsregime danner utgangspunktet for i hvilken grad myndighetene gis adgang til styring av virksomheten. Felles kjennetegn ved organisering av russisk og norsk petroleumsvirksomhet er at begge stater har aktivt deltatt i selve virksomheten. Statsdeltagelsen er ofte begrunnet i statenes intensjon om å skaffe mer kontroll over operasjoner enn det som er mulig gjennom etablerte petroleumsregimer.

Den statlige deltagelsen på norsk kontinentalsokkel skjer dels via kontrollerende eierskap i StatoilHydro ASA og dels via statens direkte økonomiske engasjement (SDØE). Aktiv deltagelse fra statlig hold var særlig fremtredende i startfasen i norsk petroleumsindustri, mens på det nåværende tidspunkt har staten inntatt en rolle som en mer passiv eier.

Statsdeltagelse er heller intet nytt fenomen for Russland, og landets petroleumsindustri har lenge vært symbolet på tung offentlig styring og sterk deltakelse fra statlig hold. Tydeligst har denne inngripen manifestert seg i statens majoritetseierskap i Gazprom og Rosneft.

Det statlige eierskapet kan som kjent i visse tilfeller åpne for bruk av kommersielle aktører i styringsøyemed. Delproblemstillingen for oppgavens formål vil derfor være hvilken betydning statlig eierskap har i forhold til statlig styring og kontroll for utenlandske investorer. For å svare på dette spørsmålet er det nødvendig å redegjøre for hvordan den russiske stat forvalter sine aksjeposter i Gazprom og Rosneft.

Andre i og for seg praktiske problemstillinger for utenlandske investorer tas opp fortløpende i avhandlingen. Av hensyn til oppgavens omfang har det likevel ikke vært mulig å gi noen fullstendig analyse av alle problemstillinger som oppstår. Hovedvekten i fremstillingen er derfor lagt på såkalte oppstrøms-aktiviteter, som omfatter leting etter og utvinning av petroleum, men ikke transport, raffinering, markedsføring og salg. Avhandlingen er som sagt rettet mot regulering og organisering av petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel, mens den norske

reguleringen vil bli benyttet som bakgrunnsteppes for å forsøke å fastslå likheter og fremheve forskjeller.

3 Rettskilder og ulike metoder

Før avhandlingens materielle del tar til er det nødvendig å redegjøre for enkelte spesielle rettskildeproblemer som oppstår grunnet komparative elementer av fremstillingen.

Rettskildebildet for regulering av petroleumsvirksomhet på norsk kontinentalsokkel er grundig behandlet i norsk juridisk teori.¹² Dette kapitlet vil derfor være en mer grundig gjennomgang av det russiske rettskildetilfanget og metode. På norske problemstillinger anvendes den alminnelig juridiske metodelæren som gjelder i norsk rett.¹³

Russlands rettssystem bygger i stor grad på en sivilrettslig tradisjon og har derfor visse likhetstrekk med det norske. Det er likevel grunn allerede i denne sammenheng til å påpeke at Russland er en føderasjon og det skilles derfor mellom lovgivning på føderalt og regionalt nivå. Redegjørelsen i dette kapittel er begrenset til føderal lovgivning.

Hovedforskjellen fra den norske rettskidelæren ligger i at formelle rettskilder i Russland må danne et selvstendig grunnlag for en rettsregel.¹⁴ Rettskilder må utgjøre «en objektiv måte å uttrykke rett på».¹⁵ Russisk rettslig tradisjon er derfor i enda større grad enn norsk basert på skrevne

¹² Se for eksempel Hammer (2007) s. 1 flg., Selvig (2001), Moss (1998) s.187- 189.

¹³ Eckhoff (2001) s.1 flg.

¹⁴ Russisk metodelære opererer med begrepet «istotsjnik prava». Se mer om russisk rett i Butler (2003).

¹⁵ Dette er teoriens behandling av rettskildebegrepet, som er omdiskutert i den moderne russiske metodelæren. I følge mange teoretikere, kan det endelige innholdet i en russisk rettsregel for eksempel være resultatet av en lovtekst og rettspraksis, og da er verken lovteksten eller rettspraksis en «selvstendig måte» å uttrykke vedkommende rettsregel på.

kilder. Den skrevne retten er den som kommer til uttrykk gjennom formelle vedtak.

3.1.1.1 Konstitusjon

Det russiske rettsystemet er i likhet med det norske bygget opp hierarkisk. På samme måte som Grunnloven i Norge er Den russiske føderasjons Konstitusjon (heretter Russlands Konstitusjon) ansett for å være den høyeste rettskilde.¹⁶ I drøftingen av enkelte rettsspørsmål innenfor petroleumsvirksomhet er det vanlig å ta utgangspunkt i bestemmelsene i Russlands Konstitusjon.

3.1.1.2 Folkerett

Både for Russlands og Norges vedkommende vil folkeretten på visse punkter spille en sentral rolle for petroleumsaktiviteten på staters respektive kontinentalsokler.

Russlands Konstitusjon art. 15 fastslår at anerkjente folkerettslige prinsipper og normer, samt internasjonale avtaler/traktater som inngås av Russland, utgjør en integrert del av landets juridiske system. Hvis en internasjonal avtale som er inngått av Russland fastsetter andre regler enn de som er foreskrevet ved lov, gjelder regler i den internasjonale avtalen. Det russiske rettssystemet ligger således, i motsetning til norsk rett, nærmere opp til et monistisk system.¹⁷ Bare i noen få tilfeller kreves det en særskilt gjennomføringsakt for at en ratifisert traktat kan anvendes direkte i russisk rett.

3.1.1.3 Oversikt over sentral lovgivning på området

Formelle lover er en annen sentral rettskilde både i russisk og norsk rett, og er av stor betydning for å skape endringer i rettssystemet.

¹⁶ Den russiske føderasjons Konstitusjon av 12. desember 1993.

¹⁷ Norsk rett bygger i utgangspunktet på et dualistisk prinsipp.

I Norge fastsetter Grunnlovens §§ 76-81 former for lovbehandling. I Russland vedtas føderale lover av Russlands føderale forsamling (videre benevnt nasjonalforsamling), og inndeles i føderale konstitusjonelle lover og føderale (alminnelige) lover.¹⁸ Føderale konstitusjonelle lover går i tilfelle motstrid foran andre lover.

Prosedyren for vedtagelse av føderale lover i Russland har mange trekk som kan minne om det amerikanske systemet.

Presidenten, Føderasjonsrådet, medlemmer av Føderasjonsrådet, representanter fra Statsdumaen, regjeringen, regionale lovgivende og utøvende myndigheter og det øverste domstolsapparatet har i henhold til Konstitusjon art. 104 rett til å fremme lovforslag.

Forslaget må først vedtas med simpelt flertall av Statsdumaen, deretter av Føderasjonsrådet og så sendes til presidenten for signering. Hvis Føderasjonsrådet ikke godkjenner forslaget, opprettes det en kommisjon som har representanter fra Statsdumaen. Kommer kommisjonen fram til et kompromiss må det nye forslaget vedtas av Statsdumaen på nytt og sendes til presidenten. Ved uenighet i nasjonalforsamlingen, kan Statsdumaen overstyre Føderasjonsrådet ved 2/3 flertall. Da går forslaget til presidenten uten deres samtykke. Presidenten har i sin tur vetorett overfor lovforslaget. Statsdumaen har adgang til å godta presidentens endringer med simpelt flertall eller overstyre presidentens vetorett med 2/3 flertall i nasjonalforsamlingen.

Føderale lover trer i kraft ti dager etter første publisering i en av de tre offisielle avisene, «Rossijskaja gazeta», «Sobranie Zakonodatelstva Rossijskoj Federatsii» og «Parlamentskaja gazeta», med mindre noe annet følger direkte av vedtatt lov.¹⁹

Fra en systematisk og lovteknisk synsvinkel er russiske lover utformet noe annerledes enn norske lover. Hierarkiet av bestemmelser består på samme måte vanligvis av flere nivåer, men selve inndelingen i kapitler og underkapitler kan være noe mer komplisert.²⁰

¹⁸ Russlands nasjonalforsamling (rus: Federalnoe Sobranije) består av to kamre: Føderasjonsrådet (rus: Sovet Federatsii) og Statsdumaen (rus: Gosudarstvennaja Duma). Statsdumaen består av 450 representanter. Representantene velges ved valg, med en sperregrense på sju prosent. I Føderasjonsrådet sitter to representanter for hvert føderasjonssubjekt.

¹⁹ Av praktiske hensyn brukes det ofte ulike private online databaser som inneholder oversikt over til en hver tid gjeldende lovgivning. Erfaringsmessig forekommer det enkelte feil ved gjengivelse av lovttekster.

På flere sentrale rettsområder er grunnleggende regler i Russland samlet i svært komprimerte og oversiktlige framstillinger, såkalte lovbøker (rus: «kodekser»). Hovedformålet med en slik kodifiseringsteknikk er at man slipper å gjenta de samme prinsippene i en lang rekke lover. Denne lovgivingsteknikken er ikke særlig vanlig i norsk rett.²¹ Russiske lovbøker utgis som føderale lover og har på en måte «primus inter pares»-status.

Skattelovboken inneholder for eksempel overordnede hjemler for beskatning av petroleumsvirksomhet. Sivillovboken kommer til anvendelse på enkelte petroleumsrettslige problemstillinger, og da i særlig grad ved spørsmål om rettsforholdet mellom russiske og utenlandske juridiske personer, som for eksempel avtalerett, lovvalgs- og vernetingsbestemmelser m.m.²² En rekke legaldefinisjoner som er sentrale for oppgavens tema er å finne i Sivillovboken, herunder begrepet «juridiske personer».²³ Dette står i kontrast til med norsk rett, hvor slike begreper ofte er utviklet i samspill mellom juridisk teori og rettspraksis. Sivillovboken inneholder for øvrig en oversikt over de formelle rettskilder og bestemmelser om rettskildebuk.

Foruten dette er det omtrent 60 føderale lover og et betydelig antall andre skrevne rettskilder som regulerer ulike sider ved petroleumsvirksomheten i Russland.²⁴

²⁰ Delene (rus: «tjast») kan være inndelt i avsnitt (rus: «razdel»). Hvert avsnitt kan i sin tur bestå av underavsnitter (rus: «podrazdel»), som videre deles i ulike kapitler (rus: «glava»). Kapitlene inneholder til slutt de enkelte bestemmelser som er inngår i artikler (rus: «statja»). Artiklene (videre benevnt art.) er oppdelt i punkter (pkt.) eller stykker (stk.) som igjen kan være oppdelt i flere avsnitt.

²¹ Prinsippet ble imidlertid forutsatt i Grunnloven, se Grl. § 94 første setning. Et eksempel på kodifiseringsteknikken gjennomført i norsk rett kan være straffelovens generelle del. Tilsvarende kodifisering på sivilrettslig område foreligger ikke.

²² Sivillovboken består av fire deler. Det er særlig del 1 og del 2, som har relevans for vårt formål.

²³ Jf. Sivillovboken del 1 avsnitt 1 kapittel 4.

²⁴ Blant annet forskrifter og presidentsforordninger.

Avhandlingen er hovedsakelig begrenset til noen få lover som er av sentral betydning for reguleringen av petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel. Blant disse er, angitt i kronologisk rekkefølge, **føderal lov om undergrunn**²⁵ (heretter undergrunnsloven), **føderal lov om kontinentalsokkel**²⁶ (heretter kontinentalsokkelloven) og **føderal lov om avtaler om produksjonsdeling**²⁷ (heretter PSA-loven). Det kan kort nevnes at de overnevnte lovene kommer til anvendelse på alle typer av naturforekomster, altså også gull, sølv og andre mineraler. Russland har per i dag ikke en egen petroleumslov, men har derimot en egen lov som regulerer enkelte aspekter av landets gasssektor; **føderal lov om gassforsyning** (heretter gassforsyningsloven).²⁸

Når det gjelder utenlandske investorer kan i særlig grad fremheves **føderal lov om utenlandske investeringer**²⁹ (heretter investeringsloven) og **føderal lov om utenlandske investeringer i virksomhet som har strategisk betydning for landets forsvar og sikkerhet**³⁰ (heretter lov om strategiske investeringer). Loven om strategiske investeringer ble vedtatt i april 2008 og har ført til omfattende endringer i kontinentalsokkelloven og undergrunnsloven. Jeg kommer tilbake til dette i Del IV.

²⁵ Føderal lov om undergrunn av 21. februar 1992 nr. 2395-1, [sist endret 23. juli 2008 ved føderal lov nr. 160].

²⁶ Føderal lov om kontinentalsokkel til Den russiske føderasjon av 30. november 1995 nr. 187, [sist endret 03. desember 2008 ved føderal lov nr. 250].

²⁷ Føderal lov om avtaler om produksjonsdeling av 30. desember 1995 nr. 225, [sist endret 29. desember 2004 ved føderal lov nr. 199].

²⁸ Føderal lov om gassforsyning i Den russiske føderasjon av 31. mars 1999 nr. 69, [sist endret 30. desember 2008 ved føderal lov nr.313].

²⁹ Føderal lov om utenlandske investeringer i Den russiske føderasjon av 09. juli 1999 nr. 160 [sist endret 29. april 2008 ved føderal lov nr. 58].

³⁰ Føderal lov om utenlandske investeringer i selskaper som har strategisk betydning for landets forsvar og sikkerhet av 29. april 2008 nr. 57.

Nærmere beskrivelse av noen av overnevnte lover er gitt i oppgavens Del IV kap.12.1 og Del IV kap.12.2 (undergrunnsloven og kontinentalsokkeloven), Del IV kap.18 (lov om strategiske investeringer) og Del V kap. 21 (PSA-loven).

Til sammenligning er det petroleumsloven (heretter petrol.), som er den sentrale kilde ved regulering av petroleumsvirksomhet på norsk kontinentalsokkel.³¹ Riktignok er det flere lover som kommer til anvendelse, men det totale antallet er vesentlig mindre enn i Russland.³²

Først i 1973 ble det også gitt en lov som gjelder for utvinning av petroleum på norsk landområde; lov om utvinning av petroleum under land.³³ Etter lovens § 3 kan nærmere regler om undersøkelse og utvinning på land gis ved forskrift. Slik forskrift er så langt ikke gitt.

I tillegg vil en rekke andre skrevne rettskilder være av betydning for forståelsen av oppgavens tema. For Russlands vedkommende kan dette blant annet være presidentens forordninger eller ordrer, regjeringsrettsakter, rettsakter utgitt av føderale departementer og vedtekter av andre relevante instanser.³⁴ Blant disse fremstår konsesjonsforakriften som sentral.³⁵ Den er imidlertid ikke oppdatert i forhold til endringer i lovgivningen og på enkelte

³¹ Lov om petroleumsvirksomhet av 29. november 1996 nr. 72.

³² For eksempel; beskatningsmyndigheten ivaretas gjennom lov om skattlegging av undersjøiske petroleumforekomster mv. av 13. juni 1975 nr. 35. (petroleumsskatteloven).

³³ Lov om undersøkelser etter og utvinning av petroleum i grunnen under norsk landområde av 4. mai 1973 nr. 21.

³⁴ Forordninger (rus: «Ukas») er ofte av normativ karakter, mens ordrer (rus: «Rasporjashenie») er mer individualiserte. Regjeringsakter gis i form av beslutninger (rus: «Postanovlenie», heretter benevnt forskrifter) eller ordrer (rus: «Rasporjashenie»).

³⁵ Reglement om fremgangsmåten for konsesjonstildeling ved utnyttelse av undergrunnsressurser (heretter konsesjonsforakriften) av 15. juli. 1992 nr. 3314-1 [sist endret 26. juli 2007].

punkter står den i direkte motstrid til undergrunnsloven og kontinentalsokkelloven. Konesjonsforskriftens rettskildemessige verdi er derved etter min mening betydelig svekket. Noen bestemmelser kan likevel være avklarende i forhold til enkelte problemstillinger.

I Norge er det med hjemmel i petroleumsloven også gitt en rekke supplerende forskrifter.³⁶ Disse behandles underveis i oppgaven.

3.1.1.4 Forarbeider

Forarbeidene til russiske lover er fragmentariske, vanskelig tilgjengelige og tillegges derfor ikke vekt. I henhold til norsk rettskildelære står norske forarbeider i en sterkere stilling, selv om forarbeidenes anvisninger ikke bør anses som ubetinget avgjørende.³⁷

Det eksisterer en mengde av forarbeider til norsk petroleumslovgivning. Blant de viktigste for vårt formål kan nevnes Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) og Ot.prp.nr.48 (2000-2001). Dessuten kan Ot.prp. nr. 72 (1982-83) fremdeles ha relevans.

3.1.1.5 Rettspraksis

Videre er rettspraksis utvilsomt av betydning for tolkning av norske lover. I Russland er situasjonen noe annerledes. Hvorvidt rettspraksis skal anerkjennes som rettskilde i Russland har lenge vært et heftig debattemne blant mange teoretikere. Domstolsavgjørelser er ifølge mange ikke en formell rettskilde. Praktiserende jurister legger likevel stadig til grunn at rettsavgjørelser kan være et viktig tolkningsmoment av en lovtekst.

Det eksisterer imidlertid lite rettspraksis på petroleumsrettslig område, med unntak for noen skatterettslige tvister, samt avgjørelser om tildeling og omgjøring av tildelte tillatelser. I den grad rettspraksis har relevans for

³⁶ Av særlig betydning for vårt formål er forskrift til lov om petroleumsvirksomhet av 27. juni 1997 nr. 653 (heretter petroleumsforskriften).

³⁷ Eckhoff (2001) s. 73.

oppgavens formål vil den imidlertid bli trukket inn i denne fremstillingen som en illustrasjon eller et argument for et moment.

Russlands øverste domstoler har adgang til å gi betenkninger av generell art i forhold til tolkning av en konkret lovbestemmelse. Disse er bindende for underordnede domstoler. Det foreligger så vidt meg bekjent ingen slike uttalelser knyttet til bestemmelsene i overnevnte russiske lover, som kan være av betydning for forståelsen av oppgavens tema.

Russlands domstolsapparat er inndelt etter sakstype i tre deler: Konstitusjonsdomstol, såkalte arbitrazjdomstoler og de alminnelige domstolene, med Høyesterett i spissen. De føderale domstolene dømmer for øvrig i alle saker, uavhengig om de er knyttet til føderal eller regional lovgivning.

Konstitusjonsdomstolen har ansvar for konstitusjonelle spørsmål som for eksempel tolking av Konstitusjon, overensstemmelse mellom Konstitusjon, føderale lover og andre rettsakter, samt behandling av rettvister om kompetansefordeling mellom føderale og regionale myndigheter.

Arbitrazjdomstoler, med Den høyeste arbitrazjdomstol øverst, har kompetanse til å avgjøre økonomiske tvister mellom juridiske personer, og har således særlig betydning for utenlandske investorer, og der iblant ved petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel.³⁸

De alminnelige domstolene, har generell kompetanse og dømmer i alle saker som faller utenfor kompetanseområdene til de to overnevnte domstolssystemene. Det gjelder hovedsakelig straffesaker og privatrettslige tvister innenfor områder som familie- og arverett samt i økonomiske tvister mellom fysiske personer.

3.1.1.6 Juridisk teori

I den russiske juridiske litteraturen er en fullstendig analyse av petroleumsrettslige problemstillinger meget sjelden. På tross av Russlands lange oljehistorie, og flere karakteristiske trekk ved petroleumsvirksomheten, er regler om den ikke utskilt i et eget fag som i Norge: petroleumsrett.³⁹ Petroleumsrettslige spørsmål behandles som en del av

³⁸ Arbitrazjdomstoler må ikke forveksles med ad-hoc baserte voldgiftsdomstoler.

³⁹ For oversikt over Russlands oljehistorie se vedlegg 1.

naturressursretten og/eller bergretten uten at det foreligger et klart skille mellom for eksempel olje, gass, gull og andre naturressurser. Samme tilnæringsmåte gjenspeiles også i lovgivningen.

Meg bekjent foreligger det dessverre ingen oppdatert eller samlet fremstilling som kan benyttes som kilde for å få innsikt i oppgavens tema. Det finnes riktignok en rekke artikler og doktoravhandlinger om ulike problemstillinger, men da av mer generell karakter og ofte foreldet. Enkelte teoretiske fremstillinger som jeg har fått i min besittelse var en direkte avskrivning av gjeldende lovgivning på området og sjelden etterfulgt av mer enn sparsomme kommentarer fra forfatteren. For en jurist oppleves mange av disse fremstillingene som om de mangler noe vesentlig, nemlig det juridiske perspektivet.

Det er også utgitt flere kommentarutgaver til sentrale russiske lover.⁴⁰ Disse er skrevet av ulike eksperter, som har medvirket ved lovens istandbringelse. Fra rettskildemessig synspunkt er kommentarutgaver av lover en samling av rettsoppfatninger. Hva teoretikere mener er normalt ikke tungtveiende argumenter i juridiske resonnementer. I Russland står derfor juridisk teori i samme stilling som rettspraksis, og er ikke anerkjent som formell rettskilde. Likevel får disse for tiden i praksis større betydning enn ellers. Rettspraksis anses da som en viktigere rettskilde enn juridisk teori.

Verken kommentarutgaver eller sentrale lærebøker i naturressursrett er av forståelige grunner blitt oppdatert i forhold til de nye lovendringene som har trådt i kraft i 2008. Avhandlingen er på mange måter et nybrottsarbeid hva Russlands nye petroleumsregulering på kontinentalsokkel angår. Når det gjelder juridisk teori, vil jeg referere til løpende henvisninger i fremstillingen og litteraturlisten.

⁴⁰ For eksempel kommentar til undergrunnsloven av Krassov (2003) og kommentar til kontinentalsokkelloven av Bogolubov (2003).

3.1.1.7 Fremgangsmåte og utfordringer

Rettskildenes kvalitative karakter og kildenes tilgjengelighet er noe leseren bør ta i betraktning når en skal forholde seg til drøftelser og konklusjoner i denne fremstillingen.

Russisk juridisk teori har i forhold til tidsforbruket gitt meg lite utbytte. Under arbeidet med avhandlingen har jeg derfor vært i kontakt med representanter fra begge lands myndigheter, og aktører som er involvert i petroleumsvirksomhet. Fremstillingen bygger således i noen grad på informasjon fra samtaler med disse. Fra russisk hold ble mine henvendelser ofte møtt med den tradisjonelle formalistiske tilnærmingen, hvor alle forespørsler måtte fremlegges skriftlig. Enkelte spørsmål og da i særlig grad spørsmål om statsdeltagelse i petroleumsvirksomhet ble avvist eller ikke besvart av mine kontaktpersoner i Russland. Jeg har også erfart at det ofte kan foreligge et stort gap mellom den jus som russisk ressurslovgivning foreskriver, og den jus som anvendes av petroleumsbransjen i praksis.

Et annet opplevd problem er ulike tolkninger av russisk lovgivning. Dette kan delvis skyldes at russisk ressurslovgivning på flere områder er mangelfull, flertydig og foreldet. En liten del av den gamle sovjetiske reguleringen som var basert på planøkonomi er for eksempel fremdeles i bruk, selv 17 år etter oppløsningen av Sovjetunionen.

Landets lovgivende myndigheter har lenge erkjent denne situasjonen. Det russiske rettssystem preges derfor av raske endringer. Uttalelsen fra utenriksminister Jonas Gahr Støre om at «å forholde seg til Russland er det samme som å forholde seg til et bevegelig mål» er i stor grad treffende når det gjelder russisk ressurslovgivning.

Reformeringen av petroleumssektoren fører til at det stadig innføres nye rettslige teorier og prinsipper, og det kan være en utfordring å holde seg løpende oppdatert på alle endringer. Midt i skrivningen av avhandlingen ble regulering av petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel vesentlig skjerpet. Som en konsekvens av dette måtte store deler av fremstillingen skrives om.

Avhandlingen er ment å være rettskildemessig à jour pr. 1. januar 2009.

4 Den videre fremstillingen

Den videre fremstilling er bygget opp slik at jeg først begynner med det helt grunnleggende bakgrunnsstoffet om rettslig regulering av petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel, nedenfor Del II. Her vil jeg også vurdere ressurspotensialet på kontinentalsokkel, Russlands petroleumpolitikk og forvaltningsplaner. Dette for å danne et utgangspunkt for videre drøftelse

Avhandlingen er deretter disponert over fire hoveddeler. For at utenlandske oljeselskaper skal kunne gjøre rasjonelle vedtak om investeringer i petroleumssektoren er kjennskap til myndighetsorganer og landets rammeverk grunnleggende. Del III handler derfor om statlig organisering av petroleumsvirksomhet. I Del IV gis nærmere redegjørelse over konsesjonsregimer, rettslige rammeverk og grunnleggende regulerings-hjemler. Særlige oppmerksomhet vies reguleringen av utenlandske investeringer. Det gis også en omtale av andre forhold av mer generell art samt elementer tilknyttet selve ressurslovgivningen. Russisk PSA-regime er kort beskrevet i Del V. Del VI handler om Russlands statsdeltagelse i petroleumsvirksomhet.

Helt til slutt i Del VII gis det en sammenfattende vurdering av den nasjonale rammeverk for petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel.

Del II

Bakgrunnsteppe

5 Noen rettslige utgangspunkter for regulering av petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel

5.1 Kyststatens rettigheter som grunnlag for forvaltningen av petroleumsressurser

Spørsmålet om kyststatens rett til utforskning av kontinentalsokkelen, samt utnyttelse av naturforekomstene der, ble i det vesentlig aktualisert i tiden etter den annen verdenskrig.

Etter at USA initierte sokkelproklamasjon i 1945, har en rekke andre stater fulgt etter, deriblant Sovjetunionen og Norge.⁴¹ Prinsippet om kyststatens overhøyhet over ressursene på kontinentalsokkelen ble senere slått fast i Genève-konvensjon om kontinentalsokkelen.⁴² I ettertid ble prinsippet videreført i FNs Havrettskonvensjon, som per i dag er ratifisert av både Norge og Russland.⁴³

Således har begge stater enerett, innenfor visse rammer, til å utnytte ressursene på hver sin kontinentalsokkel.⁴⁴ Både for Norges og Russlands vedkommende har en slik rett ikke bare en folkerettslig forankring, men også et rettslig grunnlag i nasjonal rett.

Norges krav på kontinentalsokkel ble aktuelt da nyere opplysninger tydet på at det kunne være petroleumsforekomster under Nordsjøen, og norske

⁴¹ Dette var en stor endring fra det som hadde vært vanlig praksis frem til da. Nasjonale rettigheter var avgrenset til et smalt belte utenfor kystlinjen, vanligvis 3 nautiske mil. Alt hav utenfor denne territorialgrensen var «res nullius», dvs. fritt for alle nasjoner.

⁴² Jf. art. 2, Genève-konvensjon om kontinentalsokkel av 29. april 1958 (trådte i kraft juni 1964). Sovjetunionen sluttet seg til konvensjonen på den første Geneve-konferanse i 1958. Norge tiltrådte konvensjonen i 1971.

⁴³ Jf. art. 76 flg., FNs Havrettskonvensjon av 10. desember 1982 (trådte i kraft 16. november 1994). Ratifisert av Norge 24. juni 1996 og av Russland 26. februar 1997.

⁴⁴ For eksempel, forbudet mot å påføre andre stater miljøskade.

myndigheter hadde mottatt henvendelse fra et utenlandsk oljeselskap i den anledning.⁴⁵ Norge proklamerte, i samsvar med den folkerettslige sedvaneretten, sin statshøyhet over norsk kontinentalsokkel ved kgl.res. av 31. mai 1963.⁴⁶ Statens eksklusive rettigheter over havbunnen og undergrunnen ble fulgt opp med kontinentalsokkeloven av 21. juni 1963. Bestemmelsen ble videreført så godt som ordrett i etterfølgende petroleumslovgivning.

Russlands statshøyhet over russisk kontinentalsokkel er hjemlet i landets Konstitusjon art. 67 pkt. 2, hvor det fremgår at jurisdiksjonsutøvelse skal skje på den måten som følger av føderal lov og folkeretten. FNs Havrettskonvensjon art. 77 om kyststatens rettigheter over kontinentalsokkelen gjentas med noen små justeringer i kontinentalsokkeloven art. 5. Her slås det fast at Den russiske føderasjon utøver suverene rettigheter med hensyn til undersøkelse og utnyttelse av naturressursene på russisk kontinentalsokkel. Disse rettighetene er eksklusive i den forstand at om ikke Russland foretar undersøkelser på russisk kontinentalsokkel eller utnytter dens naturforekomster, kan ingen drive slik virksomhet uten statens uttrykkelige samtykke.

5.2 Om eiendomsrett til petroleumsressursene på kontinentalsokkel

Statens suverene rettigheter til å forvalte naturressurser på egne kontinentalsokler ble omhandlet i det forutgående kapitlet. Det er viktig å presisere at suverenitet i denne sammenheng ikke er ensbetydende med eiendomsrett. Tidligere nevnte havrettskonvensjoner regulerer ikke direkte forholdet, eller rettighetsfordelingen mellom staten og dens rettssubjekter.⁴⁷

⁴⁵ Jf. brev fra Phillips Petroleum i 1962, se. Johnsen (2008) s. 13.

⁴⁶ Dette fikk senere støtte i den overnevnte Genève-konvensjonen om kontinentalsokkelen.

⁴⁷ Dette i motsetning til de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene.

Det er således opp til statene selv å bestemme hvordan de ressursene konvensjoner etablerer rettigheter til skal allokeres. Hvorvidt en stat er en eier av petroleumsressursene på sin kontinentalsokkel beror derfor på intern rett.

I Norge slås det fast i Petroleumsloven § 1-1 at eiendomsretten til undersjøiske petroleumsforekomster på norsk kontinentalsokkel tilligger staten.⁴⁸

For Russlands vedkommende finnes bestemmelser om eiendomsrett til naturressursene på konstitusjonelt nivå. Konstitusjon art. 9 fastsetter mangfoldet av ulike eierskapsformer til naturressursene. Dette står i kontrast til den tidligere Sovjetunionen, hvor eiendomsretten til naturressurser kun var tillagt staten som grunneier.⁴⁹

Naturressurser etter gjeldende konstitusjonell rett kan være i privat, statlig, kommunalt og andre former for eierskap. Alle former for eierskap i samsvar med art. 8 i Konstitusjonen er «anerkjent og beskyttet likt». Plasseringen av disse artiklene i Konstitusjonen under overskriften «Grunnlaget for den konstitusjonelle orden» understreker deres særlige betydning.

Konstitusjon art. 9 omhandler imidlertid alle naturressurser som helhet, og gir verken entydig svar på hvem som er grunneier av naturforekomster på russisk kontinentalsokkel, eller hvem som er grunneier av petroleumsforekomster. Svaret må derfor søkes i spesiallovgivning.

Kontinentalsokkeloven slår fast at eiendomsrett til naturressursene på russisk kontinentalsokkel innehas av staten. Eiendomsretten til petroleums-

⁴⁸ Fra 1973 gjelder samme regel for petroleumsressurser på norsk landområde, jf. Lov om undersøkelser etter og utvinning av petroleum i grunnen under norsk landområde. Etter lovens § 1 er det staten som har utnyttelsesretten til «petroleum i grunnen under norsk landområde og den del av sjøgrunnen som er undergitt privat eiendomsrett». Loven avløste det tidligere juridiske syn om at eventuelle petroleumsforekomster i undergrunnen på land måtte tilhøre grunneieren i mangel av annen hjemmel.

⁴⁹ Se vedlegg 1.

forekomstene på russisk kontinentalsokkel ble følgelig, på samme måte som i Norge, tillagt den russiske stat som grunneier.

Statens eiendomsrett til petroleumsressursene danner grunnlaget for den offentligrettslige regulering av petroleumsvirksomhet. Det er følgelig opp til staten å bestemme hvordan disse skal forvaltes.

5.3 Kontinentalsokkelens avgrensning: perspektiver på utvidelsen av ressursgrunnlaget

Kontinentalsokkel er den naturlige forlengelsen av en stats landterritorium utenfor territorialfarvann, som regnes ut til sokkelfallet eller til 200 nautiske mil, jf. Havrettskonvensjon art. 76.

Det er imidlertid slik at dersom kyststater kan påvise at kontinentalsokkelen deres strekker seg lenger ut enn 200-milgrensen kan kyststaten kreve å få kontinentalsokkelens grenser utvidet. Staten må da innen fastsatte frister forelegge dokumentasjon om dette for FNs Kontinentalsokkelkommisjon. Kommisjonen vil vurdere sokkelens ytre grenser og gi kyststaten anbefalinger om hvordan den ytre grensen for nasjonal sokkel skal fastsettes. Ytre grenser fastsatt på den måten vil være endelige og bindende for andre stater.

Både Russland og Norge har ambisjoner om å utvide råderetten over petroleumsressurser offshore.

Russland fremla allerede i 2001 krav om utvidelse av sine arktiske andeler, et krav som ble sendt tilbake for ytterligere dokumentasjon. Russland planlegger å fremsette nytt krav med utvidet begrunnelse innen mai 2009. Det aktuelle området er på 1,2 millioner kvadratkilometer og antatt å inneholde omtrent to tredjedeler av petroleumsressursene i Polhavet.

Norge la også frem et krav i 2006 på et område på til sammen nærmere 250.000 kvadratkilometer i Norskehavet, Barentshavet og Polhavet.⁵⁰

⁵⁰ Se <http://www.regjeringen.no/upload/kilde/ud/prm/2006/0374/ddd/pdfv/299461-sokkel.pdf>. [sitert 18. mars 2008].

FNs Kontinentalsokkelkommisjons arbeid berører likevel ikke utestående spørsmål i tilknytning til delelinjer mellom naboland. Avgrensninger av kontinentalsokkel mot andre kyststater må løses gjennom forhandlinger dem imellom eller dom.

Barentshavet er som kjent et område med overlappende jurisdiksjonskrav fra Russland og Norge. Forhandlingene om avgrensning har pågått siden 70-tallet og foreløpig uten endelig resultat.

Uenighet mellom Russland og Norge beror på at statene legger til grunn forskjellige prinsipper som skal gjelde for grensedragningen. Norge hevder midtlinjeprinsippet, men Russland hevder sektorlinjeprinsippet.

Det aktuelle omstridte området er på ca. 176 000 km², noe som om lag tilsvarer størrelsen på den norske delen av Nordsjøen.⁵¹ Seismiske undersøkelser i det omstridte området ble gjennomført frem til innføringen av moratorium i 1982. Gamle data er i de senere år blitt gjenanalysert med mer moderne utstyr, og i henhold til overslag fra russiske myndigheter, finnes det petroleumsressurser av ikke ubetydelig størrelse.⁵² Bare reserver i Fedynskoe-prospektet kan være på størrelse med Shtokman-feltet.⁵³ Man kan imidlertid stille seg kritisk til troverdigheten av ressursanslagene som baserer seg utelukkende på seismikk uten at det ble foretatt leteboring i område. Erfaring fra Nordsjøen viser at i et lovende seismisk funn vil det være rundt 20 prosent sannsynlighet for olje og gass. Det omstridte området betraktes også av begge land som attraktivt på grunn av relativt stabile værforhold for petroleumsvirksomhet. Det er i stor grad isfritt hele året og havdybde på 200-300 m reduserer potensielle kostnader ved offshore-utbygging og dermed øker økonomisk lønnsomhet ved investeringer.⁵⁴

Delingen i Arktis og i Barentshavet dreier seg forståelig nok stort sett om fordeling av ressurser, da en avgrensning vil kunne ha stor økonomisk betydning for landets økonomi. En nærmere redegjørelse for rettslige problemstillinger om kontinentalsokkelens avgrensning faller imidlertid

⁵¹ St.meld. nr. 30 (2004-2005) s. 22.

⁵² 220-280 millioner tonn oljeekvivalenter.

⁵³ Se Del II kap. 6.

⁵⁴ Bergesen (1987) s. 58-59.

utenfor oppgavens formål og vil ikke bli særskilt behandlet i det følgende. Det viktigste her er at eventuell avgrensning vil eksponere investeringsmuligheter for de nasjonale og utenlandske oljeselskapene.

5.4 Åpning av område på russisk kontinentalsokkel?

En viktig forutsetning for petroleumsvirksomhet er at petroleumsressurser på kontinentalsokkelen er tilgjengelige for utvinning, dvs. at områder er åpne for petroleumsvirksomhet.⁵⁵

Før virksomheten kan igangsettes i et område på norsk kontinentalsokkel må det først tas stilling til om det er ønskelig med slik virksomhet i det aktuelle område, jf. petrl. § 3-1. Åpningen av et område danner derfor et fundament for norsk petroleumsvirksomhet og er ikke en del av selve konsesjonssystemet. Den fører ikke i seg selv til at noen får rett til å starte opp petroleumsvirksomhet. Rettigheter og plikter oppstår først senere, ved tildeling av undersøkelsestillatelse eller utvinningstillatelse.⁵⁶

En konsekvensutredning utgjør en del av grunnlaget for en slik åpningsprosess, jf. petroleumsforskriften kap. 2A. Den har til formål å vurdere nærings- og miljømessige virkninger, kartlegge konsekvenser av mulige forurensninger samt sosiale og økonomiske følger av petroleumsvirksomhet i det aktuelle området.

Åpning av nytt område for petroleumsvirksomhet er av så stor betydning at det er rimelig at den folkevalgte forsamlingen tar standpunkt til dette. Vedtak om åpning av områder for petroleumsvirksomhet fattes derfor av Stortinget, jf. petroleumsforskriften § 6d.

⁵⁵ I dag er områder i Skagerrak, Nordland VII og deler av Nordland VI, Troms II, kystnære områder langs Nordlandskysten og den nordlige delen av Barentshavet ikke åpnet for kommersiell petroleumsvirksomhet. Det pågår for eksempel geologisk kartlegging i Nordland VII og Troms II i regi av OD.

⁵⁶ Jf. Del IV kap. 12.3.

En tilsvarende prosedyre eksisterer ikke i Russland. Derimot kan man vise til en speilvendt ordning på russisk kontinentalsokkel. Mens norsk kontinentalsokkel åpnes gradvis for petroleumsvirksomhet, er den russiske kontinentalsokkelen i utgangspunktet åpen, men enkelte områder/felt kan bli plassert i et såkalt reservefond for undergrunnsressurser.

Diskusjoner rundt hensiktmessigheten av etableringen av et slikt fond, hvor en del områder skal bevares som nasjonale reserver, har pågått i flere år. Nylige endringer i ressurslovgivningen gir hjemmel for etablering, jf. undergrunnsloven art. 2.2. Meg bekjent har Russlands regjering allerede utarbeidet et utkast i samsvar med art. 12 pkt. 4 i endringslov til undergrunnsloven av 29. april 2008 nr. 58. Ordningen er foreløpig ikke realisert i praksis.⁵⁷

Fondet skal bestå av olje- og gassfelt som ikke er i produksjon, så vel som enkelte andre mineralfelt med diamanter, gull og osv. Hvor det i Norge er miljøhensyn og hensynet til andre næringer som står sentralt i vurderingen av åpning av områder, er det andre hensyn som legges til grunn i Russland. Det offisielle hovedformålet bak ordningen er å dekke eventuelle fremtidige behov for ressurser.⁵⁸

Russlands regjering har, med mindre noe annet følger av føderal lovgivning, myndighet til å legge til eller fjerne felt fra reserverlisten. Russlands nasjonalforsamling, er i motsetning til norsk ordning, ikke involvert i beslutningsprosessen.

⁵⁷ Opplyst i samtale med Departementet for naturressurser og miljø.

⁵⁸ Man kan også tenke at utviklingen av såkalte «reservefelt» kan bli brukt til å øke eller minke nasjonal oljeproduksjon. Dette er kjent virkemiddel som brukes for å kontrollere oljepris.

6 Ressursgrunnlaget for petroleumsvirksomhet offshore

Etter å ha skissert enkelte utgangspunkter for petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel i forutgående kapittel er det nødvendig å gi oversikt over Russlands petroleumsforekomster.

Ressursgrunnlaget og tilgang til informasjon om reservene utgjør en viktig del av oljeselskapenes vurdering av hvorvidt et land er attraktivt å investere i.⁵⁹ For å kunne si noe om fremtidig forvaltning av ressursene vil denne oversikt også være grunnleggende.

For det første er det viktig å merke seg at Russland og Norge opererer med ulike metoder for systematisering av petroleumsressursene. Dette vanskeliggjør sammenstilling av data og krever ekstra oppmerksomhet fra utenlandske investorer.

Russland har fram til 2001 brukt det gamle sovjetiske ressursklassifikasjonssystemet, som ikke var tilpasset markedsøkonomi. Et nytt system, som er tilpasset internasjonale standarder (WPC/SPE/AAPG) ble vedtatt i 2005, og skal implementeres i praksis fra 2009. Overgangen er riktignok en ressurskrevende prosess og blir mest sannsynlig forsinket. Ledende russiske oljeselskaper, herunder Gazprom og Rosneft, har allerede bedt om utsettelse.

Den andre forskjellen ligger i at mens norske myndigheter har valgt en åpen linje i forhold til å oppgi nøyaktige data om petroleumsaktiviteter og reserver på norsk kontinentalsokkel, er estimatene over gjenværende petroleumsressurser på russisk kontinentalsokkel betraktet som stats-hemmeligheter.

⁵⁹ Nåværende klassifikasjonssystem er presentert i vedlegg III.

Statshemmelighetsloven fastslår i art. 5 pkt. 2 at opplysninger om størrelsen på reservene, utvinning og produksjon av «strategiske ressurser» er en statshemmelighet.⁶⁰ Olje og assosiert gass (gass blandet i olje) er definert som «strategiske ressurser».⁶¹ Ordlyden omfatter følgelig rene oljefelt og felt med fri gass i kappe over olje, men ikke rene gassfelt. Unntaket bør imidlertid anvendes med forsiktighet da russiske myndigheter kan i praksis likevel betrakte naturgass som en strategisk ressurs.

Den som offentliggjør, overleverer eller på en annen måte avslører hemmelige opplysninger til uautoriserte personer eller instanser blir strafferettslig ansvarlig etter straffelovbok art. 283.⁶² Opplysninger som er mottatt gjennom samarbeid med en utenlandsk part i et felles prosjekt og gjelder et bestemt felt er unntatt fra lovens virkeområde og er derfor ikke hemmelige.⁶³ Det samme gjelder opplysninger om små felt. Departementet for naturressurser, Departementet for økonomisk utvikling og Industri- og Energidepartementet er autorisert til å føre tilsyn med informasjonsforvaltning.⁶⁴

Statshemmelighetsloven begrenser også adgang for utenlandske ansatte til å bruke detaljerte kart over områder. Oljeselskaper må i den forbindelse ansette sertifisert russisk personell.⁶⁵

Mange løselige beregninger av Russlands arv i form av petroleumsforekomster er likevel gjennom årene blitt antydnet av de største inter-

⁶⁰ Føderal lov om statshemmelighet av 21. juli 1993 nr. 5485-1. [sist endret 01. desember 2007].

⁶¹ Jf. forskrift om fastsettelsen av en liste over strategiske naturressurser, opplysninger av hvilke er klassifisert som en statshemmelighet (statshemmelighetsforskriften) av 2. april 2002 nr. 210.

⁶² Strafferammen for vanlig overtredelse er fengsel fra fire måneder inntil fire år.

⁶³ Jf. forordning av Russlands president om fastsettelsen av opplysninger som er klassifisert som en statshemmelighet (statshemmelighetsforordningen) av 30. november 1995 nr. 1203, [sist endret 06. september 2008].

⁶⁴ Jf. statshemmelighetsforordningen. Industri- og energidepartementet ble delt i Departementet for industri og Departementet for energi i mai 2008. Departementet for naturressurser er reorganisert til Departementet for naturressurser og økologi. Forordningen ble ikke oppdatert i den forbindelse. Mer om disse myndighetsorganer se Del III kap. 10.3.2.

⁶⁵ TNK-BP fikk i sin tid problemer på bakgrunn av dette.

nasjonale oljeselskapene, statlige organisasjoner og analytikere. Selv om disse dataenes unøyaktige karakter gjør det vanskelig eksakt å forutsi produksjon i fremtiden, skal det gjøres et forsøk i dette kapittel på å fastslå det generelle bildet.

Russland, har i likhet med Norge, i mange år vært blant de ti største petroleumsprodusentene og eksportørene i verden. De siste årene har det imidlertid vært spekulasjoner om hvor lenge oljealderen vil vare.

Mot slutten av 2007 utgjorde Russlands oljeressurser 6,4 prosent av verdens resterende olje, mens Norges utgjorde 0,7 prosent. Når det gjelder gass har Russland 25,2 prosent og Norge 1,7 prosent av verdens gassressurser.⁶⁶

Russisk kontinentalsokkel regnes som verdens største og utgjør i areal 6,2 millioner km², hvorav 3,9 millioner km² forventes å inneholde olje og gass. I denne sammenheng kan også nevnes den manglende utforskningen av russisk kontinentalsokkel, hvor kun 9-12 prosent er kartlagt med seismikk. Estimater vil ha det til at sokkelen inneholder nær 100 milliarder tonn med olje- og gassekvivalenter, og av disse er ca. 66,5 prosent i Russlands arktiske områder.

Mens russiske påviste gassressurser er fordelt omtrent likt på kontinentalsokkel og land, finnes bare 25 prosent av de russiske oljeressursene på kontinentalsokkelen. Omtrent 75 prosent av Russlands reserver på land er bygget ut, og en regner med at de er omtrent halvveis utnyttet. Det er likevel verdt å nevne at store deler av Øst-Sibir fremdeles er lite utforsket. Store funn i den vestlige delen av Sibir kan tyde på at sannsynligheten for å finne petroleum i utforskede områder er høy. Vest-Sibir har over langt tid vært et hovedsenter for russisk petroleumsvirksomhet.

Til sammenligning anses det som svært lite sannsynlig at det kan finnes petroleum på Norges landterritorium i så store kvanta at det kan være av økonomisk interesse å igangsette petroleumsvirksomhet.

⁶⁶ 10,9 milliarder tonn; 1 milliard tonn; 44,64 trillioner kubikkmeter; 2,96 trillioner kubikkmeter. Tall i dette avsnitt er basert på BP Statistical Review of World Energy (2008). For olje se s. 6 og for gass se s. 22.

Til sammenligning ble ressursanslaget for den norske kontinentalsokkelen nedjustert til 12,8 milliarder Sm³ o.e.⁶⁷ Det forventes at om lag 73 prosent av ressursene allerede er oppdaget.⁶⁸ Det meste av disse ressursene ligger i Nordsjøen, en del i Norskehavet, mens en liten del ligger i Barentshavet.

Letevirksomhet i Nordsjøen har pågått i mange år og området er godt kartlagt. Fremtidige funn i disse modne områdene antas å være små. Utbygging av små funn kan likevel i enkelte tilfeller være lønnsomt, for eksempel hvis feltet ligger nær eksisterende infrastruktur.⁶⁹ Store deler av Norskehavet, spesielt de vestlige deler, og Barentshavet er lite utforsket.

Det antas at om lag 33 prosent av uoppdagede petroleumsressurser er å finne i Barentshavet.⁷⁰ Resultatene fra boring etter petroleum i Barentshavet har vært blandede både på norsk og russisk side, og det er derfor knyttet stor usikkerhet til anslaget for de uoppdagede ressursene og fordelingen mellom olje og gass.

På norsk side er gassfeltet Snøhvit, med påvist 188,6 mill. m³ o.e., allerede utbygd og i drift. På russisk side av sektorlinjen er det boret omtrent 36 letebrønner hvor det er påvist petroleum. De mest interessante er Russlands første oljefelt til havs, Prirazlomnoje i Petsjorahavet, og Shtokmanovskoye gass- og kondensatfelt (videre benevnt Shtokman-feltet).⁷¹

Shtokman-feltet ble oppdaget allerede i 1988 og antas å inneholde over 3000 mrd. Sm³ gass. Dette er mer enn dobbelt så mye som Norges største gassfelt Troll, seks ganger så mye som Ormen Lange og 23 ganger større enn Snøhvitfeltet.

⁶⁷ Tallet varierer mellom 10,3 og 17,1 milliarder Sm³ o.e.

⁶⁸ 35 prosent er produsert, 28 prosent er klassifisert som besluttede reserver, 11 prosent som avhengige ressurser og 26 prosent som uoppdagede ressurser.

⁶⁹ For mer informasjon se Simensen (2008) s.1 flg.

⁷⁰ Fakta (2007) s. 80.

⁷¹ Shtokman-feltet var oppkalt etter en russisk oseanograf, V. B. Shtokman, som var en forgrunnsfigur for undersøkelser etter petroleum i Barentshavet på 1930-tallet.

En utfordring i forbindelse med Shtokman-utbyggingen er det store havdypet, isforholdene og avstanden fra land. Feltet ligger nemlig nesten 550 kilometer fra fastlandet på 340 meter havdyp. Dette er ca. seks ganger så langt fra land som Snøhvit. Shtokman-feltet dekker et areal på 1.400 kvadratkilometer.

Første stadium i utbyggingen planlegges å starte i 2010, første leveranser i 2013. Totalestimatet over nødvendige investeringer for feltets tre utbyggingsfaser er foreløpig beregnet til et beløp som er fire ganger så mye som Snøhvit-utbyggingen.⁷² Samtidig kan planlagt årlig produksjon sammenlignes med en årlig gassproduksjon i Norge.⁷³

7 Petroleumsvirksomhet og russisk økonomi

Petroleum er en av de viktigste handelsvarene i det moderne internasjonale samfunnet. Både for Norge og Russland dreier det seg om store verdier og danner et viktig grunnlag for samfunnets økonomiske og sosiale utvikling.

Russlands interesse og behov for utenlandske investeringer endres i tråd med oppgang eller nedgang i landets økonomi. Petroleumsregimer i landet ser også ut til å justeres i takt med dette.

Inntekter fra petroleumsvirksomheten har i de siste årene stått for rundt 30 prosent av Russlands BNP og for halvparten av budsjettinntektene. Det er riktignok petroleumsvirksomhet på land som utgjør omtrent hele grunnlaget for denne beregningen. Russland var verdens største olje- og gassprodusent i 2007, og slo dermed Saudi-Arabia.⁷⁴ Landet gikk i 2008 inn i sitt niende år på rad med økonomisk vekst. De høye energiprisene på verdensmarkedet ga Russland, fram til sommeren 2008, overskudd på handelsbalansen og mulighet til å nedbetale utenlandsk gjeld, samt øke sine utenlandske valutareserver. Russland hadde mot utgangen av 2007 verdens tredje største valutareserve. Samtidig utgjør utenlandske investeringer i petroleums-

⁷² For oversikt over utbyggingsfasene se vedlegg IV, figur 1.

⁷³ Basert på Hlebnikova (2005) s. 35-40 og Madeo (foredrag på «Arcic Frontiers»-konferanse, 2009).

⁷⁴ I 2007 produserte Russland i snitt 9,84 millioner fat olje per dag. Dette tilsvarer rundt en fjerdedel av all oljeproduksjon utenom OPEC.

sektoren allerede 35 prosent av de totale utenlandske investeringene i Russland og er med på å bidra til landets økonomiske oppgang.

Inntektene fra petroleumsvirksomhet på norsk kontinentalsokkel har i stor grad bidratt til det norske velferdssystemet. Store deler av verdiene sikres gjennom to ulike former for statlig eierskap i sektoren, gjennom StatoilHydro og SDØE. I tillegg kommer inntekter gjennom ulike skatter og avgifter. Petroleumsinntektene har vært spesielt store de siste årene. I 2007 kom 31 prosent av Norges inntekter fra petroleumsvirksomheten, som anses for å være den største næringen i Norge.⁷⁵

I likhet med Norge setter Russland mye av overskuddet inn i et stabiliseringsfond.⁷⁶ Russlands «Stabfond» ble opprettet i 2004 og bygd opp etter norsk modell. I februar 2008 ble det delt i to: Reservefond og Det nasjonale velferdsfondet. Stabiliseringsfondet har bare på fire år blitt bygd opp til litt under 1.000 milliarder norske kroner. Dette tilsvarer halvparten av den Statens pensjonsfond-utland i Norge. Ved utgangen av 2007 var verdien av det norske fondet om lag 2.000 milliarder norske kroner.⁷⁷ Russlands behov for utenlandsk kapital i petroleumssektoren er derfor betraktelig redusert sammenlignet med forholdene for bare ti år tilbake i tid.

Som følge av den globale finanskrisen avtar imidlertid den sterke veksten i landet. Russlands offisielle vekstestimat for 2008 er allerede nedjustert.⁷⁸ Midlene som er satt av i stabiliseringsfondet er allerede tatt i bruk, og store deler av fondet er brukt for å finansiere sentralbankens støttekjøp av rubel for å forsøke å stabilisere eller begrense devalueringen av den russiske rubelen. Siden 80 prosent av Russlands eksport består av råvarer, herunder olje og naturgass, er landet svært sårbart for svingninger i råvarepriser på

⁷⁵ Jf. Fakta (2008) s. 24.

⁷⁶ Tall er hentet fra den offisielle websiden til Russlands Finansdepartement, www.minfin.ru. [sitert 10. mars 2008].

⁷⁷ Jf. Fakta (2008) s. 14.

⁷⁸ Basert på informasjon fra Norges Utenriksdepartement, <http://www.landsider.no/land/russland/fakta/okonomi/okonomi.htm>. [sitert 26. november 2008].

verdensmarkedet. Med lave oljepriser vil statsbudsjettet for 2009 mest sannsynlig gå med underskudd. Dette kan føre til at det blir vanskelig å finansiere ny infrastruktur som kreves for å bygge ut nye olje- og gassfelt på russisk kontinentalsokkel. Russlands største oljeselskaper, herunder Rosneft og Gazprom, har også meldt om økonomiske vanskeligheter og bedt staten om krisepakker og skattelette for å fortsette planlagte aktiviteter på sokkelen.

Man skal derfor ikke se bort ifra at myndigheter i årene framover vil vise større interesse til utenlandske investeringer i petroleumssektoren.

8 Petroleumpolitikk og forvaltningsplaner

Hvordan petroleumsforekomstene skal utnyttes er avhengig av landets petroleumpolitikk. Internasjonale forhold kan riktignok også ha en viss påvirkningskraft.

De politiske mål er ofte forankret i ulike dokumenter, som for eksempel strategier, forvaltningsplaner og programmer.

For utenlandske investorer er kjennskap til disse dokumentene på mange måter grunnleggende. For det første kan de være en viktig kilde til informasjon om i hvilken grad utenlandske investeringer er en del av planene. For det andre inneholder dokumentene ofte en oppdatert status for landets petroleumssektor, målsetninger, så vel rettslige som praktiske utfordringer, tiltak som er prioritert gjennomført i den forbindelse, fremtidige satsingsområder og endringer frem til neste plan.

Jeg skal derfor i dette kapitlet forsøke å gi en kort oversikt over utformingen av landenes petroleumpolitikk, med særlig vekt på offentlige dokumenter, som klargjør de overordnede politiske rammene for petroleumsvirksomheten på russisk kontinentalsokkel.

Petroleumsproduserende land kan som kjent ha ulike mål med naturressursutnyttelsen. Petroleum og tilgang til petroleumsressursene har

også lenge vært en vesentlig faktor i utenriks- og innenrikspolitikken for mange energinasjoner.⁷⁹

Et hovedformål med norsk og russisk petroleumspolitik er å sikre høyest mulig verdiskaping fra olje- og gassressursene og et samfunnsøkonomisk optimalt uttak av petroleum.⁸⁰ Utvinning av petroleumressurser skal skje i et nasjonalt formuesperspektiv og på en miljømessig forsvarlig måte. Veien dit og resultatene har så langt vært, og er fortsatt, ulike for begge land.

I Norge gjenspeiles de overnevnte målsetningene i forvaltningsplan for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten.⁸¹ Planen klargjør de overordnede rammene for eksisterende og ny aktivitet i Barentshavet. Formålet med en slik helhetlig forvaltningsplan er å etablere retningslinjer for hvordan utviklingen i fiskerinæringen, sjøtransport og petroleumsvirksomhet bør samkjøres slik at prioriteringer i én næring ikke kommer i veien for en annen. På den måten kan man oppnå en bedre samlet forvaltning av havområder.

Fokuset i forvaltningsplanen rettes i stor grad mot de miljømessige rammebetingelsene ved petroleumsvirksomhet. Denne planen danner utgangspunkt for arbeidet med helhetlige forvaltningsplaner også for andre norske havområder. Forvaltningsplanen for Norskehavet er allerede under utarbeidelse og planlegges lagt fram våren 2009.

⁷⁹ Gasskonflikten mellom Russland og Ukraina i januar 2006 og 2009, da Russland stengte gasskranene til Ukraina som følge av betalingsmislighold, ble av mange ansett for å være politisk betinget. Ettersom vel 80 prosent av gassen til europeiske markeder strømmer i rør gjennom Ukraina, fikk stengingen alvorlige følger for europeiske forbrukere. Utover dette har Russland aldri misligholdt avtaler om gassleveranser.

⁸⁰ Se for eksempel St.prp. nr. 36 (2000-2001) s. 5, samt Russlands Energi Strategi fram til 2020 av 28 aug. 2003 nr.1234-p s.1.

⁸¹ Jf. St.meld. nr. 8 (2005-2006). Forvaltningsplanen er under implementering og skal evalueres/rulleres i 2010.

Mens Norge gjennom mange år med petroleumsproduksjon har høstet erfaringer med effektiv verdiskapning og forvaltning av store petroleumsressurser, er det etter Sovjetunionens fall bare i de senere år at Russland har opplevd en periode med politisk stabilitet.

Til tross for latente politiske og sosiale spenninger har selve det politiske systemet likevel ikke vært utsatt for større trusler siden høsten 1993. Dette var, sammen med en økende oppmerksomhet i Russland rundt behovet for å bygge ut ny produksjonskapasitet, en pådriver for langsiktig planlegging av landets petroleumpolitikk.

De overordnede petroleumpolitiske målsetninger defineres først og fremst av Russlands president og regjeringen.⁸²

De to første energipolitiske strategiene, som ble godkjent av regjeringen i 1994 og 2000, ble etter kort tid ansett for å være urealistiske og dermed opphevet. Høsten 2003 ble Russlands nåværende Energistrategi (videre benevnt Energistrategien-2020) godkjent, og er foreløpig det offisielle uttrykket for myndighetenes energipolitikk.⁸³ Ivaretagelse av samfunns-økonomiske og sikkerhetspolitiske interesser prioriteres høyt i dokumentet.

Hovedsatsing fram til 2020 skal være områder i Øst-Sibir og russisk kontinentalsokkel, hvor utbygging av Shtokman-feltet står sentralt. Samtidig antydes det at med mindre nødvendige tiltak blir gjennomført, er en viss nedgang i russisk olje- og gassproduksjon uunngåelig.

En slik prognose tar utgangspunkt i flere faktorer. For det første har lete- og utbyggingsaktiviteten av nye funn generelt vært for liten i senere år. For det andre er myndighetenes rammevilkår på mange områder mangelfull. Den nåværende skatteordningen er tung og belastende for oljeselskapene.

⁸² Jf. Del III kap. 10.2.

⁸³ Forskrift om Russlands Energistrategi fram til 2020 av 28. september 2003 nr. 1234-p. For sammendrag på engelsk se http://ec.europa.eu/energy/russia/events/doc/2003_strategy_2020_en.pdf. [sitert 01. juni 2008].

Infrastrukturen i nye petroleumsregioner er begrenset eller tilnærmet ikke-eksisterende.

Strategien gir ikke i klartekst avkall på utenlandske investeringer i landets petroleumssektor, men antyder at investeringer er ønsket i «rasjonelle doser» på gjensidig fordelaktige betingelser, men under statlig kontroll. Samtidig fremheves blant annet målsetninger om forbedring av investorklimaet gjennom klare, gjennomsiktede og stabile regler for økonomisk aktivitet, i hovedsak basert på et forutsigbart og rettferdig skatteregime, og regelverk som beskytter og garanterer investorrettighetene. Videre nevnes forbedring av konsesjonspolitik og fjerning av ubegrunnede administrative barrierer. I følge Energistrategien-2020 vil europeiske investorer engasjeres i utviklingen av unike og dyre petroleumsprosjekter gjennom PSA- og konsesjonsregimer.

Energistrategien-2020 har blitt kritisert av flere analytikere, som blant annet har ment at regjeringens energipolitikk var fragmentarisk, selvmotsigende og ikke tilpasset markedsøkonomi. Strategien gir heller ikke en redegjørelse for aktuelle problemstillinger, som for eksempel skatteregime og statens rolle ved petroleumsvirksomhet.⁸⁴

Energistrategien-2020 er for tiden under revisjon. Formålet er å oppgradere dokumentet i forhold til de siste endringene i ressurslovgivningen og verdens finanssituasjon for øvrig. Energidepartementet er ansvarlig for revisjonsarbeidet. Utkastet var i utgangspunktet forventet å foreligge innen utgangen av 2008, men er i skrivende stund ennå ikke ferdig. Strategien blir i denne omgang utarbeidet fram mot 2030.

Den ovennevnte strategien gjelder petroleumsvirksomhet på land og til havs. Departementet for naturressurser og økologi har utarbeidet et utkast til Russlands strategi for utforskning og utvinning av petroleumsressurser på russisk kontinentalsokkel fram mot 2020 (videre benevnt Kontinentalsokkelstrategien-2020).

⁸⁴ Se for eksempel <http://www.energypolicy.ru> [sitert 01. juni 2008].

Dokumentet inneholder i tillegg til hovedmålsetninger, oppregning av landets utfordringer ved offshoreutbygging på kontinentalsokkel og forslag til reformering av ressurslovgivning. Strategien forutsetter blant annet at staten med egne midler skal foreta regionale geologiske undersøkelser, og ved eventuelle funn, legge områder ut på auksjon.

I samsvar med en integrert handlingsplan for å gjennomføre strategien ble flere departementer pålagt å utarbeide konkrete arbeidsprogrammer for realisering av strategiens hovedmålsetninger. Planer for fremtidige geologiske undersøkelser og utbygging på russisk kontinentalsokkel, samt forslag til nødvendige endringer i eksisterende ressurslovgivning, skulle utarbeides innen meget korte tidsfrister.

Utkastet til Kontinentalsokkelstrategien-2020 ble på generelt grunnlag godkjent av regjeringen den 12. mai 2005, men ble returnert til det ansvarlige departementet for forbedringer. Strategien har foreløpig en uklar status og kan på mange områder anses å være foreldet med hensyn til de nye lovendringene.⁸⁵

I tråd med en nylig tilføydd bestemmelse i kontinentalsokkeloven art. 6, skal alle russiske petroleumsprosjekter på kontinentalsokkel utvikles i samsvar med et eget statlig program for undersøkelse og ressursutnyttelse på kontinentalsokkelen. Programutkastet er allerede under utarbeidelse ved Departementet for naturressurser og miljø og Energidepartementet og må for øvrig godkjennes av Russlands regjering før det kan tre i kraft.

Utover det ovennevnte kan man referere til en mengde andre dokumenter som omhandler Russlands politiske mål ved petroleumsvirksomhet.⁸⁶

⁸⁵ Norges Miljøverndepartement har lagt til grunn at Kontinentalsokkelstrategien-2020 er et gjeldende dokument. Se St.meld. nr. 8 (2005–2006) Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan) s. 21.

⁸⁶ For eksempel, Regjeringsordre om godkjenning av statens politikk innen utnyttelse av mineraler og naturforekomster av 21. april 2003 nr. 494.

Russlands nåværende statsminister og tidligere president V.V. Putin har, noen få år før han kom til makten, skrevet en doktoravhandling i statsvitenskap samt en artikkel hvor han argumenterte for at landets rike naturressurser burde danne grunnlaget for Russlands økonomiske fremtid og landets internasjonale posisjon.⁸⁷ Dette skulle skje gjennom utviklingen av store statskontrollerte, men delvis privat finansierte korporasjoner. Statlig kontroll med virksomheten skulle økes, samtidig som petroleumssektoren skulle gjøres mer attraktiv for utenlandske investorer.⁸⁸

Det grunnleggende poenget er at Russlands petroleumspolitiske prioritering i forhold til raskere utvikling av petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkel har vært nokså stabil de siste årene. De øvrige rammene rundt denne målsetningen har til stadighet blitt justert og endret.

Den framtreddende forskjellen fra norsk forvaltningsplan ligger i at hovedfokuset i de overnevnte russiske dokumentene rettes mot størst mulig økonomisk gevinst og landets geopolitiske interesser på verdensmarkedet.

Sikkerhetspolitiske hensyn er fortsatt gjeldende for russisk petroleumspolitik, om enn ikke nødvendigvis i samme grad som under den kalde krigen. Sikkerhetstenkning er på ingen måte forlatt verken i ovennevnte russiske dokumenter eller Russlands Konsept om nasjonal sikkerhet.⁸⁹

Russland politikk i forhold til utvinning av petroleumssressurser på kontinentalsokkel omfatter følgelig både økonomiske og strategiske dimensjoner.

Miljøvern, som prioriteres høyt i Norge, er derimot noe nedtonet i russiske forvaltningsstrategier. Det nevnes imidlertid kort i Energistrategien-2020 at kontroll av miljøkrav under gjennomføring av investeringsprosjekter må skjerpes inn, og regulering av statlig miljøekspertise må forbedres.

⁸⁷ Avhandlingen er nå oversatt til engelsk, se Hobér (2006). Artikkelen se Putin (1999) s. 3-6.

⁸⁸ Jf. Hobér (foredrag 2008).

⁸⁹ Jf. Presidentsforordning om konsept om Den russiske føderasjons nasjonalsikkerhet av 10. desember 1997 nr. 1300. (forordning om nasjonal sikkerhet).

Et annet trekk som er felles for ovennevnte russiske dokumenter at de, i motsetning til norske, ikke har geografisk innfallsvinkel, men gjelder for russisk petroleumsvirksomhet generelt. En samlet strategi som diskuterer eller integrerer interesser til de ulike sektorene (petroleum, miljø, fiskeri), eller en strategi som er eksplisitt rettet mot nordområder, er foreløpig fraværende i Russland.

Del III

Den oppdelte staten

9 Myndighetsfordeling mellom føderale og regionale styringsmakter innen petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel

9.1 Russland som føderasjon

Eiendomsrett til petroleumsressursene på kontinentalsokkel i begge land tilligger *staten*.⁹⁰ Hva Russlands ressurslovgivning angår, fordrer begrepet *staten* en rekke rettslige vanskeligheter.

Som fremstillingen ovenfor viser har Russlands statsoppbygning mange likhetstrekk med en rekke andre vestlige land. Konstitusjon bygger i stor grad på Montesquieus maktfordelingsprinsipp og har et system med tredeling av statens makt mellom den utøvende, lovgivende og dømmende myndighet. Et markant særtrekk i denne sammenheng er at Russland er en føderasjon, som består av flere likestilte politisk-administrative enheter, såkalte føderasjonssubjekter (videre også benevnt subjekter).⁹¹

I henhold til Konstitusjonen art. 5, består den russiske stat av republikker (rus: respublika), territorier (rus: kraj), distrikter (rus: oblast), føderale byer (Moskva og St. Petersburg), autonome distrikter (rus: avtonomnaja oblast) og autonome kretser (rus: avtonomnij okrug). Den føderale inndelingen er i stor grad basert på historiske administrative skillelinjer og tradisjoner. Da Konstitusjonen ble vedtatt i 1993 besto Russland av 89 føderasjonssubjekter. Antallet er nå redusert til 83 etter at flere subjekter i de senere år har blitt slått sammen. Av Russlands president og føderale myndigheter oppfordres føderasjonssubjektene til ytterligere sammenslåinger. Formålet bak dette antas å være et ønske om å styrke sentralmakten.

⁹⁰ Jf. kap. 6.

⁹¹ De føderale subjekter har i følge Konstitusjonen tilnærmet like rettigheter i forhold til det føderale sentrum. Mye tyder imidlertid på at graden av selvstyre kan variere mellom føderasjonssubjektene. Russland betegnes derfor ofte i juridisk teori som en asymmetrisk føderasjon.

Hvert føderasjonssubjekt har egen lovgivende og utøvende makt i tillegg til det føderale statsapparatet.⁹² Føderasjonssubjektene kan også ha egen Konstitusjon eller statutter, og på enkelte områder egne regionale lover, som kommer til anvendelse kun på deres territorium.⁹³ Lovgivning som vedtas av myndighetene i subjektene skal ikke være i strid med Konstitusjonen og lover vedtatt på føderalt nivå.⁹⁴

I likhet med Russland, har fire av de ti største oljenasjonene i verden en føderativ struktur.⁹⁵ Enkelte føderale stater involverer sine regionale enheter i beslutningsprosesser innen petroleumsvirksomhet.

Spørsmålet i denne sammenheng blir om og på hvilken måte de russiske føderasjonssubjektene har adgang til å regulere petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel.

⁹² Den lovgivende makt i føderasjonssubjektene utøves ofte gjennom den regionale дума og den utøvende makt gjennom regional regjering. Ledere for den utøvende makt kan ha tittel som president i republikkene eller guvernør i andre føderasjonssubjekter. Etter 2004 er ikke disse lederne lenger folkevalgte. Russlands president utpeker kandidater, som må godkjennes av regionale myndigheter.

⁹³ Konstitusjoner forbeholdes republikker, andre subjekter har statutter (rus: «ystav»), jf. Konstitusjon art. 5.

⁹⁴ Nylig reformering av det føderale systemet har både ført til enda strengere kontroll med føderasjonssubjektene og begrensning i kompetansen på en rekke områder. Med det formål å sentralisere styringen, ble Russland i mai 2000 delt inn i sju føderale kretser. Ledere av de føderale kretsene oppnevnes direkte av Russlands president, og har som hovedoppgave å rapportere om den politiske og økonomiske utviklingen i regionene, samt føre tilsyn med at regional lovgivning er i overensstemmelse med føderal lovgivning.

⁹⁵ Utenom Russland kan nevnes USA, Canada, Mexico og Venezuela, se Fakta (2007) s. 14, Figur 1.1.

9.2 Konstitusjonelt tredelt rammeverk som rettslig utgangspunkt

Myndighetsfordeling mellom de føderale og regionale organer har over lang tid vært et omdiskutert tema i russisk juridisk teori, og da særlig i forbindelse med petroleumsvirksomhet. Spørsmålet har stor økonomisk betydning både for føderasjonssubjekter og for føderasjonen som helhet. Regionale myndigheter ønsker først og fremst å ivareta egne økonomiske og sosiale behov i eget føderasjonssubjekt, mens føderale myndigheter fokuserer i større grad på problemstillinger av nasjonal og strategisk betydning.

Russlands Konstitusjon bygger på kompetansefordeling mellom det føderale og regionale nivå. Kompetansefordelingsnøkkelens fremgår av et tresporet system med hjemmel i kap. 3 i Konstitusjonen. Konstitusjons art. 71 inneholder en oppregning av alle oppgaver hvor føderale myndigheter har eksklusiv kompetanse. I neste trinn fastsetter art. 72 de områder hvor de føderale myndigheter og myndighetene i føderasjonssubjektene har felles kompetanse. Til slutt har føderasjonssubjektene i henhold til art. 73, på alle andre områder som er ikke nevnt i art. 71 og art. 72, full råderett.

Russlands Konstitusjon har gjort eierskap og forvaltning av naturressurser til et felles anliggende for føderale og regionale myndigheter, jf. art. 72. Dette gjelder likevel ikke forvaltning av ressurser på russisk kontinentalsokkel, jf. art. 72 bokstav n. Prinsippet ble senere presisert blant annet i kontinentalsokkeloven art. 6 og undergrunnsloven art. 3, hvor ulike oppgaver i forbindelse med virksomhet på russisk kontinentalsokkel betegnes som eksklusiv kompetanse tilhørende føderale myndigheter.

Dette til tross har enkelte føderasjonssubjekter likevel oppfattet seg som meningsberettigede i prosessen. Ved utlysingsrunden for Barentshavet i 1998 viste daværende guvernør i Murmansk distrikt vist sin misnøye over at føderale myndigheter ikke hadde konsultert med regionale myndigheter ved vurderingen om hvilke områder som skulle prioriteres på sokkelen. Et felt, Murmanskøya, og en struktur, Kolskaja, ble

nemlig ikke tatt med i utlysningsteksten. Guvernøren hadde blant annet ambisjoner om å utvikle disse feltene alene uten å forespørre tillatelse fra føderale myndigheter.⁹⁶

Et annet kjent eksempel er folkeaksjonen i Kamchatka mot petroleumsvirksomhet i Russlands rikeste fiskeområde. All skipsgjennomfart i disse sårbare områdene er i utgangspunktet forbudt og krever en tillatelse. Da Rosneft fikk konsesjonsrettigheter i 2004, forsøkte lokalbefolkningen å stoppe petroleumsvirksomheten på sokkelen gjennom et regionalt referendum. Søknaden om referendum ble imidlertid avslått. Saken ble tatt inn for domstolen, som konkluderte med at et referendum med følgende spørsmål på stemmeseddelen «er dere enig i petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkelen utenfor Kamchatka?» var i strid med Konstitusjonen. Retten fremhevet at alle spørsmål i forbindelse med virksomhet på russisk kontinentalsokkel er prerogativet til føderale myndigheter.

9.3 Områder av føderal betydning

Spørsmålet om myndighetsfordeling innen ressursforvaltning ble nylig ytterligere presisert og sentralisert. Med det formålet å beskytte Russlands strategiske interesser, herunder rikets sikkerhet og landets forsvar, hører enkelte områder etter lovendringene i 2008 til såkalte «områder av føderal betydning», jf. undergrunnsloven art. 2.1. Områder på russisk kontinentalsokkel omfattes av bestemmelsen.

Undergrunnsloven art. 2.1 gjelder i tillegg oljefelt på land som i henhold til statens reservebalanse fra 1. januar 2006 har utvinnbare reserver på 70 millioner tonn eller mer og gassfelt med reserver på 50 milliarder kubikkmeter eller mer, samt områder i indre farvann og territorialfarvann. Bestemmelsen gjelder også områder som hører til forsvars- og sikkerhetsarealer og en rekke andre områder som inneholder bestemte typer mineraler, som uran, diamanter, gull og osv.⁹⁷

⁹⁶ Basert på Moe (2003) s.12.

⁹⁷ Hvert jordstykke i Russland hører til en bestemt jordkategori. Etter Jordlovbok art. 7 er jorden delt inn etter formålsbruk i følgende kategorier: 1) landbruksarealer; 2) bebyggelsesarealer; 3) industriarealer, forsvars- og sikkerhetsarealer og arealer for andre spesielle formål; 4) naturvernarealer; 5) skogsarealer 6) vassdragarealer; 7) reservearealer (brakkmark).

I tillegg til oppstilte kriterier er det krav om offisiell publisering av listen over områder av føderal betydning. Listen skal i henhold til publiseringsforskriften, skal publiseres i en offisiell russisk avis «Rossijskaja gazeta».⁹⁸

Klassifikasjonen av områder etter undergrunnsloven art. 2.1 har blant annet blitt en avgjørende faktor i forhold til hvilke myndigheter som har tildelingskompetanse, jf. undergrunnsloven art. 10.1.⁹⁹

9.4 Styringsrett for regionale myndigheter ved utbygging av infrastruktur på landområder

Det er naturlig å forutsette at infrastruktur, som er nødvendig for å betjene petroleumsprosjekter på russisk kontinentalsokkel, skal bygges i føderasjonssubjekter som grenser mot havområder. Spørsmålet er om regionale myndigheter da kan involveres i bestemmelsesprosessen.

Territoriet til et føderasjonssubjekt omfatter ikke tilgrensende områder av indre farvann og territorielt hav, jf. ordlyden i Russlands Konstitusjon art. 67. Med dette kan man slå fast at det kun er utbygging av infrastruktur på land som er relevant for videre drøftelse. Utbygging av all infrastruktur offshore er kompetanse tilhørende føderale myndigheter.

Med hensyn til den ovennevnte problemstillingen har reguleringen av regionens styringsadgang ved utbygging av infrastruktur i tilknytning til petroleumsvirksomhet offshore gjennomgått betydelige endringer.

I henhold til den opprinnelige ordlyden i kontinentalsokkellovens art. 8 hadde føderasjonssubjektene rettslig adgang til å ivareta egne økonomiske interesser gjennom å fastsette tilleggsbetingelser i konsesjonen. Ordlyden anga ingen særlige begrensninger i forhold til omfang eller innhold. Dette ga stort spillerom til regionale myndigheter. Representanter fra føderasjons-

⁹⁸ Regjeringens forskrift om offisiell publisering av listen med områder av føderal betydning av 7. november 2008 nr. 823 (publiseringsforskriften).

⁹⁹ Se også Del IV kap. 18.2.1.

subjektet kunne også delta i forhandlinger mellom føderale myndigheter og potensiell konsesjonsinnehaver om fastsettelsen av «størrelsen på investeringer for utvikling av sosial produksjonsvirksomhet i regionen». Regionale myndigheter hadde i tillegg lovfastsatt adgang til å påvirke hvilke russiske bedrifter som skulle motta utbyggingsordre fra konsesjonsinnehaveren.

Disse vidtgående mulighetene er nå opphevet. Kontinentalsokkelloven har ingen bestemmelse som uttrykkelig nevner noe om rettighetene til føderasjonssubjektet. Innskrenking av handlingsrommet til føderasjonssubjektene anses av mange å være politisk betinget. Regionale myndigheter fikk i starten anledning av Russlands tidligere president, Boris Jeltsin, til å «ta så mye suverenitet de kunne svelge» i bytte mot støtte fra regionale myndigheter i kampen med en gjenstridig nasjonalforsamling.¹⁰⁰ Det politiske maktbildet er som kjent blitt betydelig endret etter presidentskiftet i 2000.

Regionens stilling ved en eventuell utbygging av infrastruktur på territorium under det enkelte føderasjonssubjektets jurisdiksjon i tilknytning til offshore petroleumsvirksomhet, er ikke direkte regulert i russisk ressurslovgivning. I praksis vil det likevel være nødvendig å søke samarbeid med føderasjonssubjekter, når disse skal stille til disposisjon områder på eget territorium for utbygging av infrastruktur. Spørsmålet om hvorvidt regionale myndigheter kan nekte konsesjonsinnehaver til et offshorefelt å bygge ut nødvendig infrastruktur på landterritorium er meget omfattende og faller utenfor rammene for denne avhandlingen.

¹⁰⁰ Jf. uttalelse fra Boris Jeltsin i 1990. (rus: «Berite suvereniteta stolko, skolko smoshete proglotitj»).

9.5 Konklusjon: Sentralstyring av petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel

Føderale myndigheter har således etter gjeldende rett eksklusiv forvaltningsrett til petroleumsressursene på russisk kontinentalsokkel. Dette betyr at all petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkelen reguleres utelukkende av føderal lovgivning og føderale myndigheter. Dette gjelder helt fra geologisk undersøkelse av området til avslutning av petroleumsvirksomheten og disponering av offshoreinnretninger. Myndigheter i subjektene har følgelig ikke rettslig adgang til å øve direkte innflytelse på utviklingen av kontinentalsokkelen.

Statlig organisering av offshore petroleumsvirksomhet i Russland, som er en føderal stat med todelt forvaltning, ligner således mer på organiseringen i en sentralstyrt enhetsstat.

Overføring av all tildelings- og tilsynskompetanse til føderalt nivå reduserer til en viss grad behovet for oljeselskapenes intense lobbyvirksomhet overfor regionale myndigheter for å få tilgang til ressursene på russisk kontinentalsokkel.

Selv om kompetansen til føderale myndigheter i utgangspunktet er eksklusiv, har føderasjonssubjektene adgang til å delta indirekte i petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkelen.

Føderasjonssubjektene kan for eksempel bidra med akademisk utvikling, forskning og kompetanseheving innen offshore petroleumsindustri. På dette grunnlaget blir regionen mer attraktiv overfor føderale myndigheter som fremtidig petroleumsregion.

Regionale myndigheter kan også ta i bruk konstitusjonell kompetanse for å fremme lovforslag og med dette påvirke utformingen av føderal lovgivning. Føderasjonssubjektene som grenser mot havområdene har i årenes løp fremmet til sammen over 15 lovforslag om å få tildelt visse rettigheter til petroleumsressursene på russisk kontinentalsokkel. Det ble blant annet foreslått at et såkalt «to nøkler»-prinsipp skulle innføres på kontinentalsokkelen. Subjektene refererte i den forbindelse til art. 72 i

Konstitusjonen og miljøverndebatten, hvor man antar at regionene er mer opptatt av å verne sitt nærmiljø enn sentrale myndigheter.

Prinsippet om «to nøkler» gjaldt tidligere for petroleumsvirksomhet og ble opphevet i 2004. Prinsippet gikk ut på at områder ble tildelt på bakgrunn av en felles beslutning av føderale og regionale myndigheter. For hvert enkelt petroleumsprosjekt ble det nedsatt en kommisjon, som bestod av representanter fra føderale myndigheter og de regionale myndighetene til et føderasjonssubjekt som hadde det aktuelle feltet på eget territorium.

Statsdumaen har så langt avvist alle lovforslag med begrunnelsen at disse var i strid med føderal lovgivning, herunder bestemmelser i undergrunnsloven. Dette er en ytterligere indikasjon på at spørsmålet om myndighetsfordeling ikke med det første blir omgjort i regionenes favør.

Utvinning av olje og gass på russisk kontinentalsokkel vil likevel få stor betydning for lokalt næringsliv og vil gi subjektene mulighet til næringsutvikling og etablering av nye arbeidsplasser. Ringvirkningene vil stimulere til økonomisk utvikling i subjektene selv om inntektene fra petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel vil gå til det føderale budsjettet.

10 Statlig organisering av petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel

10.1 Innledning

I det forutgående kapittelet har vi fastslått at føderale myndigheter har full jurisdiksjon over petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel. Kompetansen for statlig styring innen offshore petroleumsvirksomhet er i begge land spredt på en rekke myndighetsorganer, som befinner seg på ulike hierarkiske nivåer. I Russland er denne kompetansen tillagt Russlands president, Russlands regjering, samt føderale forvaltningsorganer, jf. undergrunnsloven art. 36. Kompetansen til den norske stat til å stå for utøvelsen av ressursforvaltningen reguleres i petrol. § 1-2, første ledd. Her

slås det fast at det er «Kongen» som har hjemmel til å drive ressursforvaltning. Bestemmelsens ordlyd legger imidlertid ikke begrensninger på delegasjonsadgang. Dette støttes også av forarbeidene til petroleumsloven.

I dette kapittel skal jeg først foreta en kartlegging av kompetansen til de sentrale «høyeste» statsorganene, for deretter å se på myndighetsfordelingen mellom underordnede statsorganer på russisk og norsk side. Med underordnede organer menes her de organer som er underordnet det organet lovgivningen selv angir som det kompetente. For systematikkens del vil jeg forsøke å ta utgangspunkt i den russiske organiseringen, og så langt det lar seg gjøre vise paralleller til den norske modellen. En av de store utfordringene ved en slik gjennomgang består i at skillet mellom ulike statsorganer i Russland er mindre klare enn i Norge. Samordningen dem imellom er også et kjent problem for Russlands vedkommende ved at det kan forekomme overlapping på ansvarssiden. Av forståelige grunner vil hovedfokuset i enkelte spørsmål igjen ligge på den russiske organiseringen. Jeg forutsetter i det følgende at leseren kjenner til de mest prinsipielle elementene i Norges statsforfatning og maktfordeling, samt norsk forvaltningsrett.¹⁰¹

10.2 Statsmaktene i Russland og deres rolle i petroleumsvirksomhet

10.2.1 Russlands «Petro-Kreml»

Presidentens stilling i det russiske statssystem knyttes til de konstitusjonelle prerogativer som Russlands statsoverhode har i forhold til den utøvende makt. Rettslig sett er presidenten distansert fra alle statsmakter, samtidig som han står nærmest den utøvende makt. Denne tilnærming gjenspeiles i bestemte konstitusjonelle kompetanseregler, se Konstitusjon kap. 4. Blant de

¹⁰¹ Se for eksempel Andenæs (2006), Graver (2007).

viktigste konstitusjonelle prerogativer kan nevnes presidentens innflytelse over sammensetningen av regjeringen, og adgang til å påvirke regjeringens arbeid ved å sammenkalle regjeringen og lede regjeringens møter.¹⁰²

Presidentens imperative gjennomføring av statens innenriks- og utenrikspolitikk innen petroleumssektoren blir dermed mer tydelig. Siden Sovjetunionens oppløsning har det vært landets president som har lagt retningslinjene for petroleumpolitikken, og regjeringen har tatt seg av den daglige styringen i henhold til presidentens prioriteringer. Det er bare i de senere år at Russlands regjering har fått adgang til selvstendig politikktutforming.

Presidenten har også en viktig lovgivende funksjon. Presidenten har rett til å initiere føderale lover, herunder lover som regulerer petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel, og kan legge ned veto mot føderale lover vedtatt av Russlands nasjonalforsamling. Videre har som sagt presidenten, i henhold til Konstitusjon art. 90, kompetanse til å utstede forordninger uten å gå gjennom vanlig lovgivningsprosess. Forordninger trenger ikke å ha hjemmel i lov, men må være i overensstemmelse med Konstitusjonen og føderale lover. Eksempelvis hadde PSA-regimet i utgangspunktet grunnlag i en presidentensforordning. Forordninger blir ofte brukt i hastesaker eller der presidenten ikke har mulighet for å få tilslutning fra nasjonalforsamlingen i en gitt sak. Det sistnevnte alternativet har likevel lite betydning med dagens presidentvennlige sammensetning av Statsdumaen.

Ut fra dette kan en konkludere med at den russiske presidenten i utgangspunktet kan fatte enhver styringsbeslutning innen petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkelen, så lenge den ikke er i strid med føderale lover, føderale konstitusjonelle lover, Russlands Konstitusjon og

¹⁰² Presidenten nominerer blant annet statsminister, som videre må godkjennes av Statsdumaen. I samråd med statsminister godkjenner presidenten regjeringens sammensetning og struktur. En rekke føderale statsorganer, som har betydning for petroleumsvirksomhet, er direkte underlagt presidenten.

internasjonale forpliktelser. Presidentens posisjon i denne sammenheng forsterkes ved at det kun er Russlands Konstitusjonsdomstol som kan overprøve avgjørelser fra presidenten.

I samsvar med Konstitusjon art. 83 former presidenten sin administrasjon. Ordlyden er taus om hvilke funksjoner og hvilke rolle en presidentadministrasjon skal inneha. Det er naturlig å forutsette at administrasjonen i utgangspunktet var tiltenkt å være et administrativt serviceorgan. Men som mange påpeker har organet i årenes løp utviklet seg til å være et viktig maktsenter i Russland. Presidentadministrasjonens leder regnes ofte som landets viktigste mann etter presidenten og statsministeren. Generelt er båndene mellom presidentadministrasjon og petroleumssektoren sterke. Flere styremedlemmer i Gazprom har for eksempel kommet fra presidentadministrasjonen og vice versa.

10.2.2 Lovgivningsfunksjon: Russlands nasjonalforsamling

Russlands nasjonalforsamling setter i likhet med Stortinget i Norge de rettslige rammene for petroleumsvirksomhet.¹⁰³ Hva konsesjonssystemene i begge land angår, ser imidlertid likheten til å slutte her.

Stortinget er utover dette sterkt involvert i petroleumsvirksomhet på norsk kontinentalsokkel gjennom å drøfte og godkjenne enkelte saker av prinsipiell betydning. Dette gjelder åpning av nye områder og utbyggingssaker hvor investeringene er antatt å være større enn ti milliarder kroner.¹⁰⁴ Det har også vært vanlig å legge fram aktuelle stridsspørsmål av spesiell betydning for debatt i Stortinget, for eksempel ved Bravo-utblåsningen og Alexander L. Kielland-ulykken.¹⁰⁵ Videre gir Stortinget innstillinger til stortingsmeldinger angående petroleumsvirksomhet generelt, som for eksempel ovennevnte forvaltningsplan for Barentshavet.

¹⁰³ For en gjennomgang av lovbehandlingsprosessen se Del I kap. 3.

¹⁰⁴ Regjeringen er gitt fullmakt til å godkjenne øvrige utbyggingssaker.

¹⁰⁵ Se h.h.v. St.meld. nr. 65 (1977-78), St.meld. nr. 67 (1981-82).

Russlands nasjonalforsamling er involvert i petroleumsvirksomhet under PSA-regimet. Hvert potensielle PSA-prosjekt på russisk kontinentalsokkel skal nemlig vedtas som en føderal lov.¹⁰⁶ Under konsesjonsregimet avgjøres derimot viktige premisser for petroleumsvirksomhet hovedsakelig av den utøvende makt, og er ikke gjenstand for debatt mellom interessegrupper og politiske konstellasjoner i nasjonalforsamlingen, med mindre det dreier seg om et lovforslag.

10.2.3 Politikktutforming og ansvar for konsesjonstildeling: Russlands Regjering

Den utøvende makt over petroleumspolitikken i Russland og i Norge tilhører landenes regjeringer.¹⁰⁷

Russlands regjering er, i likhet med den norske, pålagt å sikre implementeringen av en enhetlig nasjonal politikk innen petroleumssektoren, og er ansvarlig for reguleringen av landets petroleumsvirksomhet gjennom utstedelse av forskrifter.

Russlands regjering har i tillegg et overordnet ansvar for tildeling av konsesjoner på russisk kontinentalsokkel.¹⁰⁸ Etter den norske petroleumslovgivningen er det som kjent Kongen i statsråd som har ansvaret for tildeling av utvinningstillatelser, jf. petrl. § 3-3.

Den konstitusjonelle makten til Russlands regjering er imidlertid noe begrenset, da den til en viss grad er avhengig av presidentens maktposisjon. Presidenten har for eksempel kompetanse til å stanse eller oppheve regjeringens forskrifter hvis disse er i strid med Konstitusjonen eller landets folkerettslige forpliktelser. Regjeringen i Norge har i realiteten alene den

¹⁰⁶ Se Del V kap. 23.

¹⁰⁷ Russlands Regjering består av statsminister, hans viseformenn og føderale ministre.

¹⁰⁸ Kompetansen til å godkjenne søknader fra utenlandske investorer, som ønsker å skaffe en kontrollerende eierandel i strategiske selskaper er tillagt en regjeringskommisjon. Jeg redegjør for dette i oppgavens Del IV kap. 18.2.4.

utøvende makt, mens i Russland er den delt mellom Regjeringen og presidenten.

Det er også viktig å påpeke at i motsetning til i Norge er det bare i de senere år Russlands regjering har fått adgang til selvstendig politikkutforming.¹⁰⁹ Man må derfor ta i betraktning at dette er en relativ ny funksjon for landets utøvende makt. Selv om Russlands regjering på enkelte områder står i en annen rettslig stilling enn den norske, er dens delegasjonsadgang forholdsvis vidt utformet.

10.3 Oversikt over de sentrale russiske forvaltningsorganer på petroleumssektoren

10.3.1 Overordnede betraktninger om russisk modell for statlig organisering

Den utøvende makt på petroleumssektoren administreres i begge land av en rekke ulike departementer og underliggende etater.¹¹⁰

Selve organiseringen av landenes forvaltningsapparater er noe ulik, og da særlig når det gjelder antall forvaltningsorganer og ansvarsfordelingen dem imellom. Det vil derfor være av betydning for den videre drøftelse å ha et overordnet perspektiv på organiseringen av Russlands offentlige forvaltning, før man ser nærmere på de ulike organer som har petroleumsvirksomhet på russisk og norsk kontinentalsokkel som sitt myndighetsområde.

Noe som også vil være meget sentralt for utenlandske investorer som ønsker å delta i petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel, er kjennskap til landets forvaltningstradisjoner. Disse vil til dels være ulike fra forvaltningstradisjoner i andre land.

¹⁰⁹ Regjeringen i Sovjettiden (Ministerrådet) var i stor grad et organ som hadde til oppgave å iverksette politiske beslutninger fattet av Kommunistpartiet og administrere ulike næringskjeder i landet.

¹¹⁰ Departementer i Russland kalles Ministerier, (rus: «ministerstvo»).

Etter min mening kan forskjellen til en viss grad relateres til kulturhistoriske faktorer. Russisk offentlig forvaltning er, på samme måte som i Norge, et resultat av en utviklingsprosess som til dels påvirkes av historie og kultur. Det er ingen tvil om at de sovjetiske forvaltnings-tradisjonene har satt dype spor i Russlands nåværende organisering.

Organiseringen av departementsstrukturen i Sovjetunionen var først og fremst strengt sektorbettinget. Innen petroleumssektoren var olje og gass i det vesentlige klart atskilt fra hverandre.¹¹¹ Petroleumsdepartementet, som ble opprettet på midten av 1960-tallet, ble eksempelvis kort tid senere delt inn i Gassindustridepartementet og Oljeindustridepartementet.

I denne sammenheng kan det også nevnes det påfallende antallet av offentlige organer.¹¹² I tillegg til de overnevnte organer, eksisterte et betydelig antall andre departementer og statskomiteer, som hadde ansvar for forvaltningen av olje og gass.¹¹³ Hver av disse hadde myndighet i ulike faser av virksomheten eller ansvar for andre petroleumsrelaterte aktiviteter enn ren utvinning og raffinering. Det fantes for eksempel et eget departement for borerigger og et annet for rørledninger.

Kommunikasjon og samarbeid mellom ulike statsorganer var svært begrenset. Dette førte til at de samme lover og regler ble tolket og praktisert ulikt. Paradoksalt nok har de offentlige organer samtidig utvist formalistiske holdninger til utformingen av dokumentasjon. Petroleumsvirksomhet var på mange områder regulert til minste detalj.

Mot slutten av 1980-tallet ble det gjennomført store omstruktureringer hvor flere departementer og statskomiteer ble slått sammen. Oljeindustridepartementet, Gassindustridepartementet og Petroleumsraffineringsdepartementet ble for eksempel omdannet til Olje- og gassdepartementet.

¹¹¹ Unntaket var blant annet Geologidepartementet som hadde ansvaret for leting og planlegging av produksjon av olje, gass og andre mineralressurser.

¹¹² Den sovjetiske regjering besto av flere hundre departementer og statskomiteer under Stalin-tiden. Antallet ble redusert til 90 på slutten av 70-tallet.

¹¹³ Statskomiteer var selvstendige, utøvende organer, men på lavere nivå enn departementer. Organets ledere satt i Ministerrådet. Statskomiteer, som en administrativ kategori, har eksistert fram til 2004-reformen, men da uten representasjon i regjeringen.

Selv om det russiske regjeringsapparatet er blitt omorganisert en rekke ganger siden oppløsningen av Sovjetunionen, kan man likevel gjenkjenne noen sentrale trekk som har vedvart fra den tiden.

Underordnede etater må for eksempel ofte forankre sine avgjørelser hos sentrale myndigheter, noe som da kan innebære lange og tunge prosedyrer.

Et annet interessant trekk er at de strenge rutinene som i utgangspunktet ligger til grunn for forvaltningsutøvelse i Russland ofte anvendes lite konsekvent. Den selektive tilnærmingen gjør seg eksempelvis gjeldende ved håndhevelse av russisk miljølovgivning, særlig i saker hvor det anses som et nødvendig virkemiddel.¹¹⁴

Den tradisjonsrike formalistiske tilnærmingen til dokumentasjon er fremdeles et velkjent trekk ved offentlige myndigheter i dagens Russland.¹¹⁵ Mens «de fleste papirer i Norge kan fylles ut av kontoransatt, må man i Russland som regel ha en eller flere jurister som går gjennom hele saken for å påse på at ingen regler er oversatt, og alle formaliteter er i orden».¹¹⁶

Ulik praktisering og tolkning av lover og forskrifter finner fremdeles sted, men i noe mindre grad enn i sovjettiden. Det er utvilsomt at for en utenlandsk investor er en mer konsekvent lovtolkingspraksis å foretrekke.

Russlands forvaltningsstruktur preges i tillegg av stadige reformer som har pågått siden 80-tallet. Hver ny omorganisering begrunnes i et behov for modernisering og effektivisering.

¹¹⁴ Jf. Sakhalin 2 prosjektet, hvor det internasjonale oljeselskapet Shell var operatør og hvor Shell ble presset til å redusere sin deltagelse.

¹¹⁵ Formalismen ble ofte brukt i politiske saker. I følge offisiell russisk oppfatning skyldes striden rundt TNK-BP i 2008 at de formelle aspekter rundt arbeidstillatelse til selskapets britiske ansatte ikke var i orden.

¹¹⁶ Sitert fra Norsk - Russisk Næringslivsjournal nr. 2/2008 «Realistisk om risiki i Russland» s. 16.

Den mest gjennomgripende reformen av forvaltningsstrukturen ble påbegynt i mars 2004.¹¹⁷ Det offisielle formålet med reorganiseringen var etableringen av et velfungerende forvaltningssystem med gjennomsiktige og effektive mekanismer. Hovedintensjonen bak reformen var å klargjøre ansvarsforholdet til det enkelte myndighetsorgan, slik at overlappinger skulle unngås.

Antallet føderale departementer og embetsverket i departementene ble betraktelig redusert og en rekke såkalte «sovende» organer fjernet.¹¹⁸ Hele regjeringsapparatet ble i tillegg reorganisert etter en ny modell.

Myndighetsstruktur på føderalt nivå består i skrivende stund av tre typer organer: føderale departementer, føderale tjenester (rus: federalnue sluzjby) og føderale byråer (rus: federalnue agenstva).¹¹⁹

Føderale departementer står øverst i hierarkiet. Et føderalt departement har som hovedoppgave å utarbeide den statlige politikken og drive normativ regulering innen sitt definerte virkeområde. Et føderalt departement er, i samsvar med de til en hver tid gjeldende regelverk og politiske retningslinjer, ansvarlig for overordnet styring og kontroll av virksomheten til de underliggende etatene; en føderal tjeneste eller et byrå. Departementene har i tillegg rett til å endre vedtak som er fattet av en underlagt etat hvis vedtaket er i strid med føderal lovgivning eller Konstitusjonen.¹²⁰

Føderale byråer er ansvarlige for iverksettingen av den statlige politikken, som utarbeides av det overordnede føderale departementet. Kontroll- og tilsynsfunksjoner er tildelt føderale tjenester. Føderale byråer og føderale tjenester kan utstede individuelle

¹¹⁷ Presidentsforordning om system og struktur til føderale, utøvende myndighetsorganer av 9. mars 2004 nr. 314, (heretter forordning av 9. mars 2004 nr. 314).

¹¹⁸ Omtrent halvparten av departementene ble avvirket. Antall viseministere ble redusert fra 250 til 28.

¹¹⁹ I tillegg til dette ble det etablert tjenester og byråer direkte underlagt Russlands Regjeringen eller presidenten. Oversikt over Russlands føderale myndighetsstruktur er tilgjengelig på russisk, se <http://www.government.ru/content/executivepower-services/>. [sitert 10. april 2008]

¹²⁰ I enkelte tilfeller kan det være aktuelt å endre vedtaket på en annen måte. Dette følger direkte av føderal lovgivning.

rettsakter innenfor rammene av sin kompetanse, men har ikke rett til å drive normativ regulering på eget virksomhetsområde, med mindre det er bestemt i forskrift eller en presidentsforordning.¹²¹

Omstruktureringene som ble startet ved den administrative reformen i 2004 har fortsatt, og de siste endringene innen petroleumssektoren refererer foreløpig til mai 2008.¹²²

Det er også viktig å påpeke at russiske føderale myndighetsorganer har adgang til å etablere territoriale representasjonsavdelinger i føderasjons-subjektene. Disse må ikke forveksles med regionale myndigheter.

Det er selvfølgelig umulig å sammenligne direkte med norske forhold, ettersom Russland er en føderasjon, men for å illustrere dette rent hypotetisk blir det som om Olje- og energidepartement eller Oljedirektoratet skulle hatt egne avdelinger i Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø.

Ofte er selve strukturen og betegnelsen på ulike myndighetsorganer i regionalforvaltningen tilnærmet sammenfallende med føderalforvaltningen. I Murmansk-distriktet opprettet de for eksempel nylig Departementet for Naturressurser og miljø og Energidepartementet som ledes av regionale ministre.

Etter å ha beskrevet noen generelle trekk ved russisk forvaltningsstruktur vil jeg i de følgende fem underkapitlene redegjøre for kompetansen til de ulike organene som har ansvar for petroleumsvirksomhet på russisk kontinental-sokkel.

¹²¹ Presidentsforordning om system og struktur til føderale, utøvende myndighetsorganer av 9. mars 2004 nr. 314 (heretter forordning av 9. mars 2004 nr. 314).

¹²² Presidentsforordning om spørsmål innen organisering og struktur av føderale, utøvende myndighetsorganer av 12. mai 2008 nr. 724 (heretter forordning av 12. mai 2008 nr. 724).

10.3.2 Overordnet forvaltningsmessig ansvar: Minprirody og Minenergo

Det norske Olje- og energidepartement (videre benevnt OED) har det overordnede forvaltningsmessige ansvar for petroleumsvirksomheten på norsk kontinentalsokkel. OED ble gjenopprettet for litt over ti år siden med utgangspunkt i den del av det tidligere Nærings- og energidepartementet som hadde ansvar for olje- og energispørsmål.¹²³

Hovedoppgaven til OED er å sørge for at petroleumssressursene forvaltes etter retningslinjer som fastsattes av Stortinget og regjeringen. OED har etter petrol. § 3-5 utlysningsansvaret.

Russland har, i motsetning til Norge, ikke noe eget departement som regulerer forvaltningen av petroleumssressurser. Olje- og gassdepartementet eksisterte som tidligere nevnt i sovjettiden.

Den gamle ordningen med et eget Petroleumssdepartement med ansvar for utvinning og raffinering av petroleumssforekomstene, har lenge vært vurdert etablert i dagens Russland, og sist mai 2008. Det nye departementet skulle tillegges funksjoner som til da hadde ligget i Industridepartementet og Naturressursdepartementet. Planene ser nå ut til å være skrinlagt.

Derfor er det Russlands Departement for forvaltning av naturressurser og miljø (videre benevnt etter russisk forkortelse: Minprirody) og Energidepartementet (videre benevnt etter russisk forkortelse: Minenergo) som kommer nærmest i sammenligningen med OED. Begge departementene er underlagt Russlands regjering.

Minenergo ble opprettet ved en presidentsforordning i mai 2008.¹²⁴ Departementet springer ut fra den delen av det tidligere Industri- og

¹²³ OED sprang opprinnelig ut av Industridepartementet i 1978, og ble slått sammen med Næringsdepartementet i 1993.

¹²⁴ Presidentsforordning om spørsmål innen organisering og struktur av føderale, utøvende myndighetsorganer av 12. mai 2008 nr. 724 (heretter forordning av 12. mai 2008 nr. 724).

energidepartementet som hadde ansvar for energispørsmål og er også en etterfølger av det føderale byrået for energi (rus: Rosenergo). En vesentlig grad av overlapping i arbeidsoppgaver mellom de overnevnte organene var pådriver for reorganiseringen.

Minenergo ble tildelt en rekke sentrale funksjoner, som utarbeidelse og implementering av regjeringens politikk, og utforming av rammeverket knyttet til petroleumsindustri, olje- og gassrørledninger og utvinning av petroleumsressurser under PSA-regimet.¹²⁵ Minenergo har for tiden ingen underordnede organer, og departementets interne struktur skal endelig fastsettes innen utgangen av 2008.¹²⁶ Det er derfor for tidlig å si om den nyetablerte Minenergo i praksis vil få noen overlappende arbeidsoppgaver med Minprirody.

Utenom de spørsmål som reguleres direkte av Russlands regjering har Minprirody overordnet ansvar for forvaltning av alle russiske naturressurser, herunder petroleumsressurser på russisk kontinentalsokkel.

Departementets myndighetsområde omfatter utforming av landets naturressurspolitikk og utarbeidelse av lover og konkrete reguleringer innenfor fastsatte rammer. Departementet har i 2008 blitt tillagt funksjoner innen miljøvern og har i den forbindelse opprettet en egen avdeling for statspolitikk og regulering innen miljøvern og økologisk sikkerhet.¹²⁷ For å tiltrekke utenlandske investeringer i landets petroleumssektor har Minprirody opprettet et såkalt «Advisory Board», som ledes av statsministeren.

¹²⁵ Se Del V.

¹²⁶ Informasjonen er hentet fra den offisielle websiden til Minenergo. - <http://minenergo.com/> [sisert 20. oktober 2008]. Strukturen var ikke endelig fastsatt per 1. januar 2009.

¹²⁷ I perioden 1996 - 2008 var miljøvernfunksjoner spredt mellom åtte ulike føderale myndigheter, som Rosprirodnadzor, Rostekhnadzor, Rosgidromet og så videre.

Departementet bygger i utgangspunktet institusjonelt på de tidligere statskomitéene for mineral- og vannressurser. Statskomiteen for mineralressurser var på sin side arvtaker til det sovjetiske geologidepartementet.

Minprirody er en overordnet myndighet til fem underliggende etater; to føderale byråer som har ansvar for iverksetting av politikk for henholdsvis vannressurser og mineralressurser og tre føderale tjenester som har fått tildelt kontroll og tilsynsfunksjoner innen departementets myndighetsområde: det føderale byrå for bruk av undergrunnsressurser (russisk forkortelse: Rosnedra); det føderale byrå for vannressurser (Rosvodresursy); den føderale tjeneste for hydrometeorologi og miljøovervåking (Rosgidromet); den føderale tjeneste for tilsyn med naturbruk (Rosprirodnadzor); den føderale tjeneste for miljø, sikkerhet og atomsaker (Rostekhnadzor). Flere av overnevnte organer peker seg ut som særlig interessante i forhold til dagens petroleumsforvaltning på russisk kontinentalsokkel. Jeg gir nedenfor en kort beskrivelse av disse.

10.3.3 Forvaltningsfunksjoner: Rosnedra

Rosnedra har inntil nylig vært ansvarlig for konsesjonstildeling på russisk kontinentalsokkel og hadde til oppgave å gjennomføre auksjoner eller anbud i den forbindelse.¹²⁸ Selv om Russlands Regjering har overordnet kompetanse i tildelingsspørsmålet på russisk kontinentalsokkel, foretas alt utredningsarbeid fremdeles av Rosnedra. Dette omfatter blant annet utarbeidelse av forslag til områder som skal lyses ut under godkjenning av Minprirody.

Rosnedra har territorielle avdelinger i tilnærmet alle russiske petroleumsregioner. Avdeling for ressursutnyttelse på russisk kontinental-

¹²⁸ Rosnedra ble opprettet ved en presidentsforordning om system og struktur til føderale, utøvende myndighetsorganer av 9. mars 2004 nr. 314 (heretter forordning av 9. mars 2004 nr. 314).

sokkel og verdenshavene er kun etablert i en sentral føderal krets med sete i Moskva. Avdelingen har imidlertid begrenset funksjon og fungerer som teknisk assistent for Rosnedra.

Det norske motstykket til Rosnedra er Oljedirektoratet (OD). OD er administrativt underlagt OED og har som oppgave å føre den forvaltningmessige og økonomiske kontrollen med at petroleumsvirksomheten er i overensstemmelse med retningslinjer fastsatt av OED.

Oljedirektoratet og Rosnedra har en rådgivende funksjon overfor sine overordnede organer. Rosnedra har i likhet med Oljedirektoratet også andre oppgaver i forbindelse med petroleumsvirksomheten. Rosnedra har for eksempel ansvar for organisering av statlig kartleggingsarbeid av mulige petroleumsressurser på russisk kontinentalsokkel. Tilsvarende oppgaver er ordinære for Oljedirektoratet, som eksempelvis i 2007 foretok flere grunne borer i Barentshavet nord.

Oljedirektoratet og Rosnedra har i august 2008 inngått en samarbeidsavtale («Memorandum of Understanding») innen geologi og geofysikk i nordområdene. Avtalen bygger på Energialogen mellom Norge og Russland som ble undertegnet i 2005.

10.3.4 Petroleumsikkerhetsfunksjoner: Rostekhnadzor

Rostekhnadzor fungerer som den føderale tilsynsetaten for miljø, sikkerhet og atomsaker. Rostekhnadzor er et resultat av en sammenslåing av den føderale tjeneste for teknisk tilsyn (Gosgortekhnadzor) og den føderale tjeneste for atomtilsyn (Atomnadzor). Organets kompetanseområde fremgår av forskrift nr. 401 og omfatter funksjoner både innen miljøvern og sikkerhetskontroll.¹²⁹

På *sikkerhetssiden* har Rostekhnadzor myndighetsansvaret for å utstede tillatelser når det gjelder drift av installasjoner på russisk kontinentalsokkel,

¹²⁹ Jf. regjeringens forskrift om Den føderale tjeneste for miljø, sikkerhet og atomsaker av 30. juli 2004 nr. 401 (Rostekhnadzorforskriften).

og skal kontrollere teknisk og operasjonell sikkerhet – herunder beredskap gjennom alle faser av virksomheten; som ved planlegging, prosjektering, bygging, bruk og ved eventuell senere fjerning.

Det mest nærliggende organ på norsk side i forhold til sikkerhetsregulering må være Petroleumstilsynet (videre benevnt Ptil), som ble skilt ut fra OD i 2004. Ptil er i motsetning til Rostekhnadzor nå underlagt et departement som ikke har direkte tilknytning til reguleringen av petroleumsvirksomhet, nemlig Arbeids- og inkluderingsdepartementet (videre benevnt AID). AID har det overordnede ansvar for sikkerhets- og arbeidsmiljømessige deler av petroleumsvirksomhet.

Ptil har myndighetsansvaret for teknisk og operasjonell sikkerhet, beredskap og arbeidsmiljø i forbindelse med petroleumsvirksomhet på norsk kontinentalsokkel, og enkelte anlegg på land. Alle sikkerhetsrelaterte tillatelser, godkjenninger og så videre, skal koordineres av Ptil før de utstedes. Dette gjelder for eksempel vurdering av om sikkerhetsaspekter er godt nok ivaretatt ved godkjenning av plan for utbygging og drift (såkalt PUD) og plan i forbindelse med søknad om særskilt tillatelse til anlegg og drift av innretninger (såkalt PAD).¹³⁰

Petroleumstilsynet har tidligere samarbeidet med Rostekhnadzor gjennom «Borisprosjektet», som blant annet innebar erfaringsutveksling på sikkerhetssiden.

10.3.5 Miljøvernfunksjoner: Rostekhnadzor, Rosprirodnadzor og Roshydromet

På miljøområdet utenom Rostekhnadzor er det Roshydromet og Rosprirodnadzor som er direkte underlagt Minprirody.

Rostekhnadzors sentrale miljøvernfunksjon er å begrense den negative teknologiske påvirkningen på det ytre miljø. Rostekhnadzor har som hovedoppgave å utstede utslipptillatelser, fastsette normer for avfall, samt

¹³⁰ Jf. petrl. §§ 4-2 og 4-3.

føre kontroll med industriutslipp til sjø og luft og kontroll med atominstallasjoner.

Rostekhnadzor er ansvarlig for organisering og gjennomføring av statlig miljøekspertise på føderalt nivå.¹³¹ Dette er en ufravikelig komponent av miljøkonsekvensutredningene ved planlegging av petroleumsvirksomhet i Russland. Utbygging og drift av installasjoner i forbindelse med utvinning av olje og gass på russisk kontinentalsokkel, kan foretas kun etter at det foreligger en positiv konklusjon fra en nedsatt ekspertkommisjon som har til oppgave å analysere alle sider av det planlagte prosjektet.

Roshydromet har ansvaret for overvåking av miljø og miljøforurensning på land og i havområdene. Blant organets hovedoppgaver kan nevnes måling av industriutslipp og forurensning ved petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel.

Rosprirodnadzor fører kontroll og tilsyn med overholdelse av produksjonsstandarder og føderale lover innenfor ressursbruk og ressursforvaltning på russiske offshore-områder.¹³² Den føderale tjenesten har ansvar for å kontrollere at all utnyttelse av petroleum på russisk kontinentalsokkel skal være rasjonell.

Rosprirodnadzor utsteder tillatelser for etablering, drift og bruk av installasjoner og innretninger, gjennomføring av boring i forbindelse med geologiske undersøkelser, leting, utforskning og utnyttelse av petroleumsressurser, samt tillatelse for å legge undersjøiske kabler og rørledninger. Rosprirodnadzor er utover dette pålagt å kontrollere områder som har fått vernestatus (reservater, nasjonalparker) i Russland.

Arbeidsoppgavene til Rosprirodnadzor er noe overlappende med Rostekhnadzors myndighetsområde i spørsmål om statlig miljøekspertise.

¹³¹ Statlig miljøekspertise er regulert i føderal lov om miljøekspertise av 23. november 1995 nr. 174 [sist endret 30.12.2008] og en rekke forskrifter.

¹³² Jf. regjeringens forskrift om Den føderale tjeneste for tilsyn med naturbruk av 30. juli 2004 nr. 400 (Rosprirodnadzorforskriften).

I Norge er det Statens forurensningstilsyn (videre benevnt SFT) som gjennom alle faser i petroleumsvirksomhet skal føre kontroll med forhold som vedrører ytre miljø på norsk kontinentalsokkel.

SFT er pålagt i sin virksomhet å følge forurensningsloven og i samsvar med lovens § 11 utstede utslipstillatelse og sette grenser for utslipp. Tilsynet med at fastsatte krav overholdes av aktørene på sokkelen kan også nevnes blant arbeidsoppgavene.

SFT er underlagt Miljøverndepartementet, som har det overordnet ansvaret for statens miljøpolitikk.

Den første norsk-russiske samarbeidsavtalen på miljøvernområdet ble undertegnet allerede i 1988. Avtalen ble fornyet med Russland i 1992. Miljøvern samarbeidet drives av Miljøverndepartementet på norsk side og Minprirody på russisk side. Samarbeidet er forankret i Den blandede norsk-russiske miljøvernkommisjonen, som møtes en gang i året.

Økt oljetransport og utsiktene til petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkelen i Barentshavet, stiller begge land ovenfor nye utfordringer i forhold for havmiljøspørsmål. I 2005 ble det opprettet en norsk-russisk arbeidsgruppe for havmiljø samarbeid, som har som formål å samarbeide om miljødata og om regelverk, samt utarbeide en felles miljøstatusrapport for hele Barentshavet og praksis i forhold til kontroll av petroleumsvirksomhet.

10.3.6 Militærstrategiske funksjoner: Forsvarsdepartementet og FSB

Den raske utviklingen som man ser for seg innenfor petroleumssektoren på russisk kontinentalsokkel, vil vanskelig la seg realisere uten en eller annen form for støtte eller aksept fra russisk militært hold, spesielt fra Forsvarsdepartementet og den føderale sikkerhetstjenesten (videre benevnt FSB).

I særlig grad gjelder det områder i Barentshavet, som for bare femten til 20 år siden var «betraktet som del av sjømilitært operasjonsteater, og ikke

som et satsingsområde for kommersiell virksomhet, og da spesielt med tanke på utenlandsk involvering». ¹³³

Dette særtrekket, sammenlignet med norsk organisering av petroleumsvirksomhet, må forårsakes av Russlands kontinentalsokkels strategiske betydning.

Forsvarsdepartementet, som råder over betydelige styrker i området, har av historiske grunner spilt en viktig rolle. Med det er likevel FSB som er av særlig interesse for oppgavens formål. ¹³⁴

FSB er på samme måte som Forsvarsdepartementet direkte underlagt presidenten og står ansvarlig ovenfor ham alene. Dette gir Russlands president ytterligere muligheter for å påvirke landets petroleumssektor. Båndene mellom FSB og presidentadministrasjonen er som kjent sterke.

En av hovedoppgavene til FSB på russisk kontinentalsokkel er forebygging av terrorisme, men etter at sikkerhetstjenesten overtok ansvaret over grensevaktstyrkene i 2003, er dets rolle og posisjon på russisk kontinentalsokkel blitt ytterligere styrket.

FSB har i samsvar med føderal lovgivning adgang til å fatte beslutninger om å midlertidig begrense, stanse eller avvikle virksomhet som foregår på russisk kontinentalsokkel.

Utover dette kan FSB sies å være en viktig premissleverandør i utformingen av russisk ressurslovgivning, og kommer ofte med innvendinger mot lovforslag vedrørende petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkelen. Et nylig eksempel på dette er at godkjenningen av loven om strategiske

¹³³ Åtland (2009) s. 9. FFI rapport Russisk nordområdepolitikk etter den kalde krigen: forholdet mellom næringsinteresser og militærstrategiske interesser, FFI/RAPPORT – 2003/00713, s.9.

¹³⁴ Den føderale sikkerhetstjenesten er etterfølger til KGB, som etter Sovjetunionens oppløsning ble opp i to deler, FSB og SVR (Utenriksetterretningstjenesten).

investeringer ble utsatt på grunn av at FSB hadde innvendinger mot lovforslaget.¹³⁵

Videre er FSB et av de organer som i samsvar med ovennevnte lov gir forutgående samtykke til regjeringskommisjonen om godkjenning av transaksjoner som foretas av utenlandske investorer hvis disse resulterer i etablering av kontroll over russiske selskaper.

11 Konklusjon: Mange kokker mye søl?

Den forutgående redegjørelsen for statlig organisering av petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel gir grunnlag for å trekke noen konklusjoner, samt fastslå noen likheter og forskjeller fra norsk organisasjonsmodell.

For det første kan man fastslå med sikkerhet at Russlands president gjennom ulike mekanismer kan yte en sterk innvirkning på landets petroleumssektor. Denne funksjonen ble nylig tonet noe ned, da avgjørelser om investeringsadgang i strategiske selskaper under konsesjonsregime er blitt prerogativet til Russlands regjering og da særlig statsministeren. Nasjonalforsamlingen er gitt mindre rom for deltagelse i beslutningsprosessen sammenlignet med Stortinget, men har fremdeles en viktig lovgivningsfunksjon og visse rettigheter under PSA-regime. Tildeling av utvinningstillatelser i Russland foretas på regjeringsnivå i likhet med Norge. Det er likevel underliggende organer som er det utførende leddet i begge land og her ser man større forskjeller.

Det russiske forvaltningssystemet er, i likhet med det norske, sektorbasert, men da med det unntaket at russisk petroleumssektor ikke er utskilt i et eget departement. Om Russland ønsker å beholde plassen blant verdens største oljenasjoner kan dette etter min mening på langt sikt virke uheldig.

¹³⁵ Se Del IV kap. 18.

Strukturen i begge land fremstår for meg som tilsynelatende oversiktlig. Ansvarsområdet hos enkelte russiske forvaltningsorganer kommer ikke helt tydelig frem. Dette medfører overlapping av myndighetsområder og uklarhet om hvem som er ansvarlig.

Hovedforskjellen ligger likevel i at mens Norge valgte å skille ansvar for miljøvern, sikkerhet og naturressursstyring i separate myndighetsorganer, har Russland valgt en mer helhetlig tilnærming. Overordnet ansvar for forvaltning av naturressurser og miljøvern er nylig blitt samlet under ett og samme departement, Minprirody. En rekke forvaltningsorganer som fører kontroll og tilsyn med petroleumsvirksomhet er også underlagt overnevnte departement.

Utfordringen ved dette i rent forvaltningsøyemed ligger i å kunne finne en forsvarlig balanse mellom kryssende interesser som gjør seg gjeldende i petroleumssektor, nemlig effektiv ressursutnyttelse, sikkerhet og miljøvern. Det kan fort oppstå interessekonflikter eller uenigheter om hva som er mest formålstjenelig. Det kan tenkes at en sektorbasert organisering med klar ansvarsfordeling som i Norge vil kunne forenkle saken. I Norge ble det ansett som uheldig at et departement skulle forvalte både sikkerhetsmessige, miljømessige og de mer næringspolitiske funksjonene. En norsk modell kan imidlertid slå dårlig ut i det russiske landskapet. Uoverkommelige barrierer mellom de ulike russiske departementer i et spørsmål som krever felles godkjenning forårsaker ofte stans i saksgangen. Dette er til forskjell fra det norske systemet hvor skottene mellom ulike departement ikke er så tette, slik at samarbeidet mellom dem kan foregå mer effektivt. Innstrammingen av byråkratiet og effektiv forvaltning av landets naturressurser var i følge russisk offisielt hold hovedbegrunnelsen for den valgte ordningen.¹³⁶ Det kan likevel være grunn til å spørre hvorvidt denne begrunnelsen er et holdbart nok argument for en annerledes utforming av forvaltningsstrukturen.

¹³⁶ Donskoy (foredrag, 2009).

En annen vesentlig forskjell fra norsk organisering er at forvaltningen av petroleumsressurser på russisk kontinentalsokkel involverer både myndighetsorganer som primært har en sikkerhetspolitisk interesse (Forsvardepartementet og FSB), og myndigheter som har næringspolitisk interesse (Minprirody og Minenergo). Det er på det rene at næringsinteresser versus militærstrategiske interesser ofte kan være vanskelig å forene.

I tillegg til at utenlandske investorer må være klar over forskjellene, må de også være oppmerksom på at Russland har en lang tradisjon for omfattende administrative reformer av forvaltningen. Dette til forskjell fra Norge, hvor organiseringen, til tross for enkelte endringer, forholder seg relativt stabil over tid. Mangel på stabilitet som direkte følge av de stadige forsøk på effektivisering og modernisering er et hovedproblem for statlig styring i Russland. Stabilitetsmangel vanskeliggjør også forholdet mellom aktørene i bransjen og statlige organer. Aktører, og da i særlig grad utenlandske investorer, må til stadighet forholde seg til nye organer og eventuelt (re)etablere kontakt med embetsverket. Den dynamiske strukturen i den russiske forvaltningen fordrer effektiv informasjonsflyt slik at man hele tiden kan være oppdatert på hvem og hva man har å forholde seg til.

Ansvarsfordelingen mellom ulike russiske myndighetsorganer, som er skissert i Del III kap. 10.3 må derfor med dette ikke betraktes som endelig fastsatt, da det kan komme ytterligere endringer. Det er også vanskelig å bedømme resultatene av overnevnte reformer, da den faktiske omstrukturering vil ta tid.

Del IV
Konsesjonssystemet på russisk
kontinentalsokkel

12 Nærmere om det rettslige grunnlaget og styringssystemets bestanddeler

12.1 Forholdet mellom kontinentalsokkeloven og undergrunnsloven

Innledningsvis i avhandlingen ble det gitt en kort presentasjon av de konsesjonsbaserte petroleumsregimer som har dannet seg på russisk og norsk kontinentalsokkel. I denne del av oppgaven skal jeg redegjøre nærmere for disse styringssystemene med særlig fokus på rettsgrunnlaget, eierforhold og muligheter for utenlandske investorer.

Jeg gir først en nærmere oversikt over rettsgrunnlaget for konsesjonssystemene i begge land.

De overordnede hjemler for det norske konsesjonssystemet er som nevnt fastsatt i *petroleumsloven*. Loven bygger i stor grad på erfaringer som myndighetene og øvrige aktører har ervervet seg gjennom praktisering av det tidligere regelverket.¹³⁷

Som det ble påpekt innledningsvis i avhandlingen inneholder *kontinentalsokkeloven* og *undergrunnsloven* de sentrale reguleringshjemlene for petroleumsvirksomhet som er underlagt konsesjonsregime på russisk kontinentalsokkel.

Grensesnittet mellom undergrunnsloven og kontinentalsokkeloven i forhold til hvilken gruppe petroleumsrettslige spørsmål som reguleres av hvilken lov er mildt sagt utydelig. På dette området preges begge lover av gjentakelser og uoverensstemmelser. Det kan derfor være vanskelig å trekke en klar linje dem imellom, særlig med det formål å systematisere hvilke problemstillinger som løses i den ene eller den andre loven.

¹³⁷ Lov om kontinentalsokkel av 21.juni 1963 og lov om petroleumsvirksomhet av 22. mars 1985 (petroleumsloven 1985).

Begge lover inneholder for øvrig bestemmelser som kommer til anvendelse både under konsesjonsregime og PSA-regime.

Undergrunnsloven kommer til anvendelse for de forhold som ikke er direkte regulert i kontinentalsokkelloven. Kontinentalsokkelloven er derfor *lex-specialis* i forhold til undergrunnsloven. Loven inneholder også flere steder direkte henvisninger til undergrunnsloven.

Med dette kan vi konstatere den første forskjellen. Mens styringshjemlene for alle faser av norsk petroleumsvirksomhet hovedsakelig er fastsatt i petroleumsloven, er det i Russland flere regelsett som kan komme til anvendelse på samme situasjon.¹³⁸ Dette kan resultere i forvirring og potensiell konflikt ved tolkning av bestemmelser i de ovennevnte russiske lovene.

12.2 Særlig om anvendelsesområdet for kontinentalsokkelloven og undergrunnsloven

Det neste spørsmålet blir om virkeområdet til den norske petroleumsloven og de russiske undergrunnsloven og kontinentalsokkelloven er forskjellige. Petroleumslovens virkeområde fremgår av petrl. § 1-4. Virkeområdet til kontinentalsokkelloven og undergrunnsloven fremgår av lovenes fortaler og en rekke bestemmelser.

Jeg ser først på lovenes *geografiske anvendelsesområde*.

Avgrensningen av det geografiske området byr på flere utfordringer. Den første er avgrensningen mot dyphavene. Den andre er avgrensning hvor kontinentalsokkelen strekker seg over til en annen stat. Disse er allerede redegjort for i oppgavens kap. 8. Det gjenstår derfor spørsmål om petroleumslovens og kontinentalsokkelslovens geografiske avgrensning mot land.

¹³⁸ Det er selvsagt en rekke andre lover som kan være av betydning for petroleumsvirksomhet i Norge.

Virkeområdet til kontinentalsokkelloven er per definisjon begrenset til den russiske kontinentalsokkel, jf. kontinentalsokkelloven art. 1. Kontinentalsokkelloven gjelder derfor ikke for virksomhet som foregår i russisk indre farvann og territorialfarvann. Her kommer til anvendelse en egen føderal lov om indre farvann, territorialfarvann og tilstøtende sone til Russlands Føderasjon.¹³⁹

Russland har i motsetning til Norge petroleumsvirksomhet som foregår i kystnære områder. Konesjonsregimet her er noe annerledes enn det som gjelder på kontinentalsokkelen, og mer likt det som gjelder for landområder av føderal betydning. Områder nær kysten er generelt litt grunnere. Videre er felt som er oppdaget fram til nå i russisk indre farvann og territorialfarvann, relativt små og derfor av mindre interesse for russiske myndigheter og de store oljeselskapene.

Hva angår undergrunnslovens geografiske anvendelsesområde, gjelder loven russisk kontinentalsokkel og Russlands landterritorium, herunder indre farvann og territorialfarvann.

Ovennevnte russiske ressurslovgivning kommer for øvrig ikke til anvendelse på virksomhet som foregår på russisk del av Kaspiahavet og Azovhavet. I Norge er Svalbard, herunder dets indre farvann og sjøterritorium, er unntatt petroleumslovens virkeområde. Her gjelder Bergverksordningen for Svalbard, fastsatt ved kgl. res. av 7. august 1925.

I Norge har reglene for anvendelsesområdet for petroleumsløven vært endret flere ganger. I 2003 valgte man å forlate tankegangen om geografisk avgrensning av petroleumsløvens virkeområde.

I utgangspunktet gjelder loven petroleumsvirksomhet, jfr. petrl § 1-4 første ledd. Begrepet «petroleumsvirksomhet» er funksjonelt angitt som «all virksomhet *knyttet til* undersjøiske petroleumforekomster», jf. petrl § 1-6 bokstav c). Lovens legale definisjon av «petroleumforekomster» i petrl. § 1-

¹³⁹ Føderal lov om indre farvann, territorialfarvann og tilstøtende sone til Den russiske føderasjon av 31. juli 1998 nr. 155 [sist endret 23.07.08].

6 innebærer at det er petroleum loven sikter til. Den vide funksjonelle angivelsen tilsier at all virksomhet som har tilstrekkelig tilknytning til petroleumsvirksomheten omfattes av loven. Slik virksomhet vil for eksempel omfatte transport av petroleum.¹⁴⁰ Petroleumsloven gjelder også en del funksjoner som utøves på land, når disse «er nødvendig for eller utgjør en integrert del av utvinning eller transport av petroleum», jf. petrol. 1-4.

Jeg går så over til *det funksjonelle anvendelsesområde* for kontinentalsokkelloven og undergrunnsloven.

Kontinentalsokkelloven gjelder ulike typer naturressurser (herunder visse levende organismer). Lovens kap. 4 regulerer utforskning, og undersøkelse etter og utnyttelse av mineralressurser.¹⁴¹ Begrepet «mineralressurser» omfatter, i samsvar med art. 4, utenom mineralressurser andre ikke-levende ressurser. Kontinentalsokkellovens kap. 4 kommer derfor også til anvendelse ved utnyttelsen av andre undersjøiske naturforekomster enn olje og gass.

Undergrunnsloven gjelder naturforekomster generelt. Det foretas ingen sondring i loven mellom ulike former for mineraler eller mellom ulike former for ressurser. Loven er med andre ord, i likhet med kontinentalsokkelloven, ikke begrenset til petroleum. Dette kan være uheldig, da verken kontinentalsokkelloven eller undergrunnsloven direkte ivaretar særegenheter ved utforskning, undersøkelse etter og utvinning av petroleum.

Russland er per i dag et av de få petroleumsproduiserende land som verken har en lov som direkte regulerer petroleumsvirksomhet på landets kontinentalsokkel, eller for den saks skyld, lov som eksplisitt regulerer petroleumsvirksomhet.

¹⁴⁰ Hammer (2004) s. 33.

¹⁴¹ Kontinentalsokkelloven består til sammen av åtte kapitler, som blant annet regulerer ulike sider av virksomhet på kontinentalsokkel, for eksempel vitenskapelig forskning (kap. 5), fiske (kap. 3), rørlegging (kap. 4) og osv.

Forsøk på å utarbeide og vedta en føderal lov om olje og gass ble foretatt i Russland på 90-tallet. På samme måte som i Norge, ble både industrien og andre berørte parter, herunder de med miljøinteresser, trukket med i forberedelsene av petroleumslovverket. Arbeidet resulterte i et omfattende lovforslag til den nye loven, som ble godkjent av begge kammer i Russlands nasjonalforsamling.

Lovforslaget ga blant annet myndighetene i enkelte tilfeller adgang til å føre direkte forhandlinger med potensielle rettighetshavere. Overdragelse av tillatelser skulle også tillates. Klare regler om utenlandske investeringer i petroleumssektor var en del av forslaget.

Lovgivningsprosessen ble imidlertid avbrutt i neste skritt da presidenten nedla veto i 1998.¹⁴² Grunnen til dette var at enkelte bestemmelser i lovforslaget var i strid med Russlands Konstitusjon og Sivillovboken.

Russlands lovgivende myndigheter valgte isteden å reformere sektoren gjennom å endre den eksisterende lovgivningen. Fra vedtagelsestidspunktet og innen utgangen av 2008 har kontinentalsokkeloven vært endret tolv, og undergrunnsloven sytten ganger. De siste og mest inngripende endringene skjedde som sagt i 2008 etter vedtagelsen av loven om strategiske investeringer i april 2008.

12.3 Oversikt over sentrale styringsredskaper

Innenfor det regelverket som ble definert i de forutgående kapitlene utgjør rettighetshavers plikt til å søke om særskilt tillatelse et grunnleggende styringsredskap for staten som eier. En bestemmelse om at retten til naturressursene på kontinentalsokkelen tilligger staten innebærer at andre enn eier ikke kan utnytte petroleumsforekomstene uten tillatelse.¹⁴³

¹⁴² Garipov (2001) s. 50.

¹⁴³ En slik betraktning kan utledes fra eiendomsbegrepets negative avgrensning ved at eier kan hindre andres rådighet over gjenstanden, se Falkanger (1996) s. 38.

I Norge fremgår det av petrl. § 1-3 at «ingen andre enn staten kan drive petroleumsvirksomhet uten de tillatelser, godkjenninger og samtykker som kreves i medhold av denne lov». I Russland slås det fast i undergrunnsloven art. 11, at «the right for the use of underground resources shall be granted by a specific government permit in the form of a license...».

Petroleumsvirksomhet på både norsk og russisk sokkel krever dermed en konsesjon.¹⁴⁴ Myndighetene kan sette begrensninger med hensyn til type aktivitet og vilkår for utøvelsen av aktivitet under den enkelte tillatelse.

I praksis knyttes de særskilte tillatelsene i begge land til enkelte av petroleumsvirksomhetens faser.

Vanligvis foretas det i første omgang visse undersøkelser av det aktuelle området i form av seismiske og geologiske undersøkelser. I den etterfølgende fasen utføres det leteboring. Gjør selskapet ingen funn, stopper virksomheten på dette området. Finner selskapene derimot en forekomst og erklærer den drivverdig, går virksomheten over i planleggings- og utbyggingsfasen. Herunder prosjekteres det de utbyggingsløsningene som kreves, det bestilles nødvendige installasjoner som installeres på feltet, det bores produksjonsbrønner, og produksjon på feltet kan igangsettes. Dermed går man over i den neste fasen, produksjonsfasen. Den siste fasen er avslutningsfasen som blant annet innebærer fjerning av installasjoner. I praksis vil ofte grensene mellom fasene være flytende og mindre klare, og flere av de overnevnte fasene kan forekomme samtidig.¹⁴⁵

Undersøkelsestillatelse, som tildeles med hjemmel i petrl. § 2-1 er den første tillatelsen i norsk konsesjonssystem. Det er likevel utvinningstillatelse som er den grunnleggende tillatelsen for petroleumsvirksomhet på norsk kontinentalsokkel. Videre vil oljeselskaper i sin virksomhet være avhengige

¹⁴⁴ I norsk petroleumslovgivning er ordet «tillatelse» reservert for de viktigste avgjørelser som treffes på grunnlag av formelle søknader, og hvor det er satt bestemte krav til hva en søknad skal inneholde. Alle andre avgjørelser i petroleumsrettslige sammenheng er kalt «samtykke» eller «godkjenning», jf. NOU 1979: 43 s. 53. I Russisk ressurslovgivning brukes ordet «lisens».

¹⁴⁵ Kaasen (1984) s. 9-14.

av blant annet særskilt tillatelse til anlegg og drift av innretninger (PAD), og godkjenning av plan for utbygging og drift (PUD).¹⁴⁶

Det er vanskelig å gi en uttømmende liste over ulike tillatelser og godkjenninger som kreves for petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel. Avgjørelsene er mange, og de har også utviklet seg over tid, i takt med utviklingen i statens generelle regulering av petroleumsvirksomhet. Praksis onshore viser nemlig at det kan foreligge betydelig variasjon mellom ulike godkjenninger som til enhver tid er påkrevd av ansvarlige myndigheter. Det er derfor en tilnærmet umulig oppgave å utarbeide en detaljert liste som kan brukes som standard for hvert enkelt petroleumsprosjekt. Problemet er desto større for offshore-virksomhet da dette er et relativt nytt satsingsområde i Russland.

Den nedenstående undersøkelsen av landenes konsesjonssystemer vil derfor i særdeleshet være en undersøkelse av de sentrale styringsredskaper statene rår over.

Kontinentalsokkeloven art. 7, fastslår at områder på russisk kontinentalsokkel tildeles for «regional geologisk undersøkelse av kontinentalsokkel» og «samtidig undersøkelse, leteboring etter og utvinning av mineralressurser». Utøvelse av disse rettigheter er som vi har sett betinget av en tillatelse, jf. undergrunnsloven art. 11.

Legger man denne forståelse til grunn, er det to typer tillatelser man kan operere med på russisk kontinentalsokkel. Den ene er en tillatelse som utstedes for regionale geologiske undersøkelser av russisk kontinentalsokkel, og den andre en tillatelse som gir rett til å foreta samtidig undersøkelse, leteboring etter og utvinning av mineralressurser (videre kalt utvinningstillatelse).¹⁴⁷

¹⁴⁶ For oversikt se Lervåg (2008) s. 11-20.

¹⁴⁷ I Russland ofte kalt for «skvosnaja» eller «sovmeshenaja lisensija».

Det er viktig å presisere at kontinentalsokkeloven art. 7, ble endret sommeren 2008, og fram til endringene trådte i kraft kunne russiske myndigheter også tildele andre typer tillatelser med hjemmel i daværende kontinentalsokkelov art. 7. Utenom utvinningstillatelse kan nevnes to andre. Undersøkelsestillatelse som ga rett til å foreta undersøkelser (tilsvarer grovt sett norske undersøkelsestillatelser) ble gitt for 5 år fram til desember 2007 og for ti år etter desember 2007. Det ble også tildelt såkalte drifttillatelser, som ga rett til leteboring og utvinning i 20 år (finnes ikke parallell i norsk konsesjonssystem).

Det er derfor muligheter for å treffe på også andre typer tillatelser på russisk kontinentalsokkel i tiden framover. For eksempel vil enkelte undersøkelsestillatelser i prinsippet strekke seg til år 2012 eller lengre, hvis det tas hensyn til adgangen til forlengelse.¹⁴⁸

Det presiseres imidlertid i konsesjonsforskriften art. 1, pkt.3, at regional geologisk undersøkelse ikke er betinget av en slik tillatelse. Dette gjelder også i praksis.

Kontinentalsokkeloven redegjør ikke for hva som omfattes av begrepet «regionale geologiske undersøkelser». Begrepet er derimot definert i undergrunnsloven art. 6. Her sies det at regional geologisk undersøkelse omfatter regionalt geologisk-geofysisk arbeid, geologisk kartlegging, vitenskapelig forskning og andre aktiviteter rettet mot en generell undersøkelse av undergrunnen uten at det foretas vesentlige inngrep. Det er bare de mest sentrale aktivitetene som er nevnt i definisjonen, men oppstillingen er ikke uttømmende. Definisjonen samsvarer godt med kontinentalsokkeloven art. 7. Her fastslås det at formålet med regional geologisk undersøkelse er å kartlegge mulighetene for å oppdage petroleum eller andre mineraler på russisk kontinentalsokkel.

Russlands kontinentalsokkel er som sagt generelt lite utforsket. Store deler av den er fortsatt et ukjent område når det gjelder petroleumsvirksomhet. Det er derfor nødvendig i første omgang å foreta grunnleggende undersøkelser

¹⁴⁸ Fram til 01. oktober 2007 ble det tildelt omtrent 70 tillatelser (54 undersøkelsestillatelser, 9 utvinningstillatelse, 8 drifttillatelser) fordelt på 35 oljeselskaper.

som dekker store uberørte områder. Regional geologisk undersøkelse drives for tiden kun i statlig regi med midler fra føderalt budsjett. Spesielle typer russiske heleide statsselskaper med geologi som fagfelt utfører arbeidet.¹⁴⁹

I sammenligningsperspektiv står regional geologisk undersøkelse nærmere den geologiske kartlegging som den norske stat kan sette i gang i samsvar med petrl. § 1-3. Den norske stat trenger i den forbindelse heller ikke en tillatelse. Ansvar for geologisk kartlegging er i Norge delegert til OD. Helt fra 1970-tallet har OD samlet inn seismikk og foretatt grunne stratigrafiske boringer for å supplere seismisk kartlegging med geologisk informasjon. I perioden 1990-1998 gjennomførte OD flere stratigrafiske grunne boringer i Barentshavet. Formålet kan blant annet være å skaffe grunnlag for en vurdering om åpningsavgjørelse, jf. petrl. § 3-1.

På norsk sokkel er det undersøkelsestillatelse som er den første kommersielle tillatelsen i det trinnvise konsesjonssystemet. Oljedirektoratet er, etter delegasjon fra OED, gitt myndighet til etter søknad å tildele undersøkelsestillatelser. Undersøkelsestillatelser tildeles med hjemmel i petrl. § 2-1. Denne tillatelsen gir rett til å «foreta geologiske, petrofysiske, geofysiske, geokjemiske og geotekniske aktiviteter», jf. petroleumsforskriften § 4. Disse undersøkelsene kan etter gjeldende praksis foretas innenfor alle områder som er åpnet for petroleumsvirksomhet.¹⁵⁰ I samsvar med petrl. § 2-1 andre ledd, gir undersøkelsestillatelse verken enerett til å drive undersøkelser i de områder som er nevnt i tillatelsen eller fortrinnsrett ved tildeling av etterfølgende utvinningstillatelse.

På samme måte som i Norge er det utvinningstillatelse som er grunnpilaren i det russiske konsesjonssystemet. Det er den som er av økonomisk interesse for oljeselskapene. Utvinningstillatelsen gir rett til å

¹⁴⁹ rus: «ynitarnue predpriatija», se Sivillovboken art. 113. Blant disse kan nevnes «Sevmorgeofisika» og «Arktikmorneftegasrasvedka». Avsnittet er basert på samtale med Rosnedra.

¹⁵⁰ Jf. kap. 9.

utføre «samtidig undersøkelse, leteboring etter og utvinning av mineralressurser» på et avgrenset område på nærmere angitte vilkår, jf. kontinentalsokkelloven art. 7, pkt. 2. Kontinentalsokkelloven er taus når det gjelder å definere nærmere hva som omfattes av overnevnte aktiviteter. Det samme gjelder undergrunnsloven. Man kan likevel anta at russisk utvinningstillatelse i all hovedsak tilsvarende norsk utvinningstillatelse i forhold til de aktiviteter som den omfatter.

Utvinningstillatelse er den sentrale konsesjonen for petroleumsproduksjon på norsk kontinentalsokkel. Utvinningstillatelse gir «enerett til undersøkelse, leteboring og utvinning» av petroleum på et nærmere bestemt område og på nærmere angitte vilkår, jf. petrl. § 3-3, tredje ledd.¹⁵¹ «Undersøkelse», «leteboring» og «utvinning» er definert i petrl. § 1-6. Innehaver av russisk og norsk utvinningstillatelse blir eier av den petroleum som produseres.

Forutgående drøftelse viser at det er utvinningstillatelser som, i hvert fall formelt sett, er sentrale for petroleumsvirksomhet på russisk og norsk kontinentalsokkel. Jeg begrenser derfor hovedsakelig den videre drøftelse til disse.

12.4 Konsesjonsbasert eller avtalebasert? Diskusjon om rettslig natur

Debatt om konsesjonssystemets rettslige karakter har preget både det norske og russiske juridiske miljø.¹⁵² Spørsmålet som ble stilt i begge land gikk ut på hvorvidt forholdet mellom myndighetene og rettighetshaverne skal anses å være av ren forvaltningsrettslig karakter. Svaret har eksempelvis betydning for rettsgrunnlaget for å endre lovgivning, omgjøre tildelte tillatelser eller tilhørende vilkår, og er derfor sentral for oljeindustrien.

¹⁵¹ Leteboring er nærmere definert i petrl. § 1-6 e. Utvinning – petrl. § 1-6 g.

¹⁵² Lignende problemstilling er velkjent også i mange andre oljeproduserende land som bygger på den sivilrettslige tradisjon og har for eksempel vært drøftet inngående i Brasil. Lignende diskusjoner har også vært til stede i Storbritannia.

Det er ikke ukjent praksis for en rekke av petroleumsproduserende land å endre allerede tildelte konsesjoner. Økt kunnskap om den geologiske kapasiteten, sterke prisstigninger på olje og gass, og den internasjonale utviklingen generelt, er bare noen av de mange aspektene som taler for dette.

Dersom man skulle konkludere med at forholdet mellom myndighetene og rettighetshaverne er av ren forvaltningsrettslig karakter, har myndighetene et bedre utgangspunkt for i etterkant å omgjøre tillatelsen ved eventuelt å skjerpe enkelte av de fastsatte vilkår eller tilbakekalle den. Dette kan svekke forutsigbarheten, som er viktig for utenlandske investorer.

I Norge var debatten særlig fremtredende på 80-tallet.¹⁵³ I 1985 ble det avsagt høyesterettsdom i produksjonsavgiftssaken, hvor Phillipsgruppen ble tilkjent over 140 mill. kr. fra staten, jf. Rt. 1985 s.1355. Spørsmålet gikk ut på hvorvidt staten var bundet til ikke å endre reglene for tidligere tildelt konsesjon hva gjelder betalingsterminer. Staten hadde i åtte år krevd fra Phillipsgruppen en produksjonsavgift for petroleumsutvinning fra Ekofisk-feltet etter regler fastsatt i petroleumsforskriften av 1972, som ga en likviditetsfordel for staten, og var mindre gunstig for Phillipsgruppen enn regler fastsatt i 1965-forskriften Staten hadde i følge avgjørelsen objektivt erstatningsansvar for økonomisk tap som følge av ugyldige enkeltvedtak.¹⁵⁴

Etterfølgende lovgivning og forvaltningspraksis på området peker imidlertid på at det norske konsesjonssystemet er et forvaltningsrettslig system regulert av forvaltningsrettslige regler. Tildeling av utvinningstillatelse anses som et forvaltningsrettslig enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd, bokstav b.¹⁵⁵ Norge har for øvrig i ettertid vært veldig tilbakeholden med å endre allerede tildelte konsesjoner. Riktig nok ble det etter hvert benyttet strengere vilkår ved hver konsesjonsrunde.

¹⁵³ Se for eksempel Bernt (1980) s. 323 flg.

¹⁵⁴ For en grundig analyse av dommen se Mestad (1986) s. 1 flg.

¹⁵⁵ Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967 (fv1.).

Hva konsesjon i Russland representerer fra juridisk standpunkt, og hvorvidt konsesjon er å anse som en offentligrettslig tillatelse eller privatrettslig kontrakt ble drøftet inngående av både russiske og utenlandske jurister på 90-tallet. Debatten tok utgangspunkt i undergrunnsloven art. 11.

Her slås det fast i pkt. 1 at:

«The right for the use of underground resources shall be granted by a specific government permit in the form of a license comprising a specific form with the Russian Federation state emblem, as well as text, graphic and other attachments constituting an inseparable part of the license and setting forth basic terms and conditions for the use of underground resources.» [ikke offisiell oversettelse]¹⁵⁶

Videre følger det av pkt.3 at:

«The license is a document certifying the right of its holder to use a subsoil plot within specific boundaries in accordance with the purpose stated therein over an established period of time, provided its holder complies with terms and conditions agreed in advance.» . ikke offisiell oversettelse]

Konsesjonen er følgelig en spesiell statlig tillatelse hvor det blant annet fastsettes hovedvilkår for petroleumsutvinning.

Undergrunnsloven art.11 pkt. 3 sier derimot at:

«A contract may be concluded between duly authorized bodies of state power and the subsoil user to lay down the terms for the use of such a plot as well as obligations of the parties under aforesaid contract». [ikke offisiell oversettelse]

Myndigheter og potensiell rettighetshaver kan således ifølge sist nevnte bestemmelse også inngå en avtale (videre kalt konsesjonsavtale) som skal fastsette vilkår og forpliktelser for begge parter. Undergrunnsloven redegjør for øvrig verken for selve begrepet «konsesjonsavtale» eller dens innhold.

En grundig drøftelse av overnevnte problemstilling kan fort bli meget omfattende. Jeg begrenser meg derfor til å trekke noen få hovedlinjer.

¹⁵⁶ Oversettelsen er tilgjengelig mot en avgift på <http://www.kodeks.ru/index/eng>.

Jeg går ikke nærmere inn på hvordan spørsmålet ble forsøkt løst i juridisk teori. Som tidligere påpekt har det skjedd endringer i russisk ressurslovgivning som naturlig nok ikke ble fanget opp av tidligere teoretiske fremstillinger. Jeg kjenner imidlertid ikke til tilsvarende diskusjoner i juridisk teori av nyere dato. Jeg vil påpeke at i følge mange praktiserende jurister inneholder konsesjonsavtalen foruten navnet, ingen spesielle tegn til en avtale.

Foreliggende rettspraksis på område gir ikke et entydig svar på spørsmålet. Russiske arbitrazjdomstoler er delt i sin vurdering. Den første tilnærmingen går utpå at forholdet mellom selskaper og staten er av sivilrettslig karakter, mens den andre legger til grunn at det er snakk om et rent offentligrettslig forhold.

For å illustrere dette nærmere gis det nedenfor et kort utrag fra relevante domstolsavgjørelser. Jeg anser det som unødvendig i denne oppgavens sammenheng å beskrive saksforholdet.

Føderal arbitrazjdomstol til Nord-West omegn i sak nr. A05-303/01-20/21 av 20. august 2001 uttaler følgende:

«Forholdet mellom partene i denne avtalen er ikke basert på at den ene part underordner seg en annen som besitter makt, men er basert på rettslig likestilling mellom partene... Avtalen inneholder tegn for transaksjonen, som forutsatt i sivillovgivning». [min oversettelse]

Føderal arbitrazjdomstol til Moskvas omegn fastslår derimot i sak nummer KA-A40/7874-01 av 9. januar 2002 at:

«..siden prosedyren for utstedelse av lisenser (tillatelser) bærer tillatelsespreg, har ikke omtvistende forhold relevans i forhold til sivilrettslig lovgivning». [min oversettelse]

Føderal arbitrazjdomstol til Volgo-Vjatskijs omegn i sak nummer A29-173/02-1e av 18. juli 2002 refererer til en avgjørelse fra underliggende instans:

«Underliggende arbitrazjdomstol har ved avgjørelsen i saken lagt til grunn at forholdet er underlagt administrative og ikke sivilrettslige normer». [min oversettelse]

Føderal arbitrazjdomstol til West-Sibir omegn i sak nummer F04/2156-219/A67-2004 av 21. april 2004 fastslår følgende:

«Forholdet mellom selskaper og offentlige myndigheter ved omregistrering av tillatelser i samsvar med undergrunnsloven er av forvaltingsrettslig (administrativ) karakter, grunnet at den ene parten har myndighet, og skal derfor reguleres av spesiell lovgivning». [min oversettelse]

To måneder senere legger den overnevnte arbitrazjdomstolen i sak nr. F04/3406-346/A81-2004 av 23. juni 2004. til grunn at:

« ... undergrunnsloven inneholder sivilrettslige normer, jf. undergrunnsloven art 49 pkt.1 og art. 11 pkt. 3.»

Utraget ovenfor viser at Russlands rettsapparat fatter motstridende avgjørelser i forhold til konsesjonssystemets rettslige karakter. Denne situasjonen er selvsagt uheldig både fra juridisk og økonomisk synspunkt, da en slik rettshåndhevelse i praksis vil svekke forutsigbarheten for potensielle investorer. Jeg vil for ordens skyld igjen understreke at rettspraksis i utgangspunktet ikke er anerkjent som rettskilde i russisk metodelære.¹⁵⁷

For Russlands vedkommende vil derfor myndighetenes praksis være en viktig indikasjon. I hvilken retning praksisen peker kan til en viss grad være klargjørende for hvordan konsesjonens rettslige natur skal tolkes. Her er det utvilsomt at russiske myndigheter legger til grunn at konsesjoner er forvaltningsvedtak. Daværende departement for forvaltning av naturressurser slo i 2002 fast i et vedtak at konsesjonsavtaler er å anse som et eventuelt vedlegg til selve konsesjon.¹⁵⁸ Partenes hovedrettigheter og plikter skal fremgå av selve konsesjonen. Staten vil ved å tilbakekalle lisens for

¹⁵⁷ se Del I kap. 3.

¹⁵⁸ Jf. vedtak til Russlands Departement for forvaltning av naturressurser om fastsettelsen av midlertidige anbefalinger ved utforming av tillatelser for undergrunnsbruk ved geologisk undersøkelse, leteboring og utvinning (heretter vedtak om utforming av tillatelser) av 15. november 2002 nr. 459-p.

utvinning av naturressurser samtidig tilbakekalle konsesjonsavtalen og det vil bli godtatt av domstolene.

13 Varighet av utvinningstillatelser og adgang til forlengelse

Varigheten av russiske tillatelser er ikke regulert i kontinentalsokkeloven. Det er undergrunnsloven art. 10, som til en viss grad redegjør for dette.

Varigheten knyttes, i motsetning til norsk petroleumslovgivning, ikke direkte til tillatelsen, men til en bestemt aktivitet, herunder geologisk undersøkelse etter, og utvinning av, petroleum. En slik tilnærming fra lovgiverens side er etter min mening uheldig, da den kan føre til misforståelser i praksis. Det er viktig å merke seg at kontinentalsokkeloven og undergrunnsloven bruker forskjellige begreper. En slik begrepsforvirring er som sagt vanlig for russisk ressurslovgivning.

Etter undergrunnsloven art. 10, tildeles områder for geologisk undersøkelse som foretas i «indre farvann, territorialfarvann og kontinentalsokkel» for et tidsrom på «inntil ti år».

Fram til desember 2007 var varigheten på geologiske undersøkelser offshore begrenset til fem år.¹⁵⁹ Bestemmelsen ble endret etter påtrykk fra nasjonale oljeselskaper. Enkelte områder av russisk kontinentalsokkel er isbelagt store deler av året. Boringen av undersøkelsesbrønner kan derfor foretas kun i en kort periode, som ofte er begrenset til to-tre måneder. I tillegg forkortes varigheten med ca. 1,5 år grunnet en mengde ulike samordninger og godkjenninger som kreves i forbindelse med planlegging og gjennomføring av arbeidsprogram.¹⁶⁰

En kortere varighet (på fem år) medfører mer administrativt arbeid for ansvarlig myndighet, for eksempel hvis rettighetshaver ønsker å forleng

¹⁵⁹ Femårsgrensen er fremdeles gjeldende for landområder.

¹⁶⁰ Lisensii – prodlit, s bureniem – ne speshit, «NiK» nr. 6, 2007.

konsesjonen. På den annen side kan myndighetene føre bedre kontroll med virksomheten og eventuelt anspore rettighetshaveren til raskere innsats.

Geologisk undersøkelse ble som sagt fjernet fra kontinentalsokkeloven art. 7, i april 2008. Undersøkelsestillatelser som ble gitt fram til desember 2007 har derfor fem års varighet. Undersøkelsestillatelser som ble gitt etter desember 2007 og fram til april 2008 har varighet på ti år. Det utstedes ikke flere rene undersøkelsestillatelser etter gjeldende rett. For Norges vedkommende finnes bestemmelse om undersøkelsestillatelsens lengde i petrl. § 2 -1, tredje ledd. Etter lovens ordlyd vil en slik tillatelse meddeles for et tidsrom av tre kalenderår, såfremt ikke noe annet er bestemt. Oljedirektoratet gir fra 2008 undersøkelsestillatelse for ett år om gangen.

Varighet på ti år gjelder nå den «første fasen» i russisk utvinningstillatelse. Rettighetshaver er innenfor rammen av denne periode forpliktet til å gjennomføre geologisk undersøkelse i henhold til arbeidsforpliktelser fastsatt i tillatelsen.

Norske utvinningstillatelser har som hovedregel i første omgang også en varighet på inntil ti år, jf. petrl. § 3-9. Det er en såkalt initiell periode og gjelder hele det tildelte område. I løpet av denne perioden skal rettighetshaver ha gjennomført en arbeidsforpliktelse som fastsettes i den enkelte utvinningstillatelsen. Når arbeidsforpliktelsen er oppfylt har rettighetshavere to valg: enten oppgi utvinningstillatelse etter § 3-15 eller kreve den forlenget etter petrl. § 3-9.

Forlengelsesperioden for utvinningstillatelse vil som hovedregel være inntil 30 år, men kan i «særlige tilfeller» være inntil 50 år. Arealavgiften begynner å løpe fra dette stadiet. Halvparten av området, og enkelte ganger mer, skal tilbakeleveres. Rettighetshaver har imidlertid krav til å beholde minst 100 km².¹⁶¹ Ordningen fremmer effektiv forvaltning av områder på norsk kontinentalsokkel, ved å unngå at passive rettighetshavere i langt tid disponerer over store områder. Tilbakeleveringsplikten er også begrunnet i ønske fra myndighetenes side om å invitere nye aktører til å delta i

¹⁶¹ Unntak gjelder Barentshavet hvor forlengelse gis for hele området.

sokkelbasert petroleumsvirksomhet. Enkelte ganger «når særlige grunner tilsier» kan det være aktuelt med særskilt forlengelse, jf. petrol. § 3-9 siste ledd. Utvinningstillatelse på Ekofisk-feltet ble for eksempel forlenget etter denne bestemmelsen fram til 2030.

I Russland går ikke prosjektet automatisk over til neste fase når rettighetshaver har gjennomført geologiske undersøkelser i samsvar med utvinningstillatelsen. Det er en forutsetning at rettighetshaver har lokalisert utvinnbare ressurser før søknad om forlengelse kan fremmes. Den nylig tilføyde art. 6 pkt. 2 i undergrunnsloven sier at leteboring og utvinning på områder av føderal betydning kan foretas etter at geologisk undersøkelse er gjennomført og Russlands regjering har fattet vedtak som tillater leteboring og utvinning. Det kreves derfor *en godkjenning* ved overgangen fra undersøkelsesfasen til neste fase av prosjektet. Det vil i praksis føre til at i tillegg til vanlig ekspertise av ressurser, godkjenning og samordning av tekniske prosjekt og andre nødvendige dokumenter, må rettighetshaver søke om en godkjenning fra regjeringen for å fortsette prosjektet. Grensene for mulige restriktive tiltak fra staten er verken definert i loven eller i forskrift. Dette gir myndigheter stort spillerom. Det finnes ingen myndighetspraksis på området som avklarer spørsmålet. Bestemmelsen er som sagt relativt ny og har så vidt vites ikke blitt tatt i bruk. Det fremstår likevel som rimelig klart at rettighetshaver er avskåret fra å fortsette prosjektet så lenge godkjenning ikke er gitt. Kompensasjon ved eventuelt forsinkelse av beslutningen eller ved avslag er ikke forutsatt i lovgivningen.

I denne sammenheng bør man også være oppmerksom på undergrunnsloven art. 2.1 pkt. 5, som ble innført i april 2008. Her fastslås det at hvis *rettighetshaver med utenlandsk deltagelse* under geologisk undersøkelse påviser struktur som kan høre til felt av føderal betydning, kan Russlands regjering beslutte å *nekte vedkommende selskap rett til leteboring og utvinning* hvis det oppstår «fare for landets forsvar og rikets sikkerhet».¹⁶²

¹⁶² Se Del IV kap 18.

Dette vilkåret er ikke nærmere presisert i loven, og kan derfor også tolkes meget vidt. Påløpte kostnader i forbindelse med utført geologisk undersøkelse blir refundert til rettighetshaver fra føderalbudsjett. Staten er i tillegg forpliktet til å utbetale en viss belønning til oljeselskapet. Nærmere regler skal fastsettes ved forskrift, som i skrivende stund er under utarbeidelse. Det er derfor vanskelig å si noe konkret om hvordan bestemmelsen skal tolkes og bli praktisert.

Undergrunnsloven art. 10, fastsetter at områder som skal brukes til utvinning av petroleumsressurser kan tildeles for en periode som er nødvendig for å utvinne mineraler fra det aktuelle feltet. Varigheten beregnes på grunnlag av teknisk og økonomisk begrunnelse for prosjektet, som i sin tur må ivareta rasjonell utvinning og vern av miljøet. Bestemmelsen er utformet vidt og inneholder ikke en konkret tidsavgrensning. I praksis ble varighet satt til 20 år. Dette har bakgrunn i konsesjonsforskriften fra 1992, som først og fremst var rettet mot utvinning på land, og er nå endret. Den totale varigheten av russisk utvinningstillatelse for virksomhet på kontinentalsokkel utgjør derfor etter gjeldende praksis 30 år (ti år for undersøkelse + 20 år for utvinning). Ved tillatelsesutløp har rettighetshaveren rett til å forlenge konsesjonen med mindre han har misligholdt vilkår fastsatt i tillatelsen, jf undergrunnsloven art. 6 pkt. 3.¹⁶³ Forlengelsen må være en nødvendig forutsetning for å fullføre påbegynte aktiviteter. Regelmessige årlige beløp blir i så tilfelle oppjustert til maksimal sats.

¹⁶³ Undersøkelsestillatelse til Kamchatneftegaz (Rosneft – 60 prosent, KNOC – 40 prosent) for et tildelt område på West-Kamchatka kontinentalsokkel ble ikke forlenget av Rosnedra. Tillatelsen gikk ut 1. august 2008. Avslaget begrunnes i rettighetshaverens mislighold av arbeidsforpliktelser. Gazprom er blitt den nye rettighetshaver på feltet.

14 Utvelgelse av pliktsubjekt: Rettighetshaver

14.1 Om kontinentalsokkeloven artikkel 7

Vi har tidligere i Del IV kap. 12.3 slått fast at utvinningstillatelse er den tillatelse som gir oljeselskaper rett til å utvinne petroleum på russisk kontinentalsokkel. Det som skal beskrives i dette kapittelet er hvem som kan være rettighetshaver.

For Russlands vedkommende finner vi utgangspunktet for vurderingen i kontinentalsokkeloven art. 7 pkt. 1. Her fastslås det at områder på kontinentalsokkel kan blir tildelt juridiske personer som oppfyller vilkår fastsatt i undergrunnsloven art. 9 pkt.3.

Først vil jeg gi en oversikt over alle betingelsene i undergrunnsloven art. 9 pkt. 3 for deretter å vurdere disse hver for seg.

Undergrunnsloven art. 9 pkt. 3 lyder som følger:

«Rettighetshavere til områder av føderal betydning på russisk kontinentalsokkel, samt områder av føderal betydning som ligger på Russlands territorium og strekker seg over på russisk kontinentalsokkel kan være juridiske personer, som er stiftet i overensstemmelse med russisk lovgivning, har minst fem års erfaring i utvikling av områder på Russlands kontinentalsokkel og hvor andel (innskudd) av aksjekapital til den russiske stat utgjør over 50 prosent og (eller) i forhold til hvilke den russiske stat har rett til å direkte eller indirekte disponere over 50 prosent av det totale antall stemmer, som tilskrives stemmeberettigede aksjer (andeler) av aksjekapital til slike juridiske personer» [min oversettelse].¹⁶⁴

Bestemmelsen presiserer at rettighetshaver av områder på russisk kontinentalsokkel må være en juridisk person. Juridisk person er en vid betegnelse på et rettssubjekt som ikke er en fysisk person. Dette innebærer at etter gjeldende rett er det ikke adgang til å tildele tillatelser til fysiske personer. Slik kontinentalsokkeloven var utformet før, kunne både fysiske

¹⁶⁴ For hva som menes med områder av føderal betydning se Del III kap. 9.3 og Del IV kap. 18.2.1.

og juridiske personer tildeles tillatelser, uavhengig av nasjonalitet. I Norge ser vi den motsatte trenden. Inntil 1994 har det bare vært adgang til å tildele tillatelser til juridiske personer og ikke fysiske personer. Utvidelsen skjedde som et ledd i tilpasningen av norsk petroleumslovgivning til konsesjonsdirektivet.¹⁶⁵ Definisjon av begrepet rettighetshaver i petrl. § 1-6 bokstav j, er tilpasset i overensstemmelse med endringene og omfatter nå «fysisk eller juridisk person, eller flere slike personer». Utvidelsen er imidlertid begrenset. Undersøkelsestillatelse og utvinningstillatelse kan etter petrl. §§ 2-1 og 3-3 tildeles fysisk person hjemmehørende i en EØS-stat. Tillatelser kan for eksempel ikke tildeles fysiske personer hjemmehørende i Russland.

Uansett vil i praksis juridiske personer være de sentrale aktører på norsk og russisk kontinentalsokkel. Sivillovboken inneholder en nærmere definisjon av begrepet juridisk person i art. 48, og angir hvilke organisasjonsformer juridisk person kan inneha i Russland.¹⁶⁶ Etter russisk rett er uttrykket juridisk person videre enn selskap, og vil omfatte andre juridiske personer enn selskap. Samme tilnærming har man lagt til grunn i norsk lovgiving.¹⁶⁷

14.1.1 Etableringskravet

Det første vilkåret som oppstilles i undergrunnsloven er at juridiske personer må være etablert i henhold til Russlands lovgivning. Etter norsk rett oppstilles også lignende krav i forhold til utvinningstillatelse. I samsvar med petrl. § 3-3 andre ledd, kan utvinningstillatelse tildeles juridisk person som er stiftet i samsvar med norsk lovgiving og registrert i Foretaksregisteret. Det

¹⁶⁵ Europaparlamentets og Rådets direktiv 94/22/EF om betingelser for tildeling og bruk av tillatelser for leting etter og utvinning av hydrokarboner.

¹⁶⁶ Se Sivillovbokens del 1 avsnitt 1 kapittel 4.

¹⁶⁷ Etter norske forarbeider til petroleumsloven omfatter juridisk person blant annet norske og utenlandske selskaper, stiftelser og andre sammenslutninger.

er ikke et krav for juridisk person som ønsker å søke om undersøkelsestillatelse på norsk kontinentalsokkel, jf. petrl. § 2-1 første ledd. I dette tilfelle må det være avgjørende at søkeren er en juridisk person etter lovgivning i hjemlandet.¹⁶⁸ Søkeren må for øvrig oppgi nasjonalitet og opplyse hvem som skal representere selskapet overfor norske myndigheter, jf. petroleumsforskriften § 3. Tilsvarende registreringsplikt fremgår ikke direkte av undergrunnslovens ordlyd, men følger av Sivillovboken art. 51. Obligatorisk registreringsplikt i Russlands enhetlige statlige register gjelder alle juridiske personer.¹⁶⁹ Registeret føres av Statens Registreringskammer som er underlagt Justisdepartementet.

14.1.2 Kravet til erfaring

Neste vilkår som oppstilles i undergrunnsloven art. 9 gjelder *fem års erfaring på russisk kontinentalsokkel*. Det kan stilles spørsmål om fastsatt krav om fem års erfaring er i praksis tilstrekkelig for å klassifisere et selskap som egnet aktør på russisk kontinentalsokkel. Fem år er i denne sammenheng en relativt lav grense. Dette har sin forklaring i at de fleste russiske selskaper har lite erfaring offshore. Videre skal erfaringen stamme fra russisk kontinentalsokkel. Tilsvarende relevant erfaring som er ervervet på andre lands kontinentalsokler faller dermed utenfor ordlyden.

Både Gazprom og Rosneft oppfyller dette vilkåret. Statsoljeselskap Zarubezneft har fem års erfaring, men bare utenfor Russlands grenser. Selskapet er derfor ikke kvalifisert som rettighetshaver.

Det er videre uklart om det er juridisk eller fysisk definisjon av kontinentalsokkel som er lagt til grunn i bestemmelsen. Spørsmålet har relevans i forhold til hvorvidt erfaringen ervervet ved offshore-virksomhet i indre russiske farvann eller territoriale hav omfattes av bestemmelsen.

¹⁶⁸ Jf. Nordtveit (2008) s. 2493.

¹⁶⁹ Rus: «edinuj gosudarstvennuij reestr juridisheskih lits».

Femårskravet knyttes videre til «utviklingen av områder». Ordlyden antyder at kravet forutsetter at selskaper utfører en viss aktivitet i den forbindelse, uten å angi nærmere dets omfang eller spesifisere hva en slik aktivitet skal gå ut på. Det er uklart om det kreves at selskapet har boret eller operert brønner på russisk kontinentalsokkel.

Kravet til erfaring kan også spores i det norske konsesjonssystem. Selskaper som ikke allerede er rettighetshavere på norsk kontinentalsokkel, kan tildeles utvinningstillatelse dersom de er prekvalifisert som rettighetshaver på norsk kontinentalsokkel. Nye aktører må søke om å bli prekvalifisert som enten rettighetshaver eller operatør. Dokumentasjon knyttet til prekvalifiseringsprosessen og kravene er mer omfattende for operatørrollen enn for rettighetshavere. Operatører må ha tilstrekkelige ressurser og personell til selv å kunne styre og gjennomføre alle aktuelle operasjoner og aktiviteter i henhold til det til enhver tid gjeldende regelverk. I listen over prekvalifiserte aktører, er det imidlertid stor spredning både når det gjelder selskapets størrelse og erfaring. Dette er i tråd med de målsettinger myndighetene har for å øke konkurransen på norsk kontinentalsokkel. For å bli operatør i Barentshavet nytter det ikke å være prekvalifisert. Utvinningstillatelser vil som hovedregel bli tildelt til et interessentskap der minst en rettighetshaver har boret minst en brønn på norsk kontinentalsokkel som operatør eller har tilsvarende relevant operasjonell erfaring utenfor norsk kontinentalsokkel.¹⁷⁰ Det stilles følgelig strengere krav for å operere i Barentshavet enn i Norskehavet. Barentshavet er et mye mindre utviklet og mer krevende område enn for eksempel Nordsjøen. Derfor legger myndighetene større vekt på erfaringen til aktuelle operatører.

¹⁷⁰ Kriteriet er tatt med i utlysningsteksten både til 20. konsesjonsrunde og til TFO 2008.

14.1.3 Kravet om statens andel

Det siste vilkåret går ut på at den russiske stat skal eie mer enn 50 prosent i selskapet og (eller) ha rett til å direkte eller indirekte disponere over 50 prosent av det totale antall stemmer, som tilskrives stemmeberettigede aksjer (andeler) av aksjekapital.

Her er det viktig å presisere at staten må eie over 50 prosent. Selskaper som ønsker å være rettighetshavere på russisk kontinentalsokkel må derfor «la seg kjøpe opp» av staten. Eller den russiske stat kan kjøpe seg opp i et selskap som den ønsker å se som rettighetshaver på sokkelen. Kravet om statens andel kan også være et viktig styringsverktøy overfor selskaper som etter undergrunnsloven art. 9 pkt. 3 er klassifisert som rettighetshavere på russisk kontinentalsokkel. Hvis den russiske stat velger å redusere eierskapet i selskapet kan ikke selskapet få tildelt nye utvinningstillatelser på kontinentalsokkel.

14.2 Konklusjon

Det er videre lagt til grunn at oppstilte vilkår er kumulative. Dette innebærer at samtlige vilkår må være oppfylt for at rettsvirkningen skal inntre. Hvis et vilkår ikke er oppfylt, inntreer ikke den virkningen. Kun juridiske personer som oppfyller samtlige overnevnte vilkår kan bli tildelt utvinningstillatelse, som gir rett til undersøkelse etter og utvinning av petroleum på russisk kontinentalsokkel.

Man kan med dette konkludere at innehaver av utvinningstillatelse på russisk kontinentalsokkel bare kan bli russiske selskaper under forutsetning av at de har minst fem års erfaring i landet – og at staten eier mer enn 50 prosent i selskapet. Det russiske private oljeselskapet Sintezneftegaz har for eksempel nødvendig erfaring på russisk kontinentalsokkel, men oppfyller ikke krav om statens andel. Et annet privat selskap, Lukoil, har lang offshore-erfaring, men på Kaspiahavet, samtidig som det ikke oppfyller krav om statens andel. Statseide Zarubezneft vurderer nå sammenslåing med Arktikmorneftegasrasvedka, som har den nødvendige offshore -erfaring på

russisk kontinentalsokkel. Det er foreløpig uklart om dette blir tillatt av russiske myndigheter og hvorvidt kravene i undergrunnsloven art. 9 pkt. 3 blir med dette oppfylt.

Det er i skrivende stund bare Gazprom og Rosneft som oppfyller alle vilkår fastsatt i kontinentalsokkelloven art. 7 pkt. 1, jf. undergrunnsloven art. 9 pkt. 3, og er dermed de eneste kandidatene for tildeling av utvinningstillatelser på russisk kontinentalsokkel. Mine kontaktpersoner fra russiske myndighetsorganer bekreftet denne konklusjonen. Den blir derfor lagt til grunn i min videre drøftelse.

Dette betyr også at utenlandske oljeselskaper og andre russiske selskaper for tiden er avskåret fra muligheten til å bli rettighetshaver på russisk kontinentalsokkel ved *alminnelig tildeling*. Jeg kommer tilbake til spørsmål om muligheter for utenlandsk deltagelse i Del IV kap. 16 og Del IV kap.17. Dette står i sterk motsetning til det norske konsesjonssystemet, hvor konsesjonsinnehaver kan være selskap som er registrert i landet, men kan være heleid av utenlandske investorer. Hensynet til konkurransen på norsk kontinentalsokkel har tradisjonelt vært til hinder for å begrense antall rettighetshavere på kontinentalsokkel.¹⁷¹ Utover dette er det generelle regelverket for petroleumsvirksomhet i Norge, til forskjell fra russisk ressurslovgivning, harmonisert med regler som følger av EØS-avtalen, herunder konsesjonsdirektivet, som er gjennomført i norsk rett.¹⁷²

Russlands konsesjonsordning er etter min mening begrunnet i en sammensetning av flere ulike hensyn. For det første er petroleumssressurser et gode som er begrenset og etterspurt på verdensmarkedet, og staten ønsker

¹⁷¹ De norske selskapene (i særlig grad Statoil) var også i sin tid favorisert av den norske stat ved tildeling av utvinningstillatelser. Norsk politikk har snudd seg på 90-tallet. Selskaper behandles nå likt uansett nasjonalitet. Se mer om dette i Del VI kap. 25.1.3.

¹⁷² Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde av 2. mai 1992. Konsesjonsdirektivet er fra 5. april 1995 innlemmet i EØS-avtalens vedlegg IV Energi og kommer til anvendelse for Norge som EØS-land.

at disse blir forbeholdt nasjonale aktører. Det kan også tenkes at russiske myndigheter ønsker å begrense antall utøvere på russisk kontinentalsokkel for å sikre lønnsomhet for de som får operere.¹⁷³ Den russiske stat er en stor aksjonær i Gazprom og Rosneft og har utviklet tette bånd til begge selskaper gjennom historien. Jeg redegjør for dette i Del VI.

15 Utlysning og tildeling av utvinningstillatelser

Etter at vi har fastlått kriterier for rettighetshaver ved tildeling av utvinningstillatelse i Russland, vil det neste spørsmålet være hvordan en slik tildeling skal skje.

Norske utvinningstillatelser tildeles normalt gjennom konsesjonsrunder. Norsk kontinentalsokkel er delt inn i blokker, som selskaper kan søke på etter at det aktuelle området er åpnet for petroleumsvirksomhet.

Som fremstillingen ovenfor viser, går petroleumsvirksomhet av deler av norsk kontinentalsokkel inn i en ny fase. Tildeling i forhåndsdefinerte områder (TFO) er den andre typen av konsesjonsrunder på norsk sokkel. TFO-ordningen ble innført i 2003 og innebærer årlige konsesjonsrunder i modne områder. TFO-ordningen avviker noe fra de tradisjonelle konsesjonsrundene. Ordningen har ofte vært kritisert og er nå under evaluering.¹⁷⁴ Den blir ikke behandlet i fremstillingen nedenfor.

En konsesjonsrunde starter med at oljeselskaper nominerer de blokkene som kan være interessante for dem innenfor det området OED legger ut. OD

¹⁷³ Denne tilnærming – uten global konkurranse – leder til begrensninger i russisk utvinning. Fra første konsesjonsrunde – og i alle påfølgende runder – har det vært norsk politikk å ha et sterk innslag av utenlandske selskaper, for eksempel Shell, BP, Esso, Mobil. En viktig del av de økte utvinnbare reserver på norsk sokkel fra 1969 til 2009 er basert på vedværende teknologitvikling, blant annet trykkstøtte (TOGI), operasjoner på dypere vann og flerfasetransport. Basert på samtale med Arve Johnsen, 15. desember 2009.

¹⁷⁴ Se for eksempel Simensen (2008) s. 1 flg.

rådfører, med utgangspunkt i egen kartlegging og selskapenes nominering, OED om hvilke blokker som bør lyses ut.

En lignende utvikling ser man i Russland, bare at nominasjonsprosessen for tiden er begrenset til to selskaper. Gazprom og Rosneft ble nylig bedt om å utarbeide egne planer for utvikling av kontinentalsokkelen, herunder nominere områder de helst vil ha. Meg bekjent er disse planene allerede utarbeidet.

Selskapenes planer er for øvrig med på å danne grunnlag for statlig program for undersøkelse og ressursutnyttelse på russisk kontinentalsokkel.¹⁷⁵ Det kan derfor sies at Gazprom og Rosneft indirekte deltar i utformingen av fremtidig forvaltning av petroleumsressurser på russisk kontinentalsokkel.

Russisk kontinentalsokkel er for øvrig ikke delt inn i blokker. Tildeling av områder tilpasses til kartleggingen av kontinentalsokkelen.

Utlysningen ved tildeling av tillatelser til å utvinne petroleumsforekomster på norsk kontinentalsokkel skjer i samsvar med petrol. § 3-5 første og annet ledd.¹⁷⁶ Utlysningsteksten inneholder en nærmere redegjørelse for hvilke vilkår og kriterier som vil bli lagt til grunn ved tildeling.

Det er selvsagt mange gode grunner som taler for at myndighetene foretar en utlysning før en konsesjonstildeling. For det første sikrer dette åpenhet om at en konsesjon skal tildeles og gir følgelig like muligheter for dem som er interessert i å søke om konsesjon. For det andre bidrar utlysning til at myndighetene kan få informasjon om potensielle konsesjonshavere.

Offentlige utlysninger før konsesjonstildeling er også et krav i russisk ressurslovgivning, jf. undergrunnsloven art. 13.1. pkt. 8. Etter ordlyden

¹⁷⁵ Se Del II kap. 8

¹⁷⁶ Fristen for å søke er tre måneder og søknaden skal sendes til OED med kopi til OD. Det kan søkes individuelt eller som gruppe. Norske styresmakter er imidlertid ikke pliktig til å akseptere «gruppesøknader».

gjelder kravet kun ved gjennomføring av anbud og auksjoner.¹⁷⁷ Bestemmelsen kommer ikke til anvendelse på russisk kontinentalsokkel. Dette fremgår ikke direkte av undergrunnsloven, men kan utledes fra kontinentalsokkelloven. Kontinentalsokkelloven art. 7 pkt. 4 fastslår nemlig at tildeling av områder på russisk kontinentalsokkel skal skje uten gjennomføring av anbud eller auksjonsmekanismer.

Den tidligere ordningen med anbudsrunder og auksjoner er med dette opphevet ved tildeling av utvinningstillatelser på russisk kontinentalsokkel.¹⁷⁸

Auksjon innebar at etter fastsettelse av grunnlegende vilkår for bruk av mineralressurser, konkurrerte søkere kun i form av den pris de var villige til å betale for et ulyst område. Områder ble solgt til høystbydende.

Ved anbudsrunder hadde ikke pris noen spesiell betydning, men søkere konkurrerte med hverandre ved å maksimere de økonomiske, miljømessige og sosiale konsekvensene i sine tekniske og organisatoriske forslag for utvikling av petroleumsforekomster. Det var således selskapets erfaring, forslag til utbyggingsløsning og andre kvalifikasjoner som ble tillagt vekt ved anbudsrunder.

Fram til 2004, i sammenheng med statens dårlige økonomi, har Rosnedra som oftest anvendt auksjonsmekanismen ved tildeling av tillatelser. Behovet for å få raskt tilført penger i statsbudsjettet gikk følgelig på bekostning av den generelle effektiviteten i petroleumsprosjekter.

Da antall kandidater i realiteten ble begrenset til to selskaper, hvor staten er majoritetsaksjonær, er auksjon en lite gunstig løsning for staten. Selskaper må by over hverandre og derfor bruke mer penger. Anbudsrunder ble foreslått som gjenværende alternativ, men ble også fjernet.

¹⁷⁷ Den ansvarlige myndigheten bestemmer selv hvor og hvordan utlysningen skal foregå.

¹⁷⁸ Endret ved føderal lov av 18. juli 2008 nr. 120. Ordningen er fremdeles gjeldende for alle andre områder enn kontinentalsokkelen.

Det er i skrivende stund uklart hvordan og på hvilke vilkår tildelingen skal skje. En del av reglene når det gjelder utlysning ved tildeling av utvinningstillatelser og selve konsesjonstildelingen, må ventes å bli fastsatt eller utdypet i forskrifter.

Likeledes gir kontinentalsokkeloven art. 7 pkt. 4 en viss antydning. Her sies det at fremgangsmåten ved tildelingen reguleres av kontinentalsokkeloven, undergrunnslovgivningen og lovgivning om gassforsyning.

Gassforsyningsloven art. 12, åpner for direkte tildeling av gassfelt til eier av «Unified Gas Supply System of Russia» (UGSS), som for tiden er Gazprom.

Gazprom ble tidligere tildelt rettigheter til å utvikle en rekke nordlige gassreservoarer med hjemmel i gassforsyningsloven uten at de har vært ute på anbud eller på auksjon. Blant disse var to reservoarer på sokkelene til Karskoyesjøen og Okhotskoyesjøen – inkludert Krikisky-feltet, som igjen er en del av offshoreprosjektet på Sakhalin.

Det kan derfor ventes at Gazprom i fremtiden blir tildelt felt som inneholder gass, mens Rosneft blir tildelt oljefelt. Dette samsvarer godt med selskapenes tradisjonsrike spesialisering i bransjen.

Gazprom har blitt verdens største gasselskap og råder over verdens rikeste reserver av naturgass. Bare ti prosent av selskapets omsetning kommer fra Gazprom Neft, som er selskapets oljeavdeling. Gazprom vurderer også å danne et nytt datterselskap «Gazprom sokkelutvinning», som skal ta seg av all feltutvikling på russisk sokkel. Det nye datterselskapet kan også komme til å ta over konsesjonen til Shtokman-feltet. Rosneft er for tiden den største oljeproduzenten i Russland.

En slik fordeling minner om sektoriseringen av petroleumsvirksomhet i sovjettiden, da utvinning av olje og gas var underlagt ulike departementer. Problemet kan oppstå når et felt inneholder både olje og gas eller begge selskaper har interesse for samme felt. Slike situasjoner skal, i følge uttalelsen fra naturressursministeren, løses gjennom «samtaler med selskapene».

Det at Gazprom og Rosneft tilnærmet kan velge selv de områder de ønsker, hemmer all konkurranse mellom de to selskapene. Dette i sterk kontrast til norsk praksis på kontinentalsokkel, som grunnleggende er basert på konkurranse og samarbeid mellom oljeselskapene.

Til grunn for tildeling av utvinningstillatelsene på norsk kontinentalsokkel, skal ligge «saklige, objektive og ikke-diskriminerende» kriterier, jf. petrl. § 3-5 tredje ledd. Geologisk forståelse, teknisk ekspertise og finansiell styrke er blant de viktigste kriteriene.

Norske myndigheter nedsetter en gruppe av de best kvalifiserte selskapene for hver utvinningstillatelse og utpeker en operatør for interessentskapet. Normalt skal det være minst to selskap i hver utvinningstillatelse. Dette for å sikre innsyn og for å få flere syn på ulike spørsmål.

Den norske praksisen med at staten setter sammen samarbeidsgruppene bidrar til å sikre utveksling av ekspertise og erfaring fra ulike selskap. Hver rettighetshaver har i tillegg økonomisk interesse i å følge opp arbeidet til operatøren. Operatøren skal forestå den operative virksomheten som utføres i medhold av tillatelsen. Selskapene deler for øvrig kostnadene.

16 Overdragelse av utvinningstillatelser

Vi har tidligere i Del IV kap. 14 konkludert at foreløpig er det bare Gazprom og Rosneft som oppfyller lovfastsatte krav til potensiell rettighetshaver. I dette kapitlet skal vi se på om det finnes andre muligheter for en aktør til å bli rettighetshaver på sokkelen.

Den andre eventuelle måten selskaper kan blir rettighetshavere på, er ved å kjøpe utvinningstillatelsen eller andeler i utvinningstillatelsen av eksisterende rettighetshavere.

Det kan være mange grunner til at en rettighetshaver måtte ønske å overdra tillatelsen eller en andel av tillatelsen. Det kan blant annet være at rettighetshaver ikke finner feltet lønnsomt eller ikke ønsker å satse penger og teknologi på dette prosjektet. Overdragelse er også et attraktivt alternativ i rent fortjenesteøyemed i de tilfeller hvor konsesjonen overdras mot vederlag.

Overdragelse kan for øvrig tenkes i alle faser av virksomheten.

Utgangspunktet for Norges vedkommende må være den alminnelige lære at konsesjoner som regel ikke kan overdras uten myndighetenes samtykke. I petroleumsvirksomhet reguleres overdragelsessituasjonen i petrl. § 10-12, som kommer til anvendelse på undersøkelsestillatelse, utvinningstillatelse og tillatelse for anlegg og drift. I praksis er det overdragelse av utvinningstillatelser som er særlig aktuelt.

Overdragelse av en tillatelse eller andel i tillatelsen i Norge krever samtykke fra OED, jf. petrl. § 10-12.¹⁷⁹ Rettighetshaver har videre meldeplikt i samsvar med petroleumsforskriften § 2-3. I henhold til forarbeidene er formålet bak dette å gi OED oversikt over hvem som til enhver tid er rettighetshaver på sokkelen.

Overdragelse av tildelte konsesjoner har lenge vært et problem for russiske myndigheter, som streber etter full kontroll over virksomheten.¹⁸⁰ Hjemmel for overdragelse av utvinningstillatelser på russisk kontinental-sokkel fremgår av kontinentalsokkeloven art. 8 avsnitt 6.

Utvinningstillatelse er i utgangspunktet ikke overdragelig da ordlyden forbyr rettighetshaver å overføre tildelte rettigheter til tredjemenn. Det må på denne bakgrunn være klart at tildelte utvinningstillatelser ikke kan overdras av Gazprom og/eller Rosneft til andre selskaper, herunder utenlandske.

Det legges derimot ikke begrensninger på overdragelser innad i et konsern. Det kan tenkes at morselskapet overdrar tildelte rettigheter til et datterselskap og visa versa. En slik adgang har nå fått hjemmel i undergrunnsloven art. 17.1. pkt. 1 avsnitt 6. Inntil oktober 2006 var overdragelse av tildelte rettigheter fra morsselskap til datterselskap og visa versa ikke tillatt.¹⁸¹

¹⁷⁹ Overføring av deler av området for en utvinningstillatelse reguleres i petrl. § 3-10.

¹⁸⁰ Svak lovgivningsteknikk ga oljeselskaper muligheter til å omgå tilsynelatende streng lovgivning. Dette er nå endret.

¹⁸¹ Se Gaiduk (2007) s. 5 - 6.

Loven fastsetter nå en rekke kumulative vilkår for overdragelse innad i selskapet. For det første må en juridisk person som erverver rettighetene være etablert i samsvar med russisk lovgivning. Selskapet må for det andre oppfylle alle lovfastsatte krav som var gjeldende for konsesjonsinnehaver. Det samme angår øvrige betingelser fastsatt i utvinningstillatelsen. Videre må alle nødvendige eiendeler for petroleumsutvinning overføres til selskapet.

17 Utsikter for utenlandske investorer

17.1 Betraktninger rundt behovet for utenlandske partnere

Det sies av mange at internasjonal utbytting av Russlands petroleumsressurser har ført til en sterk nasjonalisme og motivasjon til å være selvhjulpne.

Gazproms og Rosnefts eventuelle rådighet over betydelige områder på russisk kontinentalsokkel forutsetter imidlertid at selskapene har tilstrekkelig kapasitet, kompetanse og økonomi til selv å forestå undersøkelser og utvinning av petroleumsressurser.

Selskapene er allerede involvert i en rekke store prosjekter på hjemmebane og i utlandet.

Gazprom og Rosneft er blant verdens største i forhold til reservene. Gazproms andel av verdens gassreserver utgjør 20 prosent. Selskapet kontrollerer samtidig over 70 prosent av Russlands gassreserver, og har enerett på landets gasseksport. Den russiske gassgiganten står for om lag 20 prosent av verdens og ca. 94 prosent av russisk gassutvinning. For tiden er Gazprom engasjert i flere offshore-prosjekter i utlandet, for eksempel Vietnam, Iran og Venezuela. Selv om Rosnefts internasjonale petroleumsvirksomhet for tiden er begrenset til et prosjekt i Algerie og to prosjekter i Kasakhstan har selskapet omfattende

virksomhet i Russland. Selskapene har i tillegg økonomiske interesser i annen virksomhet enn utvinning og transport av petroleum.¹⁸²

Karakteristisk for petroleumsvirksomhet er at den krever så vel betydelige investeringer som høy administrativ kompetanse. Det kan derfor være grunn til å spørre om Gazprom og Rosneft har den nødvendige kapasitet for oppstart av nye offshore-prosjekter på russisk kontinentalsokkel.

I tillegg til at det kan være betydelige risikomomenter ved eksempelvis boreomkostninger dersom man ikke når fram til kommersielle funn, er den økonomiske risikoen forbundet med krevende offshore-prosjekter mye større sammenlignet med landbasert virksomhet. Dette forutsetter at selskaper har solid økonomi.

Målt i antatt markedsverdi er Gazprom det tredje største energiselskapet i verden, etter PetroChina og ExxonMobil. Selskapenes sterke økonomiske posisjoner har allerede blitt noe redusert i forbindelse med den verdensomfattende finanskrisen. Både Gazprom og Rosneft har søkt om krisepakker hos staten.

Utover dette har russiske selskaper, herunder Gazprom og Rosneft generelt sett begrenset offshore-erfaring sammenlignet med en rekke andre utenlandske selskaper, og da særlig med StatoilHydro som er verdens største operatør på havdyp over 100 meter. Gazprom og Rosneft har tidligere vist interesse for å komme inn på norsk sokkel. Deltakelse i offshore-utbygginger i Norge ville gitt selskapene nødvendig erfaring som de kunne benytte i fremtidig utvikling av egne reserver i Russland.

¹⁸² Gazprom ble ofte omtalt som en «stat i staten». Utover petroleumsvirksomhet driver selskapet også stort innen bankvirksomhet, forsikring, bygg- og anleggsvirksomhet samt landbruk for selskapets interne formål. Gazprom har også egen helsetjeneste og eget flyselskap for ansatte. Gazprom Media kontrollerer flere sentrale russiske TV-selskaper og aviser. Den omfattende virksomheten fordrer et stort antall kvalifiserte ansatte. Gazprom-gruppen har allerede over 436 000 og Rosneft 106 000 ansatte, som er involvert i ulike prosjekter. Til sammenligning har StatoilHydro om lag 29 500 ansatte i 40 land.

Selv om begge selskaper oppfyller undergrunnslovens krav om den nødvendige kompetansen for å bli rettighetshaver på russisk kontinentalsokkel, kan det spørres om den er tilstrekkelig for å gjennomføre utbyggingsprosjekter på egen hånd.

På bakgrunn av det ovennevnte, vil etter min mening en overdragelse av operasjonene til andre russiske eller utenlandske oljeselskaper som har den nødvendig offshore-erfaring fremtre som et reelt alternativ for Gazprom og Rosneft. Risiko og kostnader forbundet med deres engasjement på sokkelen kan da spres i større utstrekning, og frigjort kapital investeres i andre prosjekter.

Det ser imidlertid ut til at det først og fremst er oppbygging og utveksling av kompetanse i alle faser av virksomheten som per i dag er det viktigste siktemål for samarbeid med utenlandske oljeselskaper.

17.2 Samarbeidets art

På bakgrunn av mine samtaler med representanter fra russiske myndigheter og utenlandske selskaper, samt andre sentrale personer i bransjen, er det foreløpig uklart om og hvordan et samarbeid mellom rettighetshaver og andre selskaper vil foregå. Formålet med dette kapitlet er å skissere i korte trekk noen tenkelige modeller for et slik samarbeid.

I tillegg til den åpenbare løsningen, hvor rettighetshaver engasjerer andre oljeselskaper som underleverandører, kan det tenkes andre framgangsmåter for å tiltrekke utenlandske selskaper uten å gi dem direkte eiendomsrett til petroleum.

Det er samtidig viktig å merke seg at for en investor vil det være av stor betydning at den fremtidige samarbeidsordning gir anledning til å «booke reserver.» Alle oljeselskaper som er børsnotert på New York Stock Exchange (videre NYSE) har rapporteringsplikt etter regelverket utarbeidet av Securities and Exchange Commission (videre SEC).¹⁸³

¹⁸³ For eksempel StatoilHydro, som var børsnotert 18. juni 2001.

Rapporteringsplikt innebærer at informasjon som påvirker selskapets finansielle posisjon, herunder estimater over selskapets olje- og gassreserver skal sendes til SEC. SEC er NYSE sitt eget kontrollorgan, som har utarbeidet retningslinjer på hva som skal til for å klassifisere estimater og «booke reserver». Alle NYSE-noterte oljeproduserende virksomheter som ønsker å delta i petroleumsutvinning på russisk kontinentalsokkel vil følgelig se etter muligheten til å tilskrive ressurser i tråd med SEC-regelverket.¹⁸⁴ Det er likevel vanskelig å vurdere hvorvidt de nedenfor skisserte eksemplene på samarbeidsordninger, oppfyller disse kriteriene.

Gazprom har for eksempel i 2006 vurdert å utvikle et samarbeid med potensielle utenlandske investorer på Shtokman-feltet basert på erfaringene fra Iran, hvor selskapet er engasjert ved utbyggingen av gassfeltet South Pars gjennom en *Buy-Back* avtale. Det iranske statsoljeselskapet (NIOC) er rettighetshaver til feltet og skal overta som driftsoperatør når utbyggingen er ferdig.

Et *Buy-Back* regime skiller seg fra andre petroleumsregimer ved at kontraktøren (utenlandsk investor) verken får eiendomsrett til petroleum som i konsesjonsregime, eller til en avtalt del av petroleum som i PSA-regime.

Buy-Back avtalen er å betrakte som en entreprenørkontrakt, hvor investor er forpliktet til å levere et ferdig utbygd felt, for deretter å overlate produksjonen og utbygd infrastruktur til rettighetshaver. Investor betaler først alle investeringer, for deretter å få tilbakebetalt enten i penger eller i olje eller gass egne prosjektkostnader opptil en på forhånd avtalt grense, og en avtalt godtgjørelse gjennom andeler av inntektene fra salget av utvunnet petroleum.

Buy-Back avtaler har altså et risikoelement for investor. Går budsjettet over fastsatte rammer, må selskapet dekke overstigende kostnader. Det er derfor viktig å forhandle fram et høyt nok investeringsbudsjett og et høyt nok godtgjørelseelement.

¹⁸⁴ SEC- regelverk er tilgjengelig på <http://www.sec.gov/>

Ved eventuell implementering av enkelte elementer fra Buy-Back regime vil rettighetshavere kunne støte på regimets negative sider. Iransk erfaring viser at investor har intet insentiv til å bruke ny teknologi eller maksimere utvinningsmulighetene fra reservoaret, da selskapets fortjeneste allerede er avtalt ved kontraktsinngåelse og ikke knyttet direkte til produksjon. Som følge av dette oppnås ikke optimal produksjon, og teknologioverføring blir minimal.¹⁸⁵

Dette strider med målsetningene til den russiske stat eller rettighetshaverne (Gazprom/Rosneft). Gazproms visepresident har bemerket at:

«...Iranian buy-backs encourage capex boost. Our scheme encourages cost control and timely implementation. It is totally innovative and we will keep it secret».¹⁸⁶

Russiske myndigheter jeg har vært i kontakt med antydde at det kan være aktuelt å involvere utenlandske selskaper i offshore-prosjekter gjennom å danne et *joint venture* med rettighetshavere (Gazprom/Rosneft eller dets datterselskaper).

Joint venture, i samsvar med det markedsøkonomiske begrepsapparatet, betyr et felles prosjekt mellom to eller flere selskaper for å samarbeide om et konkret kommersielt prosjekt. Dette innebærer at deltakere i et joint venture går inn med omtrent like stor kapital (i prosenter), de deler kostnader og fortjeneste likt, og kontrollerer foretaket sammen gjennom et overordnet styringsorgan, der alle partnere er representert.

I Russland refererer begrepet joint venture til en felles bedrift som innebærer at to eller flere parter (juridiske og fysiske personer) akkumulerer egen kapital til å bygge ut et felles prosjekt. Joint venture, kan i samsvar med russisk selskapslovgivning, organiseres som et aksjeselskap, et ansvarlig selskap eller en annen samarbeidsform, der de enkelte avtaler regulerer partenes rettigheter og plikter.

¹⁸⁵ Basert på Grønlie (2006) s. 1. flg.

¹⁸⁶ Ananenkov Alexander.

Joint ventures er ikke et nytt fenomen for Russlands petroleumsindustri. I sovjettiden var joint venture den første og, inntil 1991, den eneste formen for utenlandsk deltagelse i russisk petroleumsvirksomhet. I henhold til da gjeldende lovgivning var utenlandsk deltakelse i et selskap som var etablert med nasjonalt statsforetak begrenset til 49 prosent.¹⁸⁷ En lignende modell, riktignok med betydelige modifikasjoner ser allerede ut til å være i bruk i Russland.

Et kjent eksempel på dette er den samarbeidsmodell som er etablert mellom Gazprom, StatoilHydro og Total for den første fasen av Shtokman-prosjektet. I den forbindelse ble det etablert et *spesialforetak* (såkalt SPV), Shtokman Development AG (videre benevnt SDAG), hvor Gazprom har en eierandel på 51 prosent, Total 25 prosent og StatoilHydro eier 24 prosent.¹⁸⁸ SDAG er opprettet som et datterselskap til Gazprom og registrert i Sveits.

Det er viktig å understreke at Gazprom gjennom et datterselskap Sevmorneftegaz er enerettighetshaver i utvinningstillatelsen på Shtokman-feltet.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Se vedlegg 1.

¹⁸⁸ SPV («Special Purpose Vehicle») er et spesialopprettet selskap (aksjeselskap, partnerskap, kommandittselskap eller lignende) som typisk er etablert med den hensikt å skulle betjene en snever funksjon, som regel isolasjon av finansiell risiko (vanligvis konkursrisiko), regulatorisk risiko eller tilpasning til skatteregler.

¹⁸⁹ Opprinnelig hadde et internasjonalt konsortium, Arctic Star (Conoco, Norsk Hydro, Neste), avtale med sovjetiske myndigheter om rettigheter til Shtokman. Arctic Star hadde allerede investert 15 mill. dollar i teknisk-økonomisk evaluering da avtalen ble opphevet ved presidentsforordning i 1992. Shtokman-lisensen ble tildelt Rosshelf, hvor Gazprom ble majoritetsaksjonær i 1995. Noen år senere inngikk Gazprom og det internasjonale konsortiumet Shtokman Energy (Conoco, Norsk Hydro, Total, Neste) en samarbeidsavtale om å utvikle prosjektet under PSA-regime. I 2001 danner Gazprom imidlertid et *joint venture* med Rosneft, (Sevmorneftegaz), som overdrar Shtokman-lisensen. Forhandlinger med Shtokman Energy om PSA-avtalen ble med dette stoppet og valg av samarbeidspartnere ble på ny satt i gang. Etter at det i 2005 ble utpekt fem potensielle partnere (Statoil, Total, Chevron, NorskHydro,

SDAG er ansvarlig for design, finansiering og utbygging og drift av nødvendig infrastruktur i forbindelse med den første utbyggingsfasen. Etter at den første driftsfasen er avsluttet (etter 25 år) overfører Total og StatoilHydro sine egne andeler til Gazprom.

Forholdet mellom SDAG og Sevmorneftegaz reguleres av en kontrakt, som innebærer at SDAG bærer den totale risikoen når det gjelder finansiering, geologi og teknologi i forbindelse med produksjon av gass, kondensat og LNG.¹⁹⁰

På generelt grunnlag kan det sies at SPV-ordningen er et relativt nytt fenomen i Russland og den rettslige reguleringen er ennå ikke helt på plass. Organisering av virksomhet i form av SPV gir investor flere fordeler sammenlignet med en kontraktør eller underleverandør. Ved SPV vil investor motta langsiktig profitt i motsetning til betaling for utført arbeid. Men en utenlandsk investor som velger SPV må dele høy risiko. SPV-konstruksjonen fremstår som særlig praktisk for russiske oljeselskaper i høyrisikoprojekter som Shtokman.

I praksis vil en slik samarbeidsform bety at utenlandske og andre russiske selskaper stort sett skal forstå operasjonene. Når oljeselskapenes rolle reduseres på den måten at de ikke får andel i selve forekomsten, må de isteden få tilstrekkelig «fristende vilkår». Hva som skal anses som gjeldende alternativer for godtgjørelsen er ikke endelig avklart i Russland. En kan derfor bare komme med enkelte antagelser basert på myndighetenes og Gazproms/Rosnefts uttalelser i påvente av avklaring i senere praksis.

Gazproms erfaring med tyske Wintershall ved Urengoy-prosjektet kan for eksempel blir brukt. Gjennom et joint venture, «Achimgaz», med det tyske selskapet, har Gazprom opprettet en produksjonsinfrastruktur. Achimgaz

ConocoPhillips) kom en kontramelding i 2006 om at Sevmorneftegaz skulle utvikle feltet alene.

¹⁹⁰ For SDAGs organisasjonsstruktur og foretningsmodell, se vedlegg IV, figur 2, 3 og 4.

selger videre all gass til Gazprom etter følgende formel: en kubikkmeter til eksportpris og tre til interne russiske priser. Partnere mottar profitt i samsvar med deltakerandeler i et joint venture.

Utover dette kan selvsagt også andre former for godtgjørelser være aktuelle. Det er på det rene at den som skal delta i nye avtaleformer vil nok ha et sterkt ønske om sikre tvisteløsningsmåter.

Det juridisk interessante er imidlertid om og hvordan utenlandsk investeringsadgang er regulert i Russland. Dette kan det bare antydningvis sies noe om i denne avhandlingen da spørsmålet reiser mange ulike problemstillinger.

18 Investeringer i selskaper

18.1 Nærmere om lov om strategiske investeringer

Selv om det i utgangspunktet er Gazprom og Rosneft som avgjør hvorvidt det er nødvendig med utenlandsk deltagelse, velger samarbeidspartnere og samarbeidsform, kan russiske myndigheter likevel legge føringer på selskapenes interne beslutningsprosesser.

Betydningen av petroleumsvirksomhet for landets økonomi medfører at forretningsmessige avgjørelser som vil bli truffet innad i Gazprom/Rosneft, også vil ha petroleumspolitiske og samfunnsmessige ringvirkninger. Russisk kontinentalsokkel er også som tidligere påpekt av stor strategisk betydning for landets forsvar og sikkerhet. Russiske myndigheter har derfor et behov for formelle styringsalternativer. Innsyn og styring av virksomheten kan riktignok til en viss grad realiseres gjennom statlig deltagelse i petroleumsvirksomhet. Dette er nærmere behandlet i Del VI.

I dette kapittel skal jeg se på godkjennelsesordninger som er etablert med hjemmel i loven om strategiske investeringer, og som kan være av betydning for eventuelt samarbeid mellom Gazprom/Rosneft og utenlandske selskaper.

Enkelte sider av utenlandske selskapers virksomhet i Russland reguleres i investeringsloven. Dette er en rammelov som utenom generelle normer gir lite veiledning.

Loven om strategiske investeringer trådte i kraft etter offisiell utgivelse 7. mai 2008. Den praktiske anvendelsen av loven om strategiske investeringer er imidlertid betinget av en rekke forskrifter som nå er under utarbeidelse. Arbeidet med lovforslaget startet allerede i 2005. I følge Russlands Finansdepartement bygger loven om strategiske investeringer på tilsvarende amerikansk, finsk og fransk lovgivning, som begrenser utenlandsk deltagelse i en rekke sektorer.

Loven gjelder ikke all næringsvirksomhet i Russland, men omfatter bare virksomhet som har strategisk betydning for landets forsvar og statens sikkerhet (videre «strategisk virksomhet»). En utømmende liste over 42 virksomheter som er definert som strategiske er gitt i lovens art. 6. Geologisk undersøkelse av og/eller leteboring etter, samt utvinning av mineraler *på områder av føderal betydning*,² er i henhold til loven om strategiske investeringer art. 6 pkt. 39 strategisk virksomhet.¹⁹¹ Petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel er følgelig underlagt lovens virkeområde.

Loven regulerer rettsforhold som er rettet mot utenlandske investeringer i form av aksjekjøp (eller kjøp av eierandeler) i grunnkapital til *strategiske selskaper*, samt andre transaksjoner som resulterer i at *utenlandsk investor* få *kontroll* over selskapet, jf. loven om strategiske investeringer art. 2 pkt. 1. Transaksjoner som resulterer i etablering av kontroll over selskaper er gjenstand for forutgående godkjenning ved en *regjeringskommisjon*. Jeg kommer tilbake til dette senere i framstillingen, hvor jeg skal klarlegge begrepenes betydning, samt sette dem i en rettslig sammenheng.

¹⁹¹ Listen ble utvidet fra å omfate 7 strategiske virksomheter til 42 på oppfordring fra FSB. Andre virksomheter som er definert som strategisk er forsvarsindustri, flyindustri, kjernefysisk industri, produksjon av kryptografisk utstyr og osv.

Hensikten bak den nye loven var først og fremst å klargjøre regelverket på området, og redusere uforutsigbarheten ved for første gang å definere om og på hvilke betingelser utenlandske selskaper kan investere i Russland. Inntil lovens ikrafttredelse eksisterte nemlig ikke klare regler knyttet til utenlandske investeringer.

På petroleumssektoren ga for eksempel kontinentalsokkelloven art. 7, tidligere adgang til å innføre begrensninger på og evt. forbud mot utenlandsk deltagelse i undersøkelses-, leteborings- og utvinningsfasen hvis et slikt tiltak var ansett som nødvendig for sikkerhet og utvikling av russisk teknologi- og kraftindustri. Bestemmelsen var vagt formulert og ga således etter sin ordlyd en meget vid adgang for staten til å kontrollere virksomhet på kontinentalsokkel i forhold til utenlandsk investor.

Loven skapte imidlertid bestyrtelse blant utenlandske investorer. Mens man fra myndighetenes hold hørte utsagn om at det endelig forelå klare regler med hensyn til forutgående samtykke av transaksjoner/avtaler hvor utenlandske selskaper inngår for å erverve aktiver i Russland, ble utenlandske investorer klar over omfanget av de innførte restriksjonene.

Mange av begrensningene, som det viste seg senere, var ikke bare formulert i loven om strategiske investeringer, men kom i form av endringer i undergrunnsloven, kontinentalsokkelloven og en rekke andre lover. Enkelte av disse er allerede presentert i avhandlingen.

Loven om strategiske investeringer er utvilsom av stor viktighet for utenlandske investorer, og skapte straks debatt i det russiske og utenlandske juridiske miljø om hvordan enkelte bestemmelser i loven skulle tolkes.¹⁹²

Noen av de dokumentene jeg har fått i min besittelse har til dels svært ulik tolkning av loven og er av generell art, dvs. verken rettet mot petroleumsvirksomhet, eller rettet mot petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkel. Jeg vil i det følgende bringe noen eksempler på dette.

¹⁹² Blant annet Baker&McKenzi (2008), Dewey&LeBoeuf (2008), Clifford Chance (2008), ITcounsel (2008), Jebrailov (2008), Petroleum Advisory Forum (2008).

Noen av dokumentene er i tillegg basert på et lovforslag som ble betydelig endret i ettertid.

Mitt generelle inntrykk er at i det juridiske miljø og investormiljøet for tiden hersker stor usikkerhet med hensyn til om hvordan lovens enkelte bestemmelser skal tolkes og anvendes i praksis av ansvarlige russiske myndigheter. Framstillingen nedenfor søker derfor å belyse de sentrale momenter ved investeringsadgang i petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel. Behandling av enkelte problemstillinger vil likevel være begrenset i påvente av en avklaring fra myndighetenes side gjennom forskrifter og praksis.

I etterfølgende underkapittel vil jeg definere de sentrale begrepene som brukes i loven om strategiske investeringer og undergrunnsloven, og er av primær betydning for videre drøftelse.

18.2 Sentrale begreper og uklare definisjoner

18.2.1 Nærmere om områder av føderal betydning

Loven om strategiske investeringer gjelder utenlandske investeringer i selskaper som driver strategisk virksomhet, herunder petroleumsvirksomhet på områder av føderal betydning. Hva som menes med områder av føderal betydning er det allerede redegjort for i oppgavens Del III kap. 9.3. I tillegg til dette vil status for området danne utgangspunkt for en vurdering om hvorvidt utenlandske investeringer omfattes av tilleggskrav om godkjenning av enkelte transaksjoner og andre restriksjoner som er fastsatt i loven.

Det er derfor viktig i denne sammenheng å påpeke tvetydigheten i ordlyden i undergrunnsloven art. 2.1. Dette gjelder tidspunktet når et område, som oppfyller lovens overnevnte kriterier, får status som område av føderal betydning.

Undergrunnsloven art. 2.1 er formulert slik at det er umulig å utlede om et felt får status som område av føderal betydning når overnevnte kriteriene er oppfylt, eller etter offisiell publisering av listen over områder av føderal betydning. Feil lovanvendelse kan først og fremst føre til betydelige

konsekvenser for investor. Det kan ikke utelukkes at investor i praksis blir pålagt lovfastsatte krav som i ettertid blir ansett urette, eller at tildelte konsesjonsrettigheter i ettertid blir opphevet. Man kan derfor konstatere at spørsmålet om oppklaring av myndighetsfordeling gjennom presiseringen av undergrunnsloven art. 2.1 har indirekte ført til ekstra risiko for investor.

Den rådende oppfatning i juridisk teori synes å være at det er den sistnevnte tolkningen som skal legges til grunn. Representanter fra føderale myndigheter jeg var i kontakt med har antydnet det samme. Meg bekjent er listen over områder av føderal betydning allerede utarbeidet av Departementet for naturressurser og økologi og inneholder ca. 160 onshore olje- og gassfelt og alle offshorefelt. Listen er foreløpig ikke publisert.

I henhold til undergrunnsloven art. 2.1 beholder alle områder av føderal betydning denne rettslige status uavhengig av endringer i lovfastsatte kriterier. Dette gjelder selv om reserver i et onshore oljefelt blir redusert til 65 millioner tonn, eller status til forsvars- og sikkerhetsarealer skal endres til landbruksareal. En lang liste av felt som får status som område av føderal betydning fører til at et betydelig antall prosjekter må gjennom en godkjennelsesprosedyre i samsvar med loven om strategiske investeringer. Dette kan resultere i at gjennomføringen av prosjekter i praksis kan bli forsinket grunnet saksmengden og mangel på fagfolk, samt den formalistiske tilnærming som Russlands forvaltningsapparat har til søknadsbehandling. Enkelte prosjekter på russisk kontinentalsokkel som er underlagt krav om godkjenning kan derfor også bli berørt.

18.2.2 Strategisk selskap

Loven om strategiske investeringer gjelder som sagt utenlandske investeringer i strategiske selskaper. Selskap, som er etablert i Russland og driver strategisk virksomhet, er etter lovens art. 3 pkt. 1 avsnitt 2 definert som selskap med strategisk betydning (videre strategisk selskap).

Enhver form for deltagelse, uavhengig av om aktiviteten utgjør en betydelig del av selskapets virksomhet eller ikke, er tilstrekkelig for å klassifisere selskapet som strategisk.

Det råder for tiden tvil om hvordan bestemmelsen skal tolkes. Russiske myndigheter har for øvrig antydnet at det ikke vil bli laget en liste over

strategiske selskaper. Det er på det rene at en slik tilnærming kunne forenkle investeringsplanleggingen for en potensiell investor.

Man kan imidlertid med sikkerhet slå fast at både Gazprom og Rosneft er strategiske selskaper i lovens forstand. Det som er uklart er hvorvidt definisjonen gjelder bare morselskapet eller kan komme til anvendelse på datterselskapet. De begrensninger som loven fastsetter gjelder nemlig bare forholdet mellom utenlandsk investor og strategisk selskap, jf. loven om strategiske investeringer art. 2 pkt. 1. Hvis datterselskapet faller utenfor lovens definisjon av strategiske selskaper, kan man lett omgå investeringsbegrensninger som fremgår av loven.

Det kan også tenkes at utenlandsk investor kan opprette et russisk selskap som ikke er involvert i strategisk virksomhet ved etableringstidspunktet, men blir det på et senere tidspunkt.

Til tross for overnevnte hull i regelverket er det likevel grunn til å anta at ansvarlig myndighet i praksis vil skjerpe inn disse omgåelsesmulighetene.

18.2.3 Utenlandsk investor

Begrepet «utenlandsk investor» er definert i loven om strategiske investeringer art. 3 pkt. 1. Bestemmelsen legger til grunn definisjonen i art. 2 i investeringsloven, hvorav det fremgår at med utenlandsk investor menes utenlandsk juridisk person, utenlandsk organisasjon, utenlandsk statsborger, statløse personer og internasjonal organisasjon.

Loven om strategiske investeringer utvider denne definisjonen til også å gjelde russiske organisasjoner, som er underlagt utenlandsk kontroll.¹⁹³ Begrepet omfatter også såkalte «offshore-selskaper», som etableres i utlandet men består hovedsakelig av russisk kapital.

Selskaper hvor staten er majoritetsaksjonær er ikke å betrakte som utenlandsk investor i lovens forstand.

¹⁹³ For eksempel TNK-BP hvor BP siden 2003 eier 50 prosent av aksjene og Lukoil hvor 20 prosent av aksjene eies av ConocoPhillips.

18.2.4 Regjeringskommisjon

Godkjennelse av transaksjoner gis av en nylig etablert regjeringskommisjon, som ledes av statsministeren. Den bestemmer skjebnen til de enkelte *joint ventures* med utenlandsk kapital.¹⁹⁴

Det er verdt å merke seg at presidenten er ekskludert fra direkte deltagelse i godkjennelsesprosedyren, men kan likevel påvirke avgjørelsen gjennom FSB og Antimonopoltjenesten, som er direkte underlagt presidenten. Regjeringskommisjonen må nemlig, i samsvar med loven om strategiske investeringer, innhente forutgående samtykke fra disse organene.

18.3 Eierbegrensningsregler

Loven om strategiske investeringer deler utenlandske investorer inn i to kategorier. Den første omfatter fremmede stater, internasjonale organisasjoner, samt selskaper under deres kontroll. Den andre omfatter de rent private selskaper.

Utgangspunktet i loven er at utenlandske investorer, som tilhører den første kategorien, må innhente forhåndsgodkjennelse av regjeringskommisjonen til kjøp av mer enn fem prosent aksjer/eierandeler i et strategisk selskap som driver med geologisk undersøkelse av og/eller leteboring etter og utvinning av mineraler på områder av føderal betydning.

For private selskaper er terskelen satt til ti prosent av aksjene i strategiske selskaper. Ti prosent er i denne sammenheng ikke en tilfeldig valgt grense. I henhold til russisk selskapslovgivning, kan aksjeeier med eierskap av ti prosent av selskapets grunnkapital påvirke enkelte beslutninger i selskapet, og har krav på å motta konfidensiell informasjon.

Fra dette gjelder et unntak, som kan utledes fra loven om strategiske investeringer art. 2 pkt. 7. Her sies det at:

¹⁹⁴ Regjeringskommisjonens arbeid reguleres av forskrift om regjeringskommisjon av 6. juli 2008, nr. 510. (heretter regjeringskommisjonsforskrift).

«Bestemmelser i denne lov som regulerer rettsforhold knyttet til utenlandske investeringer i strategiske selskaper som utvikler felt av føderal betydning (med unntak av pkt. 3 i samme artikkel), kommer ikke til anvendelse hvis den russiske stat eier over 50 prosent av grunnkapitalen til dette selskapet». [min oversettelse]

Overnevnte unntak, oppstilt i pkt. 3 tilsier at:

«Transaksjoner som foretas av fremmed stat, internasjonal organisasjon, så vel som organisasjoner underlagt dets kontroll *trenger forhåndsgodkjenning* fra regjeringskommisjonen hvis transaksjoner resulterer i at de skaffer seg retten til direkte eller indirekte å ha kontroll over mer enn fem prosent av grunnkapitalen til strategiske selskaper. » [min oversettelse]

For det første må det avklares hva som menes med «direkte og indirekte kontroll». Direkte eierskap byr i utgangspunktet etter min mening ikke på problemer. Slikt eierskap vil foreligge når man eier aksjer i et selskap. Indirekte eierskap kan tenkes i situasjoner hvor et selskap eier aksjer i et holdingselskap som igjen eier aksjer i et selskap. Loven om strategiske investeringer bruker følgelig begrepet kontroll i en vid betydning, dvs. at alle typer forsøk på å styre aktørens atferd omfattes.

På bakgrunn av ordlyden i art. 2 pkt.3 og pkt.7 kan det utledes at ingen godkjenning av regjeringskommisjonen er nødvendig hvis en *utenlandsk privat investor* investerer i et russisk selskap, som utvikler felt av føderal betydning og er kontrollert av den russiske stat. Fremmede stater, internasjonale organisasjoner, samt utenlandske selskaper hvor den utenlandske stat er majoritetsaksjonær, er utestengt fra direkte eller indirekte anskaffelse av kontrollerende eierandel i et strategisk selskap og må innhente samtykke.

Transaksjoner eller avtaler som ikke har vært forhåndsgodkjent av regjeringskommisjonen er for øvrig sivilrettslig ugyldige. Krav om forhåndsgodkjenning gjelder likeledes transaksjoner foretatt i utlandet, jf. loven om strategiske investeringer art. 2 pkt. 5

Det er videre viktig å presisere at loven ikke gjelder avtaler som var inngått før lovens ikrafttredelse. Bestemmelsene i loven er «*grandfathered*»,

jf. art. 16 pkt. 2. Transaksjoner som var foretatt før lovens ikrafttredelse ble derfor ikke berørt.¹⁹⁵

Utenlandsk investor måtte likevel innen seks måneder etter at loven hadde trådt i kraft sende informasjon om sin besittelse av fem prosent eller flere aksjer/eierandeler i grunnkapital i strategiske selskaper kjøpt før 7. mai 2008, jf. loven om strategiske investeringer art. 16 pkt. 3. Dette er blant annet begrunnet med et ønske fra russiske myndigheter om å kartlegge utenlandsk kapital i landet.

19 Konklusjon

Den forutgående drøftelsen viser at det er mange usikkerhetsmomenter rundt reguleringen av utenlandske investorers adgang til petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel. I påvente av avklaringen gjennom forskrifter og/eller praksis på området er det vanskelig å trekke noen sikre konklusjoner.

Mye tyder på at utenlandske investorer kan delta i utviklingen av petroleumsforekomster på russisk kontinentalsokkel, for eksempel som minoritetsaksjonærer i samarbeid med Gazprom og/eller Rosneft så lenge lisensen ligger hos den russiske partneren.

Direkte utenlandsk deltagelse i nye offshore-prosjekter på russisk kontinentalsokkel ser ut til å være utelukket. Videre krever til og med eierskap av minoritetsandeler i strategiske selskaper en godkjennelse fra den russiske stat. Det knyttes foreløpig mange rettslige uklarheter til gjennomføringen av denne prosedyren.

¹⁹⁵ Dette gjelder for eksempel Shtokman-prosjektet. Det er imidlertid viktig å merke seg at loven om strategiske investeringer kommer til anvendelse på fremtidige forhold og er derfor noe selskapene må forholde seg til i etterfølgende faser av Shtokman - prosjektet.

Utenlandske investorer tvinges til å samarbeide med russiske statskontrollerte selskaper under statens oppsyn. Uklare samarbeidsarrangementer gjenstår som et tenkelig utfall. Valgt tvisteløsning vil derfor være av sentral betydning for utenlandske investorer, som ønsker å sikre fremtidige investeringer i russisk sokkelbasert petroleumsvirksomhet under nåværende konsesjonsregime.

Del V

Russiske PSA-regimer

20 Innledning

Den forutgående Del IV har dannet et generelt bilde av Russlands konsesjonssystem på kontinentalsokkelen samt antydning av rammer for utenlandsk deltagelse under dette regimet. Jeg går så over til å vurdere om PSA-regime kan være et alternativ for utenlandske investorer som ønsker å delta i petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel.

For ordens skyld vil jeg presisere at PSA-regime aldri har blitt anvendt på norsk kontinentalsokkel.¹⁹⁶ Fremstillingen i denne del av oppgaven er derfor ikke komparativ.

I en rekke russiske juridiske doktoravhandlinger fremstilles imidlertid PSA-regime som et gjeldende reguleringsregime på norsk kontinentalsokkel.¹⁹⁷ En slik feiltagelse er også å finne blant uttalelser fra Russlands høyeste embetsmann i statsstyret. Tidligere minister for økonomisk utvikling og handel har for eksempel foreslått at Rosneft burde være deltager i et hvert prosjekt som skal utvikles under PSA-regime.¹⁹⁸ Ministeren har «tatt utgangspunkt i den norske modellen for produksjonsdeling, hvor et nasjonalt selskap, Statoil, representerer staten i hver PSA».¹⁹⁹ Det kan i den forbindelse stilles spørsmål om en slik feilaktig tolkning av norsk konsesjonssystem har påvirket utformingen av russisk PSA-lovgivning.

¹⁹⁶ PSA har alltid vært vurdert som en vesentlig svakere løsning enn konsesjonssystemet, særlig på grunn av dårligere ressursutnyttelse og begrenset mulighet for god teknologiutvikling, jf. samtale med Arve Johnsen 15. desember 2009.

¹⁹⁷ Se for eksempel Krukov (2004) s. 11.

¹⁹⁸ German Gref hadde denne ministerposten fra 2000 til 2007.

¹⁹⁹ «*German Gref poljubil «Rosneft».*» Avis «Kommersant» nr. 190 (2075) av 11. oktober 2000.

Jeg nevner for ordens skyld at det er den indonesiske PSA-modellen som i utgangspunktet ble lagt til grunn ved utformingen av Russlands PSA-regime.²⁰⁰

21 Kort om PSA-lovgivning

Presidentens forordning av 24. desember 1993 (videre benevnt PSA-forordningen) la grunnlaget for etablering av avtalebasert regime for utvinning av Russlands naturressurser.²⁰¹ En viktig målsetning for russiske myndigheter etter avviklingen av Sovjetisk statsdrift, var å tiltrekke investeringer til petroleumssektoren og dermed øke statens inntekter. Det var et sterkt behov for å utvikle et rettslig regime som burde gi investorer bedre beskyttelse for sine investeringer enn det som da fulgte av det alminnelige konsesjonsregime.

På petroleumssektoren ble det, med hjemmel i overnevnte PSA-forordningen inngått tre produksjonsdelingsavtaler.

Prosjektet «Sakhalin-1» ble undertegnet 30.6.1995 og trådte i kraft 10.6.1996. Operatør er Exxon Neftegas Ltd. Prosjektet omfatter tre offshore-felt som ligger nordøst for Sakhalin-øya: Chayvo, Odoptu og Arkutun Dag. Totale ressurser er anslått til 307 millioner tonn olje og 485 milliarder kubikkmeter gass.²⁰²

Prosjektet «Sakhalin-2» ble undertegnet 22.6.1994 og trådte i kraft 15.6.1996. Operatør er Sakhalin Energy Investment Company Ltd., hvor Gazprom nå eier 50 prosent pluss en aksje, Shell 27,5 prosent, Mitsui 12,5 prosent og Mitsubishi ti prosent. Prosjektet består av to offshore-felt: Lunskeye og Piltun Astokhskeye. Totale ressurser er anslått til 150

²⁰⁰ PSA-regime ble utviklet i Indonesia og brukes i dag i over 50 land, for eksempel Egypt, Libya, Kina og Peru. For beskrivelse av opprinnelig PSA-regime i Indonesia, se Evensen (1970) s. 1 flg.

²⁰¹ Presidentsforordning om spørsmål om produksjonsdelingsavtaler ved bruk av undergrunn (PSA-forordningen) av 24.12.1993 nr. 2285.

²⁰² Informasjonen er hentet fra <http://www.sakhalin1.com/en/>. [Sitert 20.09.2008].

millioner tonn olje og 500 milliarder kubikkmeter gass. Prosjektet ble bygget ut med plattformer, basert på norsk condeep-teknologi.²⁰³

Prosjektet «Kharyaga» ble undertegnet 20.12.1995 og trådte i kraft 1.1.1999. Total, som har operatøransvaret, eier 50 prosent og StatoilHydro deltar med 40 prosent. I følge avtalen plikter selskapene å tilbakelevere ti prosent hver til et russisk selskap, som skal godkjennes av Russlands Regjering. Dette er et onshore oljefelt som ligger i Nenets-regionen i det nordlige Russland. Totale ressurser er anslått til 160,4 millioner tonn olje.²⁰⁴

PSA-forordningen ga i seg selv liten veiledning for prosedyren ved inngåelse av produksjonsdelingsavtaler, plikter og rettigheter som skulle tillegges partene og selve essensen ved et slikt regime; produksjonsdeling. De nødvendige operasjonelle regler og prosedyrer for utføring av virksomhet, herunder selve produksjonsdelingen mellom staten og investor skulle reguleres i produksjonsdelingsavtaler, jf. PSA-forordningen art. 1 pkt. 5. Inngåtte produksjonsdelingsavtaler er imidlertid underlagt streng konfidensialitet og er derfor ikke tilgjengelige for videre analyse.

Kort tid etter PSA-forordningen trådte i kraft og de første produksjonsdelingsavtalene var undertegnet, ble det stilt spørsmål ved om forordningen var i strid med Russlands Konstitusjon art. 75 pkt. 3.²⁰⁵ Her fremgår det at generelle prinsipper om beskatning må ha hjemmel i en føderal lov. Ser man på produksjonsdeling som en spesiell form for skatt oppstår nemlig motstrid. Det fremgikk av forordningen at den skulle danne rettslig grunnlag for å tiltrekke nasjonale og utenlandske investeringer gjennom inngåelse av produksjonsdelingsavtaler kun fram til de nødvendige føderale lover kom på plass. Føderal lov om produksjonsdelingsavtaler ble

²⁰³ Informasjonen er hentet fra <http://www.sakhalinenergy.com/en/default.asp>. [Sitert 20.09.2008].

²⁰⁴ Informasjonen er hentet fra http://www.total.com/en/finance/press_releases-/fpr_1999/990212_Russia_Kharyaga_agreement_5360.htm. [Sitert 20.09.2008].

²⁰⁵ Presidentens forordninger trer som hovedregel i kraft straks etter undertegning.

vedtatt i desember 1995, og erstattet dermed den mye omdiskuterte forordningen.

PSA-lovens anvendelsesområde, er i likhet med undergrunnsloven og kontinentalsokkelloven, ikke begrenset til petroleumsvirksomhet. Lovens bestemmelser kommer til anvendelse ved leting etter og utvinning av «mineralske råstoffer», jf. PSA-loven art. 2 pkt. 1. Loven omfatter, utenom olje og gass, andre naturressurser som for eksempel gull, diamanter og kull, samtidig som den kommer til anvendelse på så vel offshore- som på onshore-prosjekter, jf. PSA-lovens fortale.²⁰⁶ PSA-loven har i ettertid blitt endret seks ganger, sist i desember 2008. Regimet blir gradvis strammet inn.

Videre fastslår PSA-loven art. 1 at forhold som ikke er direkte regulert i loven reguleres av andre relevante lover. For prosjekter på kontinentalsokkelen kan i den forbindelse særlig nevnes undergrunnsloven og kontinentalsokkelloven. I tilfeller hvor lovene strider mot hverandre skal PSA-loven anvendes, jf. lex-specialis prinsippet.

Videre vil sivillovboken være relevant i forhold til enkelte rettigheter og plikter til avtalepartene. PSA-loven er for øvrig supplert med en rekke forskrifter og presidentens forordninger. Disse er med på å klargjøre rettstilstanden på området.

Tross den tilsynelatende omfattende reguleringen, er mange juridiske aspekter ved inngåelse og gjennomføring av produksjonsdelingsavtaler likevel forblitt uløst eller behøver nærmere avklaring.

Meg bekjent er den eneste produksjonsdelingsavtalen som ble inngått etter at PSA-loven trådte i kraft aldri blitt realisert i praksis.

²⁰⁶ Reguleringen for onshore- og offshore-prosjekter er tilnærmet lik. Hovedforskjellen ligger i at føderasjonssubjekts rettigheter til å påvirke prosessen hvis petroleumsforekomster ligger på et område som er underlagt subjektens jurisdiksjon.

Samotlor-prosjektet ble undertegnet i desember 1999, men den inngåtte produksjonsdelingsavtalen ble suspendert allerede i juli 2000.²⁰⁷ TNK-BP, som er nåværende operatør i prosjektet, skal utvikle feltet under konsesjonsregime fram til rettslige begrensninger og uklarheter som hindrer gjennomføring av inngått produksjonsdelingsavtale blir fjernet.²⁰⁸

Den forutgående redegjørelsen gir grunnlag for å konkludere at Russland per i dag har to PSA-regimer. Det ene PSA-regime gjelder produksjonsdelingsavtaler som ble inngått før vedtagelse av PSA-loven. Den andre har ennå ikke blitt implementert i praksis, og eksisterer i skrivende stund kun på papiret. For å forstå de særegne og problematiske forhold som hindrer praktisering av PSA-loven, samt for å kunne vurdere om produksjonsdelingsavtalene igjen kan bli anvendt, er det nødvendig å skissere hovedtrekk ved gjeldende regulering. Den russiske modellen har videre en del særtrekk som det kan være av interesse å belyse. Fremstillingen nedenfor har på ingen måte til sikte å gi en komplett redegjørelse for PSA-regime i Russland.

22 Kort om stabilitetsklausuler og øvrige garantier

Utgangspunktet i russisk rett er at kontrakter skal holdes, jf. «pacta sunt servanda». Rettigheter som investor erverver kan bli begrenset, stanset eller opphøre kun etter vilkår fastsatt i produksjonsdelingsavtalen, jf. PSA-loven art. 2 pkt. 2. Endringene i avtalen kan kun gjøres etter samtykke fra avtalepartene eller etter forespørsel fra en av partene ved vesentlig endringer i forholdet, jf. PSA-loven art. 17 pkt. 1.

²⁰⁷ Samotlor-feltet ble påvist i 1965 i Vest-Sibir, og regnes som ett av verdens ti største og Russlands største oljefelt.

²⁰⁸ Nikitina (2008) s. 155.

Staten forplikter seg til ikke å endre de fastsatte vilkår i avtalen gjennom blant annet «grandfathering», fastsatt i PSA-loven art. 2 pkt. 7. Dette er en stabilitetsklausul som «fryser» rettstilstanden som eksisterte ved avtaleinngåelse. Ved å stabilisere den juridiske rammen rundt avtalen ønsker staten å oppnå et økt investeringspotensial. PSA-loven kan med dette ikke anvendes på tidligere inngåtte avtaler, men lovens bestemmelser kan imidlertid bli brukt for å tolke noen uklarheter i avtalene.

Investeringen er også sikret ved at det gis garanti for forsvar av investors rettigheter i tilfelle oppståtte tvister mellom staten og investor ved internasjonal voldgift. Russland har tiltrådt New York-konvensjonen av 10. juni 1958 om fullbyrding av voldgiftsavgjørelser. New York-konvensjon angir i hvilke tilfeller stater skal anerkjenne utenlandske voldgiftsavgjørelser som bindende og fullbyrde dem som innenlandske voldgiftsavgjørelser.

Et annet statlig garantitilsagn som er hjemlet i PSA-loven er en garanti for uhindret transport og eksport av oljeselskapets del av produsert petroleum.

Videre har den russiske stat adgang til å gi avkall på statlig immunitet ved inngåelse av PSA med utenlandsk investor, jf. PSA-loven art. 23. Dette innebærer at statlige handlinger av privatrettslig karakter («*jure gestionis*») ikke er omfattet av juridisk immunitet og den russiske stat kan saksøkes i nasjonale domstoler i en annen stat. Det er viktig å merke seg at bestemmelsen er utformet som en rettsregel og ikke en pliktregel, slik at statens avkall på immunitet må fastsettes ved en PSA. Ovennevnte bestemmelse i PSA-loven fastsetter at statens sivilrettslige ansvar for utenlandske investorer skal reguleres ved en egen føderal lov om statlig immunitet. En slik lov er ennå ikke vedtatt. Men Russland sluttet seg, i likhet med Norge, til prinsippet om begrenset statlig immunitet, og undertegnet FNs konvensjon av 2. desember 2004 om immunitet for stater og deres eiendom overfor fremmede staters domsmyndighet.

23 Noen rettslige aspekter ved en PSA

23.1 Den lange veien til en PSA

Det er selvsagt stabilitet og forutsigbarhet ved PSA-regime som står sentralt blant mange andre faktorer investorer må ta stilling til ved investeringsplanlegging. En sterkt byråkratisert prosess forut for selve inngåelse av en produksjonsdelingsavtale (ofte benevnt PSA) kan imidlertid virke avskrekkende for mange investorer.

Et såkalt «dobbelts auksjonssystem» er en hovedregel ved inngåelse av produksjonsdelingsavtaler i Russland.

Hovedmålsetningen ved et slikt system er at områder først skal tildeles oljeselskaper som vil bygge dem ut under konsesjonsregime. For å fastslå at et felt ikke kan utvikles under ordinær konsesjonsregime, må en auksjon holdt etter reglene i undergrunnsloven ha vært mislykket og erklært ugyldig på grunn av fravær av anbydere. PSA-regime er derfor ment å være et subsidiært regime og skal nærmest være et unntak fra hovedregelen.

Her er det klart motsetning mellom PSA-loven og kontinentalsokkeloven. Det er uklart hvordan bestemmelsen kan anvendes i lys av de siste endringene i kontinentalsokkeloven. Selskaper som oppfyller betingelser fastsatt i loven blir som sagt tildelt områder på russisk kontinentalsokkel direkte uten auksjoner og anbud.

Selv om den første auksjonen er avholdt uten resultat må ytterlige vilkår være oppfylt for at et felt skal inkluderes i utlysingslisten over felt kvalifisert for utvikling under PSA-regime. Tilleggsvilkår ble fastsatt av Russlands Regjering i tråd med PSA-loven art. 2 pkt. 4. Intensjonen bak denne bestemmelsen er at PSA-regime kun skal anvendes på spesielle, utfordrende prosjekter, herunder offshore-prosjekter der investeringene kan bli ekstra store på grunn av dårlig utbygd infrastruktur, vanskelige værforhold og kostbar teknologi.

I 1999 ble ytterligere en begrensning innført, jf. PSA-loven art. 2 pkt. 3.²⁰⁹ Her slås det fast at bare 30 prosent av registrerte forekomster i statsregisteret kan utvikles under PSA-regime. Ut fra bestemmelsens ordlyd er det uklart om den refererer til hver enkelt type av forekomster (for eksempel olje, gas, gull) eller om begrensningene omfatter alle mineralske råstoffer sammenlagt. Legger man den første tolkning til grunn kan grensen på 30 prosent raskt bli nådd.

Et hvert potensielt PSA-prosjekt på russisk kontinentalsokkel skal videre vedtas separat som en føderal lov, jf. PSA-loven art. 2 pkt. 3. Dette for å sikre stabiliteten. Prosedyren for vedtagelse av en føderal lov er en tidkrevende prosess som forutsetter omfattende utredningsarbeid og enighet mellom involverte statsorganer.²¹⁰

I alt er det vedtatt føderale lover om 28 PSA. Blant offshore-felt kan nevnes Shtokman-feltet og Priraslomnoe-feltet.

Bare etter vedtagelse av føderal lov kan staten gå til neste trinn i et «dobbelts auksjonssystem» og auksjonere feltet på nytt. Den høystbydende vinner auksjon og dermed retten til å utvikle forekomster under PSA-regime.

Innen seks måneder etter auksjonens resultater er blitt kjent skal det formes en kommisjon som blant annet skal forestå gjenstående forhandlinger med investor og forberede utkast til en produksjonsdelingsavtale. Kommisjonen skal bestå av statens utøvende organer.²¹¹ En produksjonsdelingsavtale må inngås innen ett år etter kommisjonen er dannet.

Prosessen forut for inngåelse av produksjonsdelingsavtalen fremstår som komplisert og tidkrevende. Å inngå en PSA i Russland fordrer mye av en investor. I «Sakhalin-2»-prosjektet tok det for eksempel tre år og 1700 ulike

²⁰⁹ Bestemmelsen ble innført ved endringslov av 7. januar 1999 nr. 19.

²¹⁰ For beskrivelse av lovgivningsprosessene, se Del I kap. 3 i oppgaven.

²¹¹ For landbaserte prosjekter deltar også representanter fra regionale myndigheter.

godkjenninger før første oljebrønn ble satt i produksjon. For enkelte felt er den prosessen som nevnt tilbakelagt (28 PSA-lover), og må derfor være mer attraktive for investorer.

23.2 Kort om styringsstruktur

Ved PSA-regime er det som sagt produksjonsdelingsavtalen, som regulerer forholdet mellom vertsland og investor, særlig partenes rettigheter, plikter og den økonomiske fordelingen dem imellom. Nasjonal lovgivning som gjelder på avtaletidspunktet supplerer produksjonsdelingsavtalen. Legaldefinisjonen av en produksjonsdelingsavtale følger av PSA-loven art. 2 pkt. 1. En produksjonsdelingsavtale er, som allerede antydnet ovenfor:

«...an agreement under which the Russian Federation shall grant an entity engaging in entrepreneurial activity (hereinafter referred to as investor) an exclusive right for exploration, development and production of mineral raw materials on the subsoil area provided for in the agreement and conducting operations related thereto on a recoverable basis and for a certain period of time, while the investor shall undertake to perform the said operations at his own expense and at his own risk» [ikke offisiell oversettelse].²¹²

Parter i PSA er Den russiske føderasjon og investor, jf. PSA-loven art. 3-1.

Den russiske stat kan være representert ved regjeringen eller en representant for regjeringen. Representasjonsrollen er for tiden tildelt Minenergo.²¹³ Dette i motsetning til tilsvarende PSA-regimer i enkelte andre land, hvor staten som oftest er representert gjennom et nasjonalt selskap.²¹⁴ Rosneft og Zarubezneft ble i 2001 utnevnt som statens rådgivere ved inngåelse av PSA, men hvilken rolle selskapene i realiteten ble tildelt er fremdeles uklart.²¹⁵

²¹² Oversettelsen er tilgjengelig mot avgift på <http://www.kodeks.ru/index/eng>

²¹³ Se Del III kap. 10.3.2.

²¹⁴ For eksempel Petronas i Malaysia og Pertamina i Indonesia.

²¹⁵ Regjeringsordre av 30. august 2001, nr. 1155-p.

Investor kan være juridiske personer eller grupper av selskaper. Det er viktig å merke seg at PSA-loven ikke bare omfatter utenlandske investorer, men gjelder i samme grad for nasjonale oljeselskaper. En investorgruppe kan således bestå av nasjonale og internasjonale selskaper, som regulerer interne forhold ved samarbeidsavtalen. Investorgruppen utpeker en operatør som skal lede prosjektet.

En produksjonsdelingsavtale er følgelig en avtaletype der den russiske stat ved Minenergo engasjerer investor til å utføre arbeid i forbindelse med utvikling av og produksjon fra et petroleumfelt, og hvor godtgjørelsen gis i form av en andel av produsert petroleum til dekning for oljeselskapets utgifter, mens resten deles mellom staten og oljeselskapet etter nærmere avtalt forhold. Den økonomiske fordelingen behandles i neste underkapittel.

Utover dette regulerer PSA partenes rettigheter og plikter innen lovfastsatte grenser. Investor står for finansiering av alle utgifter tilknyttet leting, utbygging, produksjon og drift, bærer den økonomiske risiko ved virksomheten og pålegges vilkår om hjemfall til staten ved utløp av PSA. Blant andre primære plikter til investor kan nevnes avsetting av investormidler i et såkalt likvidasjonsfond, som er ment til å bli tatt i bruk i avslutningsfasen av virksomheten.²¹⁶

Petroleumsvirksomhet som utføres under PSA-regime krever også utstedelse av nødvendige konsesjoner fra offentlig myndighet. Dette har utgangspunkt i et overnevnt grunnprinsipp om at all petroleumsvirksomhet er forbudt for private aktører med mindre den er tillatt av staten. Konsesjon i denne sammenheng anses som en nødvendig formalitet for utøvelse av primære rettigheter. Forholdet mellom staten og oljeselskaper har som sagt grunnlag i PSA med støtte av lovgivning som gjelder på avtaleinngåelsestidspunktet.

²¹⁶ Likvidasjonsfond er ikke et krav etter russisk konsesjonsregime.

23.3 Økonomisk fordeling

23.3.1 Indirekte produksjonsdeling

Hovedreguleringen i lete-, utbyggings- og produksjonsfasene under PSA-regime kan med noen få unntak sies å være nokså lik konsesjonsbasert regulering. Det særegne her er produksjonsdeling. Statens inntektsgrunnlag utgjør, i tillegg til blant annet skatt som vi kjenner igjen fra konsesjonsbasert regime, produksjons-/inntektsdeling.

PSA-loven art. 8 inneholder to sett regler for deling av produksjon, såkalt indirekte og direkte deling. Før jeg ser nærmere på disse er det viktig å presisere at en inngått PSA bare kan inneholde en metode for delingen. Overgang eller bytte av avtalefestsatt fordelingsmetode er ikke tillatt, jf. PSA-loven art. 8 pkt. 3.

Jeg ser først på *indirekte deling*. Oljeselskapet får etter denne metoden dekning for påløpte kostnader og investeringer i en spesifisert andel av produsert petroleum, kostnadsolje («Cost Oil»). Etter at kostnadene er dekket blir den resterende oljen (såkalt overskuddsolje, «Profit Oil») delt mellom investor og staten etter nærmere avtalt delingsforhold. Kostnadsolje for prosjekter på russisk kontinentalsokkel skal i følge lovens ordlyd ikke overstige 90 prosent av total produksjon.²¹⁷ Fastsetting av kostnadsoljen er en kjent problemstilling for PSA-praktiserende land, og utgjør en av de viktigste utfordringene ved utforming av produksjonsdelingsavtaler.

Den indirekte delingsmetoden anvendes i overnevnte PSA-prosjekter, som ble inngått før PSA-loven trådte i kraft. Uenighet om fastsetting av kostnadsolje i Kharyaga-prosjektet resulterte i en skattepolitisk tvist mellom staten og deltagerene. Partene har til slutt «klart

²¹⁷ 75 prosent for petroleum produsert på land. Kravet innført ved endringslov av 06. juni 2003 nr. 65.

å finne en minnelig løsning på alle problemstillingene» i forkant av den planlagte voldgiftssaken i Stockholm.²¹⁸

23.3.2 Direkte produksjonsdeling

En annen tilgjengelig metode for produksjonsdeling er, som påpekt tidligere, direkte deling.²¹⁹ PSA-loven art. 8 presiserer at adgang til å anvende direkte deling kun bør gis i enkelte tilfeller. Dette for å vise at indirekte deling bør være hovedmetoden. Den totale produksjonen etter direkte deling-metoden blir delt mellom staten og investor fullt ut i henhold til en avtalt sats, det vil si uten forutgående fratrukk av kostnadene. Fordelingsnøkkel fastsettes nærmere i PSA, men investorens andel av produksjonen kan ikke overstige 68 prosent.

Direkte deling-metoden ble innført som en løsning for å unngå usikkerhetsmomenter rundt fastsettelse av kostnadsolje ved indirekte produksjonsdeling. Metoden ble imidlertid aldri tatt i bruk. Det kan teoretisk sett tenkes at metoden er mest anvendelig for felt hvor fremtidige prosjektkostnader kan beregnes med rimelig sikkerhet. Tatt i betraktning at PSA-regime i utgangspunktet er forbeholdt vanskelige prosjekter, er metoden til en viss grad selvmotsigende.

En viss forutsigbarhet kan likevel tenkes i prosjekter som allerede er påbegynt etter konsesjonsregime. Loven tillater nemlig, under visse betingelser, overgang fra konsesjonsregime til PSA-regime. Det stilles imidlertid krav om en etterfølgende auksjon.

Direkte deling-metoden innebærer for øvrig økt risiko for begge parter. Det kan forventes at metoden sjelden blir tatt i bruk, noe som i grunnen tilsvarende bestemmelsens intensjon.

²¹⁸ Se <http://www.hydro.com/no/Pressesenter/Nyheter/Arkiv/2005/Desemeber/15419/>. [Sitert 15. juli 2008].

²¹⁹ Innført ved endringslov av 06. juni 2003 nr. 65.

23.4 Krav til bruk av nasjonale varer og tjenester

Enda en faktor som oljeselskaper må ta i betraktning ved prosjektplanlegging i Russland er krav om bruk av nasjonale varer, tjenester og arbeidskraft.²²⁰

Dette kravet er forlatt i norsk konsesjonssystem. Petroleumsloven av 1985 § 54 bestemte tidligere at konkurransedyktige norske leverandører skulle prefereres. Den nasjonale preferansereguleringen ble opphevet i 1992 ved lov om offentlige anskaffelser, som var en direkte implementering av anskaffelsesdirektivene i EU. I tillegg til dette er Norge i regi av medlemskapet i WTO forpliktet gjennom vedtagelse av GPA-avtalen å oppheve frihandelsbegrensninger.²²¹

Russiske myndigheter og næringsliv har også lenge signalisert et ønske om en sterk nasjonal medvirkning i petroleumsvirksomhet.²²²

Offshore-prosjekter som skulle utvikles under konsesjonsregime var eksempelvis tidligere underlagt *indirekte krav* til nasjonalt innhold. I følge kontinentalsokkeloven art. 7 skulle tildeling av områder på russisk kontinentalsokkel bestemmes i tråd med Russlands økonomiske interesser. Fortrinnsrettigheter under ellers like forhold skulle gis til oljeselskaper som forpliktet seg til å maksimalt utnytte potensialet i russisk industrisektor. Dette kravet er nå opphevet.

Direkte krav til nasjonalt innhold oppstilles etter gjeldende rett kun for virksomheten som skal foregå under PSA-regime, jfr. PSA-loven art. 7.²²³

²²⁰ At et operatørselskap benytter nasjonale leverandører er ikke i seg selv usedvanlig og er for eksempel en forpliktelse i henhold til petroleumslovgivning i Iran, Nigeria, Libya og Brasil. I Vietnam inneholder PSA et krav om at en bestemt del av inntektene skal brukes på kompetanseutvikling hos nasjonale ansatte.

²²¹ Agreement on Government Procurement trådte i kraft i 1996, se - <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/tema/Handelspolitikk/WTO/WTO---Doha-runden/Offentlige-anskaffelser-i-WTO-GPA-avtalen-.html?id=439702>. [sitert 15.03.2008].

²²² Se Russlands Energistrategi-2020.

Hovedregelen er at investor forplikter seg til å anvende russiske varer og tjenester, og benytte russisk arbeidskraft. Russiske selskaper skal ha fortrinnsrett ved inngåelse av tjenestekontrakter med investor. Videre må minst 80 prosent av ansatte være russiske statsborgere. Utenlandske arbeidere og spesialister kan kun engasjeres i startfasen, med mindre det ikke finnes tilsvarende ekspertise i Russland. Minst 70 prosent av varer som brukes per kalenderår må være produsert i Russland.

Det er mange problemstillinger og uklarheter som kan drøftes i forhold til utforming av de overnevnte krav til nasjonalt innhold, men jeg anser det som unødvendig i forbindelse med denne avhandlingen. Det kan likevel kort nevnes at sanksjonssystemet ved brudd på kravet til nasjonalt innhold verken er regulert i PSA-loven eller russisk lovgivning for øvrig.

24 Konklusjon: Den sovende PSA-loven. Våkner den?

Med unntak av de få prosjektene som utvikles under PSA-regime kan det med sikkerhet sies at PSA-loven er en såkalt sovende lov. Om det blir gitt nye PSA i fremtiden beror på flere momenter og er i seg selv et vanskelig spørsmål.

Når de første PSA ble lansert på 90-tallet, ble ordningen sett på som den eneste mulige måten å utforske Russlands enorme forekomster på. Nasjonale oljeselskaper hadde ikke på den tiden den nødvendige investeringskapasitet. Fra statens side er hovedintensjonen med innføring av PSA-regime blitt gradvis svekket i lys av den raske utviklingen i Russlands og selskapenes økonomi. Med en oljepris på USD 65 per fat, er den russiske statens inntekter fra Sakhalin-1-prosjektet anslått til cirka USD 37,8 per fat. Men

²²³ Samtlige PSA-avtaler som var inngått før loven trådte i kraft inneholder også enkelte bestemmelser om krav til nasjonalt innhold. Disse er på noen punkter svært ulike PSA-lovens ordlyd.

fortjenesten hadde vært på USD 45,6 per fat hvis prosjektet hadde blitt utviklet under konsesjonsregime. Det er på det rene at under gunstige markedsforhold med høye priser på olje og gass fremstår PSA-regime som lite interessant for Russland

Man skal imidlertid ikke se bort ifra at på grunn av den internasjonale finanskrisen og lav oljepris kan investeringsbehovet igjen bli aktuelt for russiske myndigheter.

Realiseringen av PSA-prosjekter kan være økonomisk lønnsomt for staten da det i tillegg til direkte investeringer også har en indirekte innvirkning på alle sektorer i økonomien.

I fremstillingen ovenfor ble det imidlertid kort nevnt bare noen få, blant mange andre, rettslige uoverensstemmelser og hindringer som i realiteten umuliggjør anvendelse av PSA-regime. Det kreves derfor et omfattende lovendringsarbeid før nye PSA kan inngås på russisk kontinentalsokkel.

Del VI
Statsdeltagelse i
petroleumsvirksomhet

25 Oversikt over statlig eierskap

Den russiske stat, i likhet med den norske, har gjennom historien spilt en viktig rolle i oppbygningen av den nasjonale petroleumsvirksomheten. Den forutgående gjennomgangen har vist at staten har sterk tilknytning til virksomheten som lovgiver, tilsynsmyndighet, konsesjonsmyndighet og mottaker av skatt. Ønsket om å ha ytterligere kontroll med naturressursene og tilknyttet industriell produksjonsvirksomhet, har vært en av de viktigste begrunnelsene for at Russland har engasjert seg som eier. Statsdeltagelse i petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel, og hvordan den avviker fra den norske, er følgelig hovedtema for denne delen av avhandlingen.

I Norge reguleres den statlige deltagelsen av petrl. § 3-6, hvorav det fremgår at det er Kongen i statsråd som avgjør om og hvordan staten skal delta i petroleumsvirksomhet. Per i dag skilles det mellom to ulike former for statlig eierskap i norsk petroleumsssektor.

Den ene er en indirekte form der staten eier 65,55 prosent av aksjene i StatoilHydro, som igjen eier andeler i utvinningstillatelser.²²⁴ Utvinningstillatelser kan i henhold til petrl. § 3-3 tildeles interessentskapsgrupper. StatoilHydro er ofte deltager i disse gruppene og har en dominerende posisjon på norsk sokkel. Selskapet står for om lag 80 prosent av den utvunne oljen, og er den ledende operatøren.

Den andre formen for statsdeltagelse er en direkte form der den norske stat selv eier andelene (SDØE). Hovedtrekkene for SDØE fremgår av petrl. kap. 11. Et sentralt premiss i forvaltermodellen er at staten har adgang til direkte deltagelse i virksomheten gjennom fastsatte andeler i tillatelsene, jf. petrl. § 11-1, første ledd. Størrelsen på statens andeler varierer fra noen få prosent til opp mot 62 prosent. Alle investeringer og driftsutgifter til SDØE-

²²⁴ Etter fusjonen mellom Statoil og Hydro i oktober 2007 fikk den norske stat en eierandel på 62,5 prosent i selskapet og har kjøpt seg ytterlige opp i november 2008. Regjeringens intensjon er at statens eierandel skal økes til 67 prosent, som er i samsvar med Stortingets vedtak om minst to tredjedeler eierandeler i selskapet.

andelene belastes direkte statsbudsjettet, samtidig som alle inntektene går inn. Statsaksjeselskapet Petoro har etter § 11-2 forvaltningsansvar for SDØE-andelene. Etter konsesjonstildeling i 2008 har staten SDØE-andeler i 124 utvinningstillatelser, 36 av dem i produserende felt. I tillegg har staten andeler i infrastruktur, herunder i de fleste landanlegg, olje- og gassrørledninger. Samlet sett utgjør dette den største porteføljen på norsk sokkel, og representerer mer enn en tredel av Norges petroleumsreserver, samt mer enn en firedel av den samlede olje- og gassproduksjonen. Årsresultatet i 2007 var litt over 112 milliarder kroner.²²⁵

Statsdeltagelsen i norsk petroleumsvirksomhet har gjennom årene blitt beskrevet og diskutert av mange.²²⁶ Til forskjell fra Norge glimrer tilsvarende redegjørelse for Russlands statsdeltagelse i landets petroleumssektor med sitt fravær i juridisk teori.²²⁷ Man kan likevel ikke unnlate å bemerke at tette bånd mellom den russiske stat og enkelte nasjonale selskaper er for lengst blitt et kjent faktum. De siste endringene i konsesjonslovgivningen, der Gazprom og Rosneft fikk dominerende posisjoner på russisk kontinentalsokkel, er nok et bevis på dette.²²⁸

For Russlands vedkommende er det for øvrig bare den første formen for statsdeltagelse som er et gjeldende alternativ. Så vidt vites deltar ikke den russiske staten som direkte eier i virksomheten. Russland har derimot eierinteresser i en rekke selskaper, herunder Rosneft og Gazprom. Den

²²⁵ Informasjonen er basert på årsrapporten for SDØE og Petoro (2007) og samtaler med Petoro.

²²⁶ For eksempel Mestad (1985), Mestad (2007), Selvig (2001), Stubberud (2005).

²²⁷ Mine kontaktpersoner i Russland var heller ikke villig til å gå inn på spørsmålet.

²²⁸ Selskapene får også full støtte fra russiske myndigheter i prosjekter som ikke har direkte tilknytning til petroleumsvirksomhet. I 2007 ble det for eksempel vedtatt en føderal lov som tilatter Gazprom å opprette egne bevæpnende styrker for å beskytte selskapets rørledninger. I 2008 har myndighetene i St. Petersburg opphevet forbudet mot høye hus i byens sentrum, som lenge var en rettslig hindring for Gazprom til bygge en skyskraper, som er tiltenkt å være et nytt hovedkontor for selskapet.

russiske staten eier 50,002 prosent i Gazprom og 75,2 prosent i Rosneft. Statens andel i Gazprom kan for øvrig ikke være lavere enn 50 prosent pluss en aksje, jf. gassforsyningsloven art. 15.

Hvorvidt den russiske stat benytter seg av sitt kontrollerende eierskap i styringsøyemed, og hvordan dette systemet avviker fra den norske, blir i det følgende illustrert gjennom Gazprom, Rosneft og StatoilHydro. Siktemålet med den videre fremstillingen er å klargjøre hvilken betydning den statlige deltagelsen i russisk petroleumssektor kan ha for utenlandsk investor. Staten kan i kraft av sitt eierskap skaffe seg adgang til å påvirke vedtak som treffes av rettighetshaver. Dette vil være betinget av om vedkommende stat er en aktiv eller passiv eier. Spørsmålet blir derfor på hvilken måte den russiske stat forvalter aksjene i Gazprom og Rosneft, som etter konsesjonsregime blir hovedaktører på sokkelen. Spørsmål om statsdeltagelse fremstår for meg likevel som et spørsmål av mer politisk enn rettslig karakter, særlig når man vender blikket mot Russland.

25.1 Grunnlag for og utvikling av statlig styring og kontroll

25.1.1 Innledning

For å redegjøre for den nåværende statsdeltagelsen i Russland, samt å svare på spørsmålet om hvorfor den har fått den utforming som den har i dag, er det nødvendig med et tilbakeblikk på Russlands oppbygning av petroleumsindustrien. For å danne et sammenligningsgrunnlag vil enkelte sider av Norges oljehistorie også blir berørt i det følgende.

Tette bånd mellom staten og nasjonale oljeselskaper skyldes ofte stiftelsesbakgrunn og utvikling. Én del av dette spørsmålet blir om hvor sterk tilknytning til staten oljeselskapene har hatt, og hvilken rolle disse ble tildelt gjennom årene. I en slik vurdering kan det være nyttig å trekke paralleller til andre oljeselskaper som på samme tid var aktører i petroleumsbransjen. Det er først og fremst for å se om de overnevnte selskapene ble preferert av staten.

25.1.2 Gazprom og Rosneft

Gazprom ble grunnlagt i 1989 som et statseid, vertikalt integrert gasskonsern med ansvar for daglig drift og strategisk ledelse av den sovjetiske gassnæringen. Noen år senere ble det etablert flere statskonserner for oljeindustrien, herunder Lukoil, Yukos, Surgutneftegaz og Rosneft (i 1993). Rosneft var direkte arving til Rosneftegaz, som i sin tur ble etablert to år tidligere som en etterfølger av Olje- og gassdepartementet. Rosneft kontrollerte 60 prosent av landets oljeproduksjon, mens resten hovedsakelig var fordelt mellom Lukoil, Surgutneftegaz og Yukos. Statsselskaper var for øvrig på den tiden den eneste eieformen, og statens rolle som ressurseier og ressursforvalter var sammenfallende med rollen som næringsaktør.

En privatiseringsbølge feide over Russland på 90-tallet. Privatisering var en del av overgangen fra planøkonomi til markedsøkonomi, og var et nødvendig redskap for å utløse midler som skulle dekke opp et stadig stigende budsjettunderskudd.

Det rettslige grunnlaget for privatiseringen kom ikke på plass før i 1992. Privatiseringen har fått hjemmel i en rekke lover, presidentsforordninger og statsprogrammer for privatisering som var beregnet for en treårsperiode. Statskomiteen for forvaltning av statlig eiendom (videre benevnt Goskomimushestva) var ansvarlig for organiseringen og gjennomføringen av en ensartet statlig privatiseringspolitikk, samt de rettslige og metodiske aspekter ved privatiseringen. Komiteen hadde rapporteringsplikt til Russlands regjering. Russlands fond for føderal eiendom fikk rollen som selger. Privatisering kunne skje gjennom ulike mekanismer. I petroleumssektoren fikk blant annet den såkalte «aksjer for lån» – ordningen hyppig anvendelse. Ordningen ble eksempelvis brukt for selskaper som Yukos, Lukoil, Sibneft og Surgutneftegas. Selskaper etter denne modellen ble ikke direkte solgt, men pantsatt/kausjonert gjennom auksjoner mot lån som privateide banker ytet til staten. Goskomimushestva var ansvarlig myndighet for gjennomføringen av auksjoner. Det knyttes usikkerhet til rettferdigheten ved gjennomføringen av slike auksjoner. Deltagelse var ofte begrenset til noen få aktører, og kredittene var delvis på

grunn av dette veldig lave. Kreditten ble aldri tilbakebetalt av staten og private aktører fikk derfor beholde selskaper.²²⁹

Privatiseringsmodellen for Gazprom er meget komplisert. Oppgavens rammer gir ikke mulighet for å gå nærmere inn på dette. Det kan imidlertid kort nevnes at selskapet først ble omgjort til aksjeselskap i 1992, og det ble videre benyttet ulike mekanismer for privatiseringen.²³⁰ Blant annet ble en del selskaper privatisert gjennom privatiseringssjekker, såkalte «vausher». Hver russisk statsborger fikk en vausher som kunne byttes mot aksjer i selskaper som skulle privatiseres. Det var imidlertid store geografiske forskjeller på vausherens verdi. En vausher i Moskva kunne for eksempel byttes mot 50 Gazprom-aksjer, i Moskvas omegn mot 700 tilsvarende aksjer og i Niznij Novgorod mot 2000 Gazprom-aksjer.

²²⁹ Lukoil er i skrivende stund verdens nest største private gass- og oljeselskap ifht. petroleumsreserver. Selskapets andel av verdens oljeressurser utgjør 1,3 prosent. Selskapet står for 19 prosent av oljeutvinning i Russland. Lukoil har flere offshore-prosjekter i den russiske delen av det Kaspiske hav og flere prosjekter i utlandet. Surgutneftegaz er også blant de største oljeprodusentene i Russland. Surgutneftegaz regnes for øvrig som det mest lukkede private oljeselskapet med komplisert aksjonærstruktur som fremdeles ikke er offentliggjort. Selskapet har prosjekter kun i Russland. Sibneft ble kjøpt opp av Gazprom i 2005. Yukos ble som kjent slått konkurs av en russisk arbitrazjdomstol i 2006, og tvangsolgt i 2007. Rettsavgjørelsen er tilgjengelig på engelsk (ikke offisiell oversettelse), se <http://www.khodorkovsky.info/trial/case/>. Det meste av aktiva i Yukos ble først kjøpt av et lite kjent selskap, «Baikalfinansgrup», som tre dager derpå solgte dem videre til Rosneft.

²³⁰ Bedrifter som sto for utbygging og vedlikehold, og andre bedrifter som ikke hadde direkte tilknytning til gassutvinningen, ble organisert som datterselskaper, hvor Gazprom skulle eie minst 52 prosent av aksjene. Den russiske stat fikk andelen på 40 prosent aksjer i Gazprom, selskapets ansatte og ledelsen fikk 15 prosent og russisk statsborgere 20 prosent.

Det juridisk interessante i denne sammenheng er at rettslige aspekter rundt privatiseringens gyldighet aldri ble vurdert av domstolsapparatet. Dette synes å ha fått stor politisk aksept og er tilnærmet glemt i Russland.

Etter at Gazprom ble delprivatisert opprettholdt man det tette båndet mellom selskapet og staten. Etter at Gazproms daværende leder, Victor Chernomurdin, ble utnevnt til statsminister, fikk selskapet blant annet store skattelettelser, som førte til rask økonomisk vekst.

I 2004 eide staten kun 38,7 prosent av Gazproms aksjer. Det ble vurdert flere alternative løsninger for å få aksjemajoritet i selskapet. Blant annet ble det foreslått å slå sammen Gazprom med daværende 100 prosent statseide Rosneft. At det er staten selv som kom med forslaget uttrykker statens daværende rolle i Gazprom. Det ble til slutt valgt en annen løsning, hvor staten kjøpte de resterende aksjene for å få majoriteten i selskapet. Rosneft forble derfor et 100 prosent statseid selskap fram til 2006. Deretter ble Rosnefts IPO gjennomført i Moskva og London.²³¹ Det var den største IPO i Russlands finanshistorie og den femte største i verden.

Av «den privatiserte delen» ble 21 prosent av aksjene kjøpt av strategiske investorer (de største er britiske BP, Malaysian Petronas og China National Petroleum Corporation), 36 prosent av internasjonale investorer fra USA, Europa og Asia, 39 prosent av store russiske investorer og 4 prosent av forskjellige russiske aksjonærer.

25.1.3 StatoilHydro

Oppbygning av norsk petroleumsindustri startet som kjent for bare ca. 40 år siden. Norsk Hydro ble riktignok etablert allerede i 1905, men tok sitt første steg inn i oljebransjen sent på 60-tallet gjennom deltagelse på Ekofisk-feltet. Det var først i 1945 staten fikk eierinteresser i selskapet. Et politisk ønske

²³¹ IPO står for Initial Public Offering, og betyr nytstedelse av verdipapirer. Det foregår som oftest ved at det settes en fast pris og et maksimalt antall aksjer som skal selges. En tilrettelegger tar imot bestillinger innen en viss frist, og fordeler papirene til de som har tegnet seg, jf. definisjon fra Norges Bank.

om et heleid statlig selskap ledet til opprettelsen av Den norske stats oljeselskap as, Statoil i 1972. Dette ble av mange sett på som statens forsøk på etablere et nasjonalt instrument for å styre virksomheten på kontinentalsokkelen. Samme år ble det private selskapet Saga Petroleum etablert etter at flere norske private grupperinger slo seg sammen. Det ble gitt klare signaler fra politisk hold om at det, i tillegg til Hydro og Statoil, bare var plass til én norsk privat aktør på sokkelen.²³² Statoil, Norsk Hydro og Saga Petroleum representerte fra politisk hold en perfekt balanse for norske interesser i bransjen.

De nasjonale selskaperes inntreden i petroleumsvirksomheten skjer fra 1975 til 1984. Fram til da var det de store utenlandske oljeselskapene som hadde en ledende rolle på norsk kontinentalsokkel. Petroleumsvirksomhet på sokkelen foregikk fremdeles i tett samarbeid med utenlandske selskaper, som på det tidspunktet hadde den nødvendige teknologiske kompetanse og erfaring med feltutbygging og -drift. De norskbaserte selskapene ble ofte fortrinnsbehandlet, i særlig grad Statoil.

Statoil ble tildelt mange gunstige posisjoner i de første konsesjonsrundene, og bygde seg deretter raskt opp.²³³ Myndighetene hadde blant annet innført såkalt et «bærings»-prinsipp, som gikk ut på at utgiftene som Statoil ervervet i letefasen skulle dekkes av de andre andelseierene. Selskapet hadde også adgang til å øke sin eierandel opp til 60-75 prosent når produksjonen økte. Statoils interesser ble oppfattet av mange som norske nasjonale interesser. Dette i motsetning til Hydro, som var etablert av private investorer og utelukkende ut fra forretningsøkonomiske motiver.²³⁴ Nærings- og handelsdepartement forvaltet aksjeposten i Hydro, mens Statoil var underlagt OED.

I årenes løp fikk Statoil stor økonomisk betydning og en maktposisjon i det norske samfunnet, noe som opplevdes som truende for noen politiske partier.

²³² Jf. Johnsen (2008) s. 35.

²³³ Statoil fikk blant annet 50 prosent i Statsfjordfeltet i 1973, og store andeler i andre attraktive feltene.

²³⁴ Mestad (2007) s. 17.

Statoil-kompromisset førte til en omorganisering av den norske statsdeltagelsen på sokkelen, ved at den norske stat skulle ha direkte eierandeler i tillatelser, SDØE-andeler.²³⁵

Privatiseringsprosessen i Norge startet sent i forhold til Russland og mange andre land. Dette hadde blant annet sammenheng med at staten hadde god økonomi, og pengemangel har ikke vært en drivkraft for privatiseringen som i Russland. Offentlig eierskap, som over langt tid ble ansett for å være et viktig bidrag til å opprettholde nasjonalt eierskap, ble satt på den politiske dagsorden på slutten av 90-tallet.²³⁶ I 2001 ble det vedtatt at Statoil skulle delprivatiseres.²³⁷ Staten beholdt en eierandel i selskapet på 81,7 prosent. Statoil var med dette et børsnotert allmennaksjeselskap.²³⁸ Fra å være et privilegert selskap på norsk sokkel måtte selskapet etter egen uttalelse konkurrere med andre på likeverdige vilkår. Privatiseringen førte til at Statoil ikke i samme grad kunne ivareta oppgaver som det hadde utført for den norske stat. Statoil har imidlertid beholdt et viktig fortrinn foran andre selskaper i form av avsetningen av den direkte statlige andelen av produksjonen. Dette styrker utvilsomt Statoils posisjon som aktør på gassmarkedet. At selskapet ble privatisert innebar også at statens rolle måtte

²³⁵ SDØE ble opprettet 1. januar 1985 for å redusere den sterke rollen det 100 prosent statseide Statoil fikk i norsk petroleumsvirksomhet, og for å sikre en større del av de totale inntektene til staten. Selskapets daværende eierandeler, herunder deltakerandel i eksisterende og fremtidige tillatelser, ble delt i to. Staten ble en direkte rettighetshaver og investor på norsk sokkel gjennom at en del av eierandelene ble overført til SDØE. Statoil fikk beholde resten, og selskapets økonomiske størrelse ble dermed redusert. Prosessen er blitt kjent under begrepet «vingeklipping» av selskapet.

²³⁶ Fremleggelsen av eierskapsmeldingene (St.meld. nr. 61 (1996-97), St.meld. nr. 19 (1997-98), St.meld. nr. 40 (1997-98)).

²³⁷ St.prp. nr. 36 (2000-2001) Eierskap i Statoil og fremtidig organisering av SDØE.

²³⁸ 18. juni 2001 ved Oslo Børs og ved NYSE.

avklares. Statoils rolle som statens styringsinstrument sies av mange å være avsluttet. Statoil blir nå ansett av staten som et kommersielt selskap.

1. oktober 2007 ble Hydros olje- og gassaktiviteter og Statoil fusjonert etter selskapenes eget ønske. Det at det ikke var et initiativ fra den norske stat bekrefter statens endrede rolle. Statens beslutning om å kjøpe seg opp til 2/3 eierskap i det fusjonerte StatoilHydro gir imidlertid signaler om at staten likevel ønsker full kontroll i selskapet.

25.2 Hovedtrekk ved ulike modeller for eierstyring og selskapsledelse

Den ovenstående redegjørelsen har vist at selskapene har gjennom historien vært sterkt tilknyttet staten. Både den norske og den russiske stat har beholdt en majoritetsposisjon i selskapene.

Det er følgelig en relativt begrenset andel aksjer som er tilgjengelige for omsetning i markedet.²³⁹ Omtrent 30 prosent av Statoils aksjer tilhører utenlandske aksjonærer. Den russiske stat har i 2005 opphevet tidligere begrensninger på et slik utenlandsk eierskap i Gazprom. I følge daværende art. 15 i gassforsyningsloven kunne utenlandske aksjonærer til sammen maksimalt disponere 20 prosent av selskapets aksjer. Dette har sammenheng med at grensen for den lovbestemte statsandelen samtidig ble hevet fra 35 prosent til 50 prosent pluss en aksje. Strengte begrensninger på utenlandsk eierskap følger nå av loven om strategiske investeringer.

Statens formelle kompetanse til å styre oljeselskapene bygger i begge land på selskapsrettslig grunnlag, som er fastsatt i nasjonal lovgivning. I russisk petroleumsvirksomhet er aksjeselskaper den mest utbredte formen som oljeselskapene organiserer virksomheten på.²⁴⁰ Det rettslige grunnlaget er

²³⁹ Alle tre selskaper er børsnotert i utlandet.

²⁴⁰ Aksjeselskaper kan organiseres i form av åpne aksjeselskaper (russisk forkortelse: «OAO») og lukkede aksjeselskaper («ZAO»). Dette tilsvarer i all hovedsak allmennaksjeselskap og aksjeselskap i norsk rett.

forankret i Sivillovboken og føderal lov om aksjeselskaper.²⁴¹ Både Rosneft og Gazprom er organisert som aksjeselskaper, jf. selskapenes vedtekter.²⁴² StatoilHydro, i samsvar med selskapets vedtekter, er et allmennaksjeselskap og er følgelig underlagt allmennaksjeloven.

I Russland er det Det føderale byrå for forvaltning av statlig eiendom (Rosimuschestvo) som forvalter aksjene i aksjeselskaper som eies av Den russiske føderasjon. Rosimuschestvo er etter 2004-reformen underlagt Russlands departementet for økonomisk utvikling (Økonomi-departementet).²⁴³ Til sammenligning er det OED, ved seksjon for statlig engasjement, som har ansvaret til å følge opp statens aksjer i StatoilHydro.

Et aksjeselskap ledes i begge land av et styre (rus: sovet direktorov), som velger en styreleder (rus: predsdatel soveta direktorov). Videre er det generalforsamlingen (rus: obshee sobranie aksionerov), som har til oppgave å være beslutningsorgan for aksjonærene, et obligatorisk selskapsorgan etter selskapslovgivningen i begge land. I tillegg kommer bedriftsforsamlingen (rus: pravlenie) og konsernsjefen (rus: predsdatel pravlenija) som har ansvaret for den daglige driften av selskapet. Overstående styringsstruktur er lagt til grunn i StatoilHydro, Gazprom og Rosneft. Videre i oppgaven bruker jeg de norske betegnelsene for å gjøre teksten mer brukervennlig for leseren.

I utgangspunktet fremstår den overnevnte styringsstrukturen hos de norske og de russiske selskaper som lik. Både den norske og russiske stat kan, i kraft av sin majoritetsandel, øve innflytelse på virksomheten gjennom deltakelse på generalforsamlinger. Bindende vedtak kan, ifølge begge lands selskapslovgivning, som hovedregel treffes ved alminnelig flertall.

²⁴¹ Føderal lov om aksjeselskaper (aksjeselskapsloven) av 26. desember 1995 nr. 208 [sist endret 27.10.2008].

²⁴² Jf. vedtekter for Gazprom s. 1 og Rosneft s. 3. Vedtektene til de russiske selskapene er, i motsetning til vedtekter i StatoilHydro, meget omfattende dokumenter. Vedtektene til Gazprom er for eksempel på 40 sider.

²⁴³ Rosimuschestvo var tidligere organisert som et departement for forvaltning av statlig eiendom (rus: Mingsimushestvo).

Hovedforskjellen som er av interesse for vårt formål ligger i valg av styre og konsernsjef.

Konsernsjefen i Gazprom og Rosneft, i likhet med konsernsjefen i StatoilHydro, velges (og eventuelt sies opp) av selskapets styre, jf. selskapets vedtekter.

Styret i StatoilHydro velges av bedriftsforsamlingen, og har ikke representanter fra staten.²⁴⁴ Dette er i tråd med statens nåværende politikk.

Tidligere var enkelte toppstillinger i Statoil besatt av medlemmer fra Arbeiderpartiet, som dominerte i norsk politikk etter 2. verdenskrig.²⁴⁵ Det ble gjennom dette partiet etablert tette bånd mellom Statoil, forvaltning og regjering. Staten var riktignok på den tiden heleier av Statoil. Statoil ble derfor, i tillegg til å være statens inntektskilde, oppfattet som et «statlig redskap» i utviklingen og styringen av norsk petroleumsvirksomhet.

I Gazprom og Rosneft er det derimot ganske få uavhengige representanter i styret. Staten har, som hovedaksjonær i begge selskaper, adgang til å utpeke styremedlemmer. Disse er ofte i henhold til fast praksis embetsmenn, som enten sitter i presidentens administrasjon, innehar en ministerpost eller en annen høy posisjon i myndighetshierarkiet.²⁴⁶ En slik sammensetning begrunnes ofte med mangelen på kvalifiserte, uavhengige styremedlemmer. Sterk statlig styrepresentasjon betyr i praksis at konsernsjefen utnevnes også av staten. Forslag om kandidater til styret fremmes formelt av

²⁴⁴ Ansatte i Gazprom og Rosneft, i motsetning til ansatte i StatoilHydro, har ikke rett til å velge egne representanter i styret. Mangfoldet i styret er heller ikke lovfastsatt i Russland.

²⁴⁵ For eksempel, Arve Johnsen som administrerende direktør (tidligere statssekretær i Industridepartementet), og Jens Christian Hauge som selskapets første styreleder. Se Johnsen (2008) s. 57 og 54.

²⁴⁶ I samsvar med føderal lov om statsansatte (statsansatteloven) av 31. juli 1995 nr.119 har ikke embetsmenn som er medlemmer i et selskaps styre rett til godtgjørelse for styreverv. Honorar overføres derfor direkte til statsbudsjettet. Styremedlemmer kan heller ikke ha aksjeposter i selskapet. Styreverv i Gazprom og Rosneft er likevel svært attraktive.

Rosimuschestvo innen utgangen av hvert år. Konsernsjefen velges hvert femte år. Både styremedlemmer og konsernsjefen kan bli gjenvalgt et ubegrenset antall ganger.

Styret er som kjent et organ som er ansvarlig for den overordnede forvaltningen av selskapet. Styrets kompetanse for Russlands vedkommende fremgår av aksjeselskapsloven og selskapets vedtekter.²⁴⁷ Her slås det fast at styret bestemmer selskapets strategier og satsingsområder, samt behandler saker av stor betydning. Det interessante i et sammenligningsperspektiv med StatoilHydro er at styret i de russiske selskapene bestemmer antall og utnevner (eventuelt sier opp) medlemmer til bedriftsforsamlingen. Det er på det rene at den overnevnte sammensetningen av styret gir et ytterligere styringsredskap til staten.

Behovet for å få flere uavhengige styremedlemmer inn i Gazprom og Rosneft blir ikke avvist av staten. Den nåværende russiske presidenten har i sin «valgkampanje-2008» varslet endring. Antall embetsmenn som sitter i Gazproms og Rosnefts styre skulle reduseres til en eller to. Staten skulle isteden utpeke uavhengige styremedlemmer i overnevnte selskaper. Dette er, ifølge Medvedevs egen uttalelse, et nødvendig skritt for å øke kvaliteten på styringen av selskapene. Konsernsjefen skal likevel utpekes av staten, grunnet selskapenes betydning for russisk økonomi. En slik reduksjon av antall embetsmenn i styret krever ikke endringer i russisk selskapslovgivning. Videre fastslår den føderale loven om statsansatte at hovedoppgaven til embetsmenn først og fremst er å tjenestegjøre i staten, alt annet engasjement, herunder styrverv, skal i utgangspunktet være subsidiært. Gjennomføringen av valgløftet beror derfor kun på politisk vilje.

Ved utgangen av 2008 ble ikke løftet gjennomført. Embetsmenn er fremdeles representert i flertall både i Gazproms og Rosnefts styre. Dette ble begrunnet med at kandidaturlisten for 2008 var klar til 31. desember 2007, noen måneder før den nye presidenten kom til makten. Antall embetsmenn i

²⁴⁷ Gazproms vedtekter art. 34 og Rosnefts vedtekter art. 13.

styret ble foreløpig redusert bare i Transneft.²⁴⁸ Det gjenstår å se om dette blir gjennomført i øvrige selskapene i 2009. Eventuelle endringer i styrets sammensetning kan indikere, men bare i begrenset grad, antyde endringer i statens styring av selskapene.

26 Konklusjon

Den russiske modellen for statsdeltagelse innebærer at rettighetshavere på russisk kontinentalsokkel, ved valg av potensiell samarbeidspartner, i større grad vil styres av politiske og statlige prinsipper enn kommersielle. Utenlandske aktørers mulighet til å kjøpe seg opp i Gazprom og/eller Rosneft vil i realiteten ha lite praktisk betydning og gi liten innflytelse på grunn av den russiske statens sterke stilling ved valg av styre.

²⁴⁸ Transneft er et statseid selskap med ansvar for oljerørledninger.

Del VII

En sammenfattende betraktning av rammeverket for petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel

Svært generelt kan en si at de ulike systemene for å fordele fortjenester og risiko mellom produksjonslandene og oljeselskapene tar utgangspunkt i en konsesjonsbasert eller avtalebasert form for samarbeid. Det er likevel vanskelig å trekke en klar grense mellom de ulike samarbeidssystemene. I de fleste tilfeller vil et reguleringsystem være sammensatt av flere ulike elementer.

I Russland eksisterer, som redegjørelsen ovenfor viser, *de jure* side om side to separate petroleumsregimer.²⁴⁹ Disse regimene var fra begynnelsen av tiltenkt ulike roller og skulle ikke være likeverdige.

PSA-regimet skulle på en måte være et subsidiært regime, og skulle nærmest være et unntak fra hovedregelen. Sånn ble det også i praksis. Kun én prosent av Russlands ressurser utvinnes gjennom PSA-regime. Konsesjonsregime er *de facto* et hovedregime i Russland. Men verken konsesjonsregime eller PSA-regime har forblitt uforandret i årenes løp. Til

²⁴⁹ Norske myndigheter vurderte å innføre entreprenørkontrakter på 80-tallet, men myndighetene møtte sterk motstand fra aktørene i bransjen.

stadighet blir det innført nye elementer som bygger opp statens styringsadgang. Det har i tillegg skjedd en ytterlig inndeling innen selve hovedsystemene. Vi har sett at det har dannet seg ulike underregimer, for eksempel det nyetablerte regime på kontinentalsokkelen med utgangspunkt i et konsesjonssystem eller PSA-regime som ikke ble tatt i bruk.

Russlands valg om å ha ulike regimer kan begrunnes med flere forhold. For det første må man ikke glemme landets enorme utstrekning. Sannsynligheten og muligheten for drivverdige funn vil variere sterkt fra område til område. For det andre foregår petroleumsvirksomhet både onshore og offshore. I denne sammenheng kan også nevnes at de ulike områdene kan ha ulik strategisk betydning for landets forsvar og sikkerhet. Regelverket må derfor tilpasses i forhold til utenlandske investorer. Mangfold av ulike regimer kan også gi russiske styresmakter den nødvendige fleksibilitet. Det kan også gi Russland et sammenligningsgrunnlag for videre reformering av petroleumssektoren.

Ytre sett synes det langt på vei å være en rettslig parallellitet mellom den russiske og den norske reguleringen av petroleumssektoren. Virksomheten i begge land er konsesjonsbelagt, tatt i betraktning at PSA-regime i begrenset grad praktiseres i Russland. Ovenfor er det likevel også påvist en rekke ulikheter av rettslig art. Det gjelder som sagt i størst grad begrensinger i forhold til hvem kan være rettighetshaver, og hvordan utenlandske investorer kan delta i virksomheten.

Vi har også sett at valgt reguleringsregime likevel bare vil danne et utgangspunkt for i hvilken grad myndighetene gis adgang til styring av petroleumsvirksomheten, og under hvilke forhold utenlandske investorer skal involveres. Dette er bare til en viss grad avgjørende for statens totale innflytelse på virksomheten, da en offentlig administrasjon, tilsynsvirksomhet og eierskap også vil gi mulighet til å kontrollere og styre utviklingen av petroleumsvirksomheten. For Russlands vedkommende er det av stor betydning at det valgte petroleumsregimet på kontinentalsokkelen bidrar til å sikre landets inntekter og kontroll med petroleumsressursene. Utviklingen i russisk ressurslovgiving går, som påvist i avhandlingen, mot

sentralisering av statens kompetanse og begrensning av utenlandsk deltakelse.

Under nåværende konsesjonsregime er det for tiden statskontrollerte Gazprom og Rosneft som er de eneste potensielle rettighethaverne til nye felt på russisk kontinentalsokkel. Utenlandske investorer kan delta i sokkelbasert petroleumsvirksomhet i samarbeid med disse selskapene og under statens oppsyn. Direkte utenlandsk deltagelse i nye offshore-prosjekter på russisk kontinentalsokkel ser ut til å være utelukket.

For utenlandske investorer som ønsker å delta i petroleumsvirksomhet i Russland, vil det være avgjørende, uansett på hvilke måte virksomheten er organisert, å sikre høy avkastning i form av kapital og kompetanse, langsiktig engasjement, samt innflytelse i beslutningsprosessen. Utenlandske investorer ønsker, i likhet med den russiske stat, å bære minst mulig finansiell risiko ved gjennomføringen av petroleumsprosjekter.

Petroleumsindustri forbindes med langsiktige investeringer og langsiktig planlegging, slik at uforsigbarhet kan svekke investeringsstrømmen. Usikkerheten i regelverket er en nøkkelfaktor når det gjelder investeringsrisiko. For utenlandske investorer vil følgelig forutsigbarhet, stabilitet og klarhet i vertslandets lovgivning være av primær betydning. De stadige endringene i russisk ressurslovgivning svekker forutsigbarheten under landets konsesjonsregime. Et annet nødvendig element for utenlandske investorer er at regelverket anvendes konsekvent, og at oppståtte tvister løses effektivt og gjennom lovfastsatte mekanismer. Påvist mangelfull rettslig regulering på området, uklarheter i ressurslovgivningen og myndighetenes byråkrati, kan på mange måter være avskrekkende for potensielle investorer.

Man kan likevel se for seg at, til tross for mange uavklarte spørsmål i russisk investeringslovgivning, fremstår russisk kontinentalsokkel for tiden som det tryggeste investeringsområdet, sammenlignet med for eksempel onshore-virksomhet. I utgangspunktet vil den nye konsesjonsordningen gi utenlandske investoren sterkere rettslig posisjon, da oljeselskapenes rett til fortjeneste er basert direkte på kontrakt med rettighetshaver, Gazprom eller Rosneft. Dette i motsetning til når et utenlandsk selskap blir direkte

underlagt et system med tillatelser innenfor et regelverk som prinsipielt beror på uklar lovgiving og forandringer i denne. En betydelig grad av bindinger mellom staten og Gazprom/Rosneft minsker for øvrig risikoen for at konsesjonsinnehavere blir fratatt konsesjoner i fremtiden, samt at ulike samordningsproblemer med den russiske utøvende makt lettere kan løses.

For alle parter har oljeeventyret så vidt begynt på den russiske sokkel.

Kilderegister

Litteratur

- Andenæs (2006) Andenæs, Johs og Flifet, Arne *Statsforfatning i Norge*. 10. utg. Oslo, 2006.
- Bergesen (1987) Bergesen, Ole Helge, Arild Moe and Willy Østreng. *Soviet oil and security interests in the Barents Sea* London. Oslo, 1987.
- Bernt (1980) Bernt, Jan Fridthjof. *Striden om oljeutvinningskonsesjonens rettslige status – noen forvaltningsrettslige og statsrettslige grunnproblemer*. Lov og Rett 1980, s. 323.
- Bogolubov (2003) *Комментарий к Федеральному закону «О континентальном шельфе Российской Федерации»: Постатейный.*; Боголюбов С.А., Краюшкина Е.Г.; Юстицинформ; 2003 г.; 240 стр.; ISBN 5-7205-0486-9 [Russland]
- Butler (2003) Butler, William. *Russian law*. Oxford, 2003. Ny utgave i 2009.
- Eckhoff (2001) Eckhoff, Torstein. og Helgesen Jan E. *Rettskildelære*. 5.utg. Oslo, 2001.
- Evensen (1970) Evensen, Jens. *Oversikt over oljepolitiske spørsmål - bl.a. på bakgrunn av utenlandsk oljelovgivning og utenlandsk konsesjonspolitikk*. Vedlegg til St.meld. nr. 76 (1970-1971).
- Falkanger (1996) Falkanger, Thor. *Tingsrett*. Oslo, 1996.
- Gaiduk (2007) Gaiduk, Inna. *New Solutions and Longstanding Problems*. Russian Petroleum Investor, January 2007. s.5 - 9.

- Garipov (2001) *Процесс принятия управленческих решений на основе экономического анализа работ по поиску разведке нефти и газа.* Под ред. Гарипов В.З. - М., 2001. ISBN 5-88595-118-7 [Russland]
- Graver (2007) Graver, Hans Petter. *Alminnelig forvaltningsrett.* 3. utg. Oslo, 2007.
- Grønlie (2006) Grønlie, Bjørn Gisle. *Krav til nasjonale underleveranser i iransk petroleumsrett - med særlig fokus på Buy-Back avtalen.* Marius nr. 345. Oslo, 2006.
- Hammer (2004) Hammer, Ulf. *Kollisjon mellom undervannsrobot og fisketrål. Et studie fra et erstatningsmessig grenseland.* Marius nr. 320. Oslo, 2004.
- Hammer (2007) Hammer, Ulf m.fl. *Petroleum Law Compendium Book 1.* Oslo, 2007.
- Hobér (2006) Hobér, Kaj. *Strategic planning for rehabilitation of the mineral resources base of the region during the formation of market relations (St.Petersburg and Leningrad Oblast).* The Uppsala Yearbook of East European Law, 2006.
- Jebralov (2008) Jebralov, Aydin. *Is it Easy Being a Foreign Investor?* Oil&Capital, June 2008.
- Johnsen (2008) Johnsen, Arve. *Norges evige rikdom.* Oljen, gassen og petrokronene. Oslo, 2008.
- Kaasen (1984) Kaasen, Knut. *Sikkerhetsregulering i petroleumsvirksomhet.* Oslo, 1984.
- Krassov (2003) *Комментарий к ФЗ «О недрах» с изм.от 29.05.02; Крассов О.И.; Юристъ; 2003 г.; 1000; 480 стр.; ISBN 5-7975-0508-8 [Russland]*

- Krukov (2004) Крюков, В.В. *Современный правовой режим соглашений о разделе продукции (СРП): Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридической наук*. Науч.рук. М.Н.Кузнецов.- М., 2004. [Russland]
- Kurbanov (2005) Курбанов, Р. А. *Правовое регулирование иностранных инвестиций в нефтяной и газовой промышленности*. М., 2005. [Russland]
- Lervåg (2008) Lervåg, Jon Vegard. *Miljørettslige handlingsrom innanfor konsesjonssystemet for norsk petroleumsvirksomhet – Tilhøvet mellom utvinningsløyet, godkjenninga av PUD og forureiningskonsesjon*. Marius nr. 363. Oslo, 2008.
- Mestad (1985) Mestad, Ola. *Statoil og statleg styring og kontroll*. Marius nr. 105. Oslo, 1985.
- Mestad (1986) Mestad, Ola. *Høgsterettsdommen i produksjonsavgiftsterminsaka Rt. 1985 s. 1355*. Marius nr. 118. Oslo, 1986.
- Mestad (2007) Mestad, Ola. *Statleg eigarskap i petroleumsvirksommeta i eit styringsperspektiv*. Marius nr.350. Oslo, 2007.
- Moe (2003) Moe, Arild. *Offshore petroleumproduksjon og transport i Nordvest-Russland: Utfordringer for norsk næringsliv og norske myndigheter*. Fridtjof Nansens Institutt, 2003.
- Moss (1998) Moss, Giuditta Cordero. *Contract or licence? Regulation of petroleum investment in Russia and foreign legal advice*. Journal of Energy and Natural Resources Law, 1998. pp. 186-199.

- Nesterenko (2002) *Иностранные инвестиции и соглашения о разделе продукции в России: законодательство, комментарии, судебная практика.* Под ред. Нестеренко В.Г. – М., 2002. ISBN 5-901074-15-7 [Russland]
- Nikitina (2008) *Лицензирование как инструмент управления фондом недр.* - Никитина Н.К., Никитин С.Е. - М., 2008. ISBN 978-5-98877-030-5 [Russland]
- Nordtveit (2008) Nordtveit, Ernst. *Kommentar til petroleumsløven.* Karnov. Norsk kommentert lovsamling 2008. s. 2489 – 2506.
- Putin (1999) Путин В.В. *Минерально-сырьевые ресурсы в стратегии развития российской экономики* / В.В. Путин // Записки Горного института. – 1999. – Т. 144, № 1. – С.3 – 6. [Russland]
- Selvig (1981) Selvig, Erling. *Konsesjonssystemet i petroleumsvirksomheten.* Tidskrift for Rettsvitenskap, 1981. s. 25 – 50.
- Selvig (2001) Selvig, Erling. *Statens styring av petroleumsvirksomheten: Tre studier om rammeverk og statsdeltakelse.* Oslo, 2001.
- Simensen (2008) Simensen, Rine Anette. *Utnyttelse av tidskritiske ressurser i modne deler av kontinentalsokkel.* Marius nr.369. Oslo, 2008.
- Vasilevskaja (2007) Василевская Д.В. *Правовое регулирование отношений недропользования в Российской Федерации и зарубежных странах.*- М, 2007. ISBN 978-5-903262-07-6 [Russland]

- Åtland (2003)
- Åtland, Kristian. *FFI-rapport Russisk nordområdepartitt etter den kalde krigen: forholdet mellom næringsinteresser og militærstrategiske interesser*. FFI/RAPPORT – 2003/00713.
- Realistisk om risiki i Russland*. Norsk-Russisk Næringslivsjournal, nr. 2/2008. [Russland]
- Герман Греф полюбил «Роснефть»*. Коммерсант № 190, 11 октября 2000 г. [Russland]
- Нулевой цикл.«ГАЗПРОМ» № 7-8, 2007*. [Russland]
- Лицензии – продлить, с бурением не спешить*. «Нефть и Каптал» № 6, 2007. [Russland]

Andre dokumenter

- Dewey& LeBoeuf (2008)
- Hines Jon, partner: *«New Legislation on Foreign Investment Restrictions in Russian Strategic Sectors. (With Focus on Mineral Resources)»*. - Russia/CIS Energy Prosjekt Group. Ikke publisert.
- Baker&McKenzi (2008)
- Обзор изменений в закон РФ « О недрах»*. Апрель 2008. Ikke publisert. [Russland].
- BP Statistical Review (2008)
- BP Statistical Review of World Energy*, June 2008. <http://www.bp.com> [sitert 20. august 2008]
- Clifford Chance (2008)
- New Russian Law on Foreign Investment in Strategic Sectors*. Client briefing July 2008. Ikke publisert.
- Energy map (2009)
- Energy map of Russia & neighbouring countries 2009 edition*. Petroleum Economist, september 2008. ISBN 1 86186 268 7

Fakta (2007)	<i>Fakta. Norsk petroleumsvirksomhet 2007.</i> Olje- og energidepartementet.
Fakta (2008)	<i>Fakta. Norsk petroleumsvirksomhet 2008.</i> Olje- og energidepartementet.
ITcounsel (2008)	<i>Порядок осуществления иностранных инвестиций в хозяйственные общества, имеющие стратегическое значение для обеспечения обороны страны и безопасности государства.</i> Май 2008. Ikke publisert. [Russland].
Petroleum Advisory Forum (2008)	<i>Summary of Legislation Concerning Foreign Investment Restrictions in the Russian Federation Oil and Gas Sector.</i> 2008. Ikke publisert.
Vedtekter for Gazprom (2008)	<i>Устав открытого акционерного общества «Газпром»,</i> утвержден 28.июня. 2002 г. с изм. от 27 июня 2008. [Russland]
Vedtekter for Rosneft (2008)	<i>Устав открытого акционерного общества «Нефтяная компания «Роснефть»,</i> утвержден 07.06.2006г. с изм. от 05.06.2008. [Russland]
Vedtekter for StatoilHydro (2007)	<i>Vedtekter for StatoilHydro ASA.</i> Vedtatt i ekstraordinær generalforsamling 5. juli 2007. Publisert 28.9.2007.
Årsrapport for SDØE og Petoro (2007)	<i>Årsrapport 2007 for SDØE og Petoro.</i> Tilgjengelig på http://www.petoro.no

Foredrag

- Donskoy (2009) Sergey Donskoy, Deputy Minister of Natural Resources and Ecology: «*Hydrocarbon resources on the Russian continental shelf and the state policy of the Russian Federation in Arctic region*». - Arctic Frontiers conference «The Age of the Arctic». 18-23. januar 2009, Tromsø. Publisert <http://www.arctic-frontiers.com/> [sitert 05.02.2009]
- Hobør (2008) Kaj Hobør: «*Utviklingen i russisk petroleumsgivning og tildelingspraksis*». Det 32. bergenske petroleumsrettssymposium. 3. desember 2008, Bergen. Ikke publisert.
- Stubberud (2005) Jørgen Stubberud: «*Регулирование государственной деятельности на континентальном норвежском шельфе*.» (Eng: «State Participation in Petroleum Activity on the Norwegian Continental Shelf»), upublisert foredrag holdt 30. september 2005 på seminaret «NeftGazPravo», Moskva. [Russland]
- Madeo (2009) Herve Madeo First Deputy CEO/ VP Projects, Shtokman Development AG, Russia: «*Shtokman. A frontier projekt in the Arctic Russian offshore zone*». Arctic Frontiers konferanse: «The Age of the Arctic». 18-23 januar 2009, Tromsø. Publisert <http://www.arctic-frontiers.com/> [sitert 05.02.2009]
- Michelet (2007) Christian Fr. Michelet, Arntzen de Besche: «*Noen problemstillinger rundt sammenslåingen av Statoil og Hydros petroleumsvirksomhet*» – Petroleumsjuridisk klubb. 18. september 2007, Oslo. Ikke publisert.

Russiske lover

- Aksjeselskapsloven Федеральный закон Российской Федерации «Об акционерных обществах» от 26.12.1995 N 208-ФЗ (ред. от 30.12.2008). [Russland]

Gassforsyningsloven	Федеральный закон Российской Федерации «О газоснабжении в Российской Федерации» от 31.03.1999 N 69-ФЗ (ред. от 30.12.2008). [Russland]
Føderal lov om indrefarvann, territorialfarvann og tilstøtende sone	Федеральный закон Российской Федерации «О внутренних морских водах, территориальном море и прилегающей зоне Российской Федерации» от 31.07.1998 N 155-ФЗ (ред. от 03.12.2008). [Russland]
Føderal lov om strategiske investeringer	Федеральный закон Российской Федерации «О порядке осуществления иностранных инвестиций в хозяйственные общества, имеющие стратегическое значение для обеспечения обороны страны и безопасности государства» от 29.04.2008 N 57-ФЗ. [Russland]
Investeringsloven	Федеральный закон Российской Федерации «Об иностранных инвестициях в Российской Федерации» от 09.07.1999 N 160-ФЗ (ред. от 29.04.2008). [Russland]
Konstitusjon	Конституция Российской Федерации. Официальное издание. – М.: Юрид.лит., 2009. – 64 с.[Russland]
Kontinentalsokkelloven	Федеральный закон Российской Федерации «О континентальном шельфе Российской Федерации» от 30.11.1995 N 187-ФЗ (ред. от 03.12.2008). [Russland]
PSA-loven	Федеральный закон Российской Федерации «О соглашениях о разделе продукции» от 30.12.1995 N 225-ФЗ (ред. от 30.12.2008). [Russland]
Sivillovboken, del 1	Гражданский кодекс Российской Федерации (часть первая) от 30.11.1994 N 51-ФЗ (ред. от 09.02.2009). [Russland]

Statshemmelighetsloven	Закон Российской Федерации «О государственной тайне» от 21.07.1993 N 5485-1 (ред. от 01.12.2007). [Russland]
Statlig miljøekspertiseloven	Федеральный закон Российской Федерации «Об экологической экспертизе» от 23.11.1995 N 174-ФЗ (ред. от 30.12.2008). [Russland]
Statsansattloven	Федеральный закон Российской Федерации «Об основах государственной службы Российской Федерации» от 31.07.1995 N 119-ФЗ. [Russland]
Straffelovbok	Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 N 63-ФЗ. [Russland]
Undergrunnsloven	Закон Российской Федерации «О недрах» от 21.02.1992 N 2395-1 (ред. от 30.12.2008). [Russland]

Norske lover

Grunnloven	Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold de 17 de Mai 1814.
Forvaltningsloven	Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967
Petroleumsloven	Lov om petroleumsvirksomhet av 29. november 1996 nr. 72.
Petroleumsloven 1985	Lov om petroleumsvirksomhet av 22. mars 1985 nr. 11.
Petroleumsskatteloven	Lov om skattlegging av undersjøiske petroleumsforekomster mv. av 13. juni 1975 nr. 35.

Lov om undersøkelser etter og utvinning av petroleum i grunnen under norsk landområde av 4. mai 1973 nr. 21.

Norske forarbeider

Ot.prp. nr. 46 (2002-2003)	Om lov om endringer i lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet.
Ot.prp. nr. 48 (2000-2001)	Om lov om endring i lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet (forvalterordning for statens direkte økonomiske engasjement).
Ot.prp. nr. 43 (1995-1996)	Petroleumsvirksomhet.
Ot.prp. nr. 63 (1994-1995)	Om lov om endringer i lov 22. mars 1985 nr. 11 om petroleumsvirksomhet (petroleumsloven) ved innlemmelse av Europaparlamentets og Rådets direktiv 94/22/EF om betingelser for tildeling og bruk av tillatelser for leting etter og utvinning av hydrokarboner (kONSEJNSDIREKTIVET) i EØS-avtalens Vedlegg IV Energi.
Ot.prp. nr. 72 (1982-83)	Lov om petroleumsvirksomhet.
NOU 1979:43	Petroleumslov med forskrifter.

Norske Stortingsmeldinger og Stortingsproposisjoner

St.meld. nr. 8 (2005-2006)	Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan).
----------------------------	---

St.meld. nr. 30 (2004-2005)	Muligheter og utfordringer i nord.
St.meld. nr. 67 (1981 -1982)	Ulykken med plattformen «Alexander L. Kielland»
St.meld. nr. 65 (1977- 1978)	Den ukontrollerte utblåsning på Ekofiskfeltet (Bravo - plattformen) 22. april 1977.
St.prp. nr. 36 (2000-2001)	Eierskap i Statoil og fremtidig forvaltning av SDØE.

Norske forskrifter

Petroleumsforskriften	Forskrift til lov om petroleumsvirksomhet. (FOR-1997-06-27 nr.653)
-----------------------	--

Russiske forskrifter, forordninger, strategier og osv.

Energistrategi-2020	Распоряжение Правительства РФ «Об энергетической стратегии России на период до 2020» от 28.08.2003 N 1234-р. [Russland]
Forskrift om Departement for naturessurser og miljø	Постановление Правительства РФ «О Министерстве природных ресурсов и экологии» от 29.05.2008 N 404. [Russland]
Konsesjonsforskriften	Постановление Верховного Совета Российской Федерации «О порядке введения в действие положения о порядке пользования недрами» от 15 июня 1992 N 3314-1. [Russland]
Kontinentalsokkelstrategi- 2020	Проект Министерства природных ресурсов «Стратегия изучения и освоения нефтегазового потенциала континентального шельфа Российской Федерации на период до 2020» от 7. марта 2006. Не опубликована.

PSA-forordningen	Указ Президента РФ «Вопросы соглашений о разделе продукции при пользовании недрами» от 24 декабря 1993 г. N 2285. [Russland]
Presidentsforordning av 9. mars 2004 nr. 314	Указ Президента РФ «О системе и структуре федеральных органов исполнительной власти» от 09.03.2004 N 314 (ред. от 25.12.2008). [Russland]
Presidentsforordning av 12. mai 2008 nr. 724	Указ Президента РФ «Вопросы системы и структуры федеральных органов исполнительной власти» от 12.05.2008 N 724(ред. от 31.12.2008). [Russland]
Presidentsforordning om nasjonal sikkerhet	Указ Президента РФ «Об утверждении концепции национальной безопасности Российской Федерации» от 17.12.1997 N 1300 (ред. от 10.01.2000). [Russland]
Publiseringsforskriften	Постановление Правительства РФ «О порядке официального опубликования перечня участков недр федерального значения в официальном издании Российской Федерации» от 07.11.2008 N 823. [Russland]
Regjeringsordre av 30. august 2001 nr. 1155-p	Распоряжение Правительства РФ «Об уполномоченных организациях, привлекаемых для оказания содействия в обеспечении интересов РФ при подготовке и реализации соглашений о разделе продукции в отношении участков недр и месторождений углеводородного сырья» от 30 августа 2001 г. N 1155-p. [Russland]
Regjeringskommisjonsforskrift	Постановление Правительства РФ «О правительственной комиссии по контролю за осуществлением иностранных инвестиций в Российской Федерации» от 6 июля 2008 г. N 510. [Russland]

Rosprirodnadzorforskriften	Постановление Правительства РФ «Об утверждении положения о федеральной службе по надзору в сфере природопользования и внесении изменений в постановление Правительства Российской Федерации от 22 июля 2004 г. N 370» от 30.07.2004 N 400 (ред. от 27.01.2009). [Russland]
Rostekhnadzorforskriften	Постановление Правительства РФ «О федеральной службе по экологическому, технологическому и атомному надзору» от 30.07.2004 N 401(ред. от 27.01.2009). [Russland]
Statshemmighetsforordning	Указ Президента РФ «Об утверждении перечня сведений, отнесенных к государственной тайне» от 30.11.1995 N 1203 (ред. от 06.09.2008). [Russland]
Statshemmighetsforskrift	Постановление Правительства РФ «Об утверждении списка стратегических видов ролезных ископаемых, сведенья о которых составляют государственную тайну» от 02.04.2002 N 210. [Russland]
Vedtak til Minprirody om utforming av tillatelser	Распоряжение Министерства природных ресурсов Российской Федерации « Об утверждении временных методических рекомендаций по оформлению лицензий на пользование участками недр для геологического изучения, разведки и добычи полезных ископаемых» от 15.11. 2002 г. N 459-р. [Russland].

Internasjonale konvensjoner og EØS-rettslige kilder

EØS - avtale

Avtale om Det europeiske økonomiske

samarbeidsområde av 2. mai 1992.

FNs Havrettskonvensjon

United Nations Convention on the Law of the
Sea - December 10. 1982.

Genève-konvensjon om
kontinentalsokkel

Convention on the Continental Shelf - April 29.
1958.

New York-konvensjon

Convention on the Recognition and Enforcement
of Foreign Arbitral Awards - June 10. 1958.

Relevante russiske internettsider

Benyttet lovdatabaser

<http://www.consultantplus.ru/>

<http://www.kodeks.ru>

Den føderale antimonopolteneste (FAS)

<http://www.fas.gov.ru/>

Det føderale byrå for bruk av undergrunnsressurser (Rosnedra)

<http://www.rosnedra.com/>

Den føderale teneste for miljø, sikkerhet og atomsaker (Rostekhnadzor)

<http://www.gosnadzor.ru/>

Den føderale teneste for tilsyn med naturbruk (Rosprirrodnadzor)

<http://control.mnr.gov.ru/>

Den føderale sikkerhetstjeneste (FSB)

<http://www.fsb.ru/>

Gazprom

<http://www.gazprom.ru>

Rosneft

<http://www.rosneft.ru>

Russlands Departement for forvaltning av naturressurser og miljø (Minprirody)

<http://www.mnr.gov.ru/>

Russlands Energidepartementet (Minenergo)

<http://minenergo.com/>

Russlands Finansdepartement (Minfin)

<http://www.minfin.ru/>

Russlands president

<http://www.kremlin.ru/>

Statsinformasjonsportal

<http://www.gov.ru/>

Vedlegg I: Russlands olje- og gasshistorie i et nøtteskall.

Den globale petroleumshistorien startet i Russland.

Allerede i 1820-årene fantes det en primitiv oljeindustri i Baku, som besto av ca. 80 håndgravde brønner.²⁵⁰ Vitenskapelig boring av verdens første oljebrønn ble gjennomført bare noen tiår senere, da en 21 m dyp brønn ble boret i 1846 på Bibi-Eybat i Baku.²⁵¹ Virksomheten var på den tiden kontrollert og nasjonalisert av den russiske tsaren. Oljefelter ble leid ut for midlertidig bruk (inntil fem år) mot en fast avgift.

Kommersiell petroleumsvirksomhet tok til i andre halvdel av det nittende århundre. Det gamle systemet ble erstattet med et auksjonssystem, hvor oljefelt ble solgt til høystbydende. En rekke utenlandske oljeselskaper etablerte innenfor et kort tidsrom egne avdelinger i Baku. De mest betydningsfulle blant dem var Nobel-brødrene og den franske Rotschild-familien. «Oljefeberen» spredte seg raskt til andre deler av landet, og allerede ved århundredskiftet sto Det russiske imperiet for 30 prosent av verdens oljeutvinning.

Revolusjonen i 1917, og etterfølgende nasjonalisering av naturressursene i 1920, hadde negative innvirkninger på landets oljeproduksjon.

I 1930 opphevet Sovjetunionen under Stalins ledelse tilnærmet alle konsesjonsavtaler som ble inngått med utenlandske oljeselskaper under NEP-politikken.²⁵² Den sovjetiske stat valgte å stå for undersøkelse etter og utvinning av landets naturressurser på egen hånd, dvs. helt uten deltagelse

²⁵⁰ Baku var på den tiden en del av det russiske imperiet

²⁵¹ Etter amerikansk oppfatning ble verdens første oljebrønn boret av Edwin Drake i Titusville, USA i 1859. Kanadierne derimot påsto at de hadde gjennomført boring et år tidligere i Petrolia, Ontario i 1858.

²⁵² NEP (russisk forkortelse for Novaja ekonomitsjeskaja politika, «ny økonomisk politikk») betegnelse på den økonomiske politikken i Sovjetunionen fra 1921 til 1928.

fra private oljeselskaper. Denne formen for organisering av landets petroleumsvirksomhet betegnes ofte i juridisk teori som statsdrift. Hovedprinsippet i et statsdriftregime er at staten som eneste rettighetshaver bevarer full eiendomsrett til produksjonen og har beslutningsmyndighet. Staten står for finansieringen og bærer alene den økonomiske risiko ved virksomheten. Nasjonalisering av petroleumsutvinning, produksjon, raffinering og innenlands omsetning av olje var i tråd med datidens ideologisk forankrede prinsipper om sterk statlig styring. Slike nasjonaliseringstiltak forbindes ofte med stor økonomisk risiko og kan føre til uheldige virkninger for vedkommende produksjonsland. Ved statsdrift forutsettes det at staten setter av risikokapital til petroleumsvirksomheten, og har den nødvendige kapasitet og kompetanse til å utvinne petroleumsressurser. Tross dette var den sovjetiske økonomien i vekst. Oljeindustrien ble gradvis bygget opp etter andre verdenskrig, og i 1960 var Sovjetunionen verdens nest største oljeprodusent. Landet var selvforsynt med energi, og var i en kort periode verdens største produsent av olje og naturgass. Høye produksjonstall og den raske oppbyggingen hadde imidlertid sin bakgrunn i at staten valgte å satse på den lett tilgjengelige og billige oljen i kjempfeltene som ble oppdaget på land. En maksimalisering av produksjonen gikk vanligvis på bekostning av hensynet til sikkerhet og miljø.

Produksjonen avtok gradvis utover på 1980 og -90-tallet. Årsaken til dette var blant annet den økonomiske krisen landet sto overfor ved oppløsningen av Sovjetunionen.²⁵³ Et voksende behov for økonomiske og tekniske investeringer fra utlandet i landets petroleumssektor var med dette et faktum.

Med statsdrift som utgangspunkt søkte myndighetene igjen å trekke utenlandske oljeselskaper inn i et samarbeid gjennom etablering av *joint ventures*. *Joint ventures* ble stiftet etter avtale mellom sovjetiske statsbedrifter og utenlandske selskaper. Utenlandske investeringer var med

²⁵³ Basert på Kurbanov (2005) s.7 flg.; *Nulevoj tsikl*, «GAZPROM», nr. 7-8, 2007.

dette tillatt, men myndighetene stilte krav om minst 51 prosent sovjetisk kapital, og sovjetisk ledelse i selskapene.

Oppløsningsprosessen av Sovjetunionen og etterfølgende overgang fra planøkonomi til markedsøkonomi, omfattende privatisering av statsoljeselskaper og et økt behov for ytterligere investeringer, har resultert i at de nye styresmaktene har måttet finne fram til andre samarbeidsformer med oljeselskapene.

Kort tid etter avviklingen av det sovjetiske statsdriftregime ble det dannet to ulike reguleringsregimer som åpnet adgang for andre enn staten til å drive undersøkelse og utvinning av olje og gass.

Det ene har tatt utgangspunkt i en konsesjonsbasert form for samarbeid mellom produksjonslandet og oljeselskapene. Det andre, PSA-regimet, tok utgangspunkt i en avtalebasert modell for samarbeid. I begynnelsen på 90-tallet ble det vurdert å innføre ytterligere et element i reguleringen av landets ressursforvaltning, nemlig konsesjonsavtaler.²⁵⁴

Konsesjonsavtaler er ikke et ukjent fenomen for Russland. Før revolusjonstiden, og i startfasen av Sovjetunionen, ble det som tidligere nevnt i all hovedsak benyttet konsesjonsavtaler.²⁵⁵ I 1993 og 1995 ble lovforslag om konsesjonsavtaler som skulle inngås med russiske og utenlandske investorer vedtatt, men presidenten nedla i begge tilfeller veto. Føderal lov om konsesjonsavtaler ble endelig vedtatt i 2005 etter at naturressurser ble fjernet fra lovens virkeområde.²⁵⁶ I forhold til petroleumsvirksomhet får loven anvendelse ved utbygging eller modernisering av rørledninger.

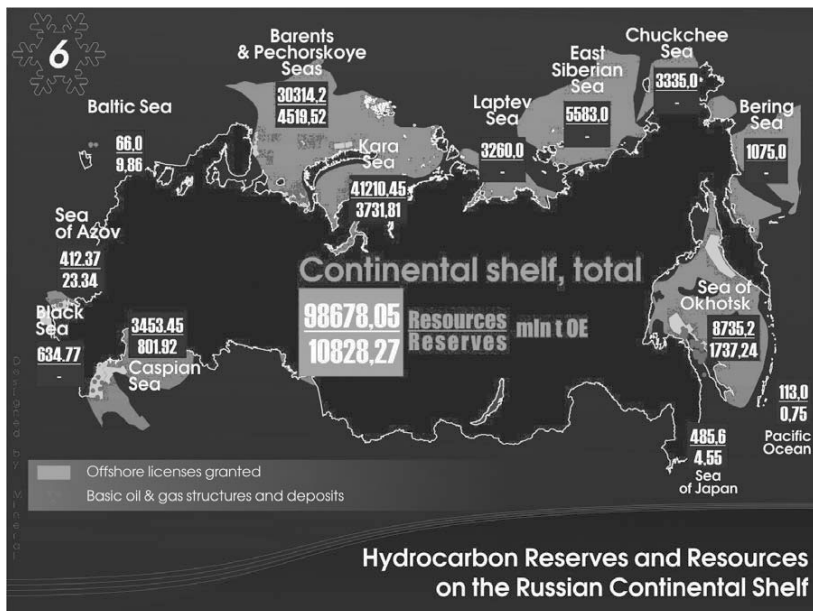
²⁵⁴ Konsesjonsavtaler er i grunn en privatrettslig kontrakt mellom konsesjonsinnehaveren og staten, som legger forpliktelser og rettigheter på begge parter. Hvis staten ensidig forandrer vilkår i konsesjonskontrakten aktualiseres statens erstatningsplikt. Konsesjonsavtaler gir fleksibilitet ved utforming av vilkår, og gir den forutsigbarheten som utenlandske investorer etterlyser. Basert på Moe (2003) s. 7.

²⁵⁵ Kurbanov (2005) s. 308.

²⁵⁶ Føderal lov om konsesjonsavtaler av 21. juli 2005 nr. 115.

Landets olje- og gassektor var på den tiden i stor grad overtatt av private selskaper. Etter presidentskiftet i 2000 har en nasjonaliseringsbølge feid over Russland på nytt. Allerede femten år etter Sovjetunionens fall var landet igjen blant verdens største olje- og gassprodusenter. Den russiske stat var fram til den internasjonale finanskrisen inne i sitt tiende år på rad med økonomisk vekst og nøt godt av de høye energiprisene på verdensmarkedet. Det nye Russland, med styrket selvbevissthet, fortsetter gradvis å ta tilbake kontrollen over petroleumsressursene og strammer inn reguleringsregimer. Dette kommer klarest fram i det nye reguleringsregimet på russisk kontinentalsokkel.

Vedlegg II: Kart over russisk kontinentalsokkel

Figur 1 Petroleumsreserver og ressurser på russisk kontinentalsokkel
 (Kilde: Minprirody, Arctic Frontiers 2009)

Vedlegg III: Russisk ressursklassifikasjonssystem

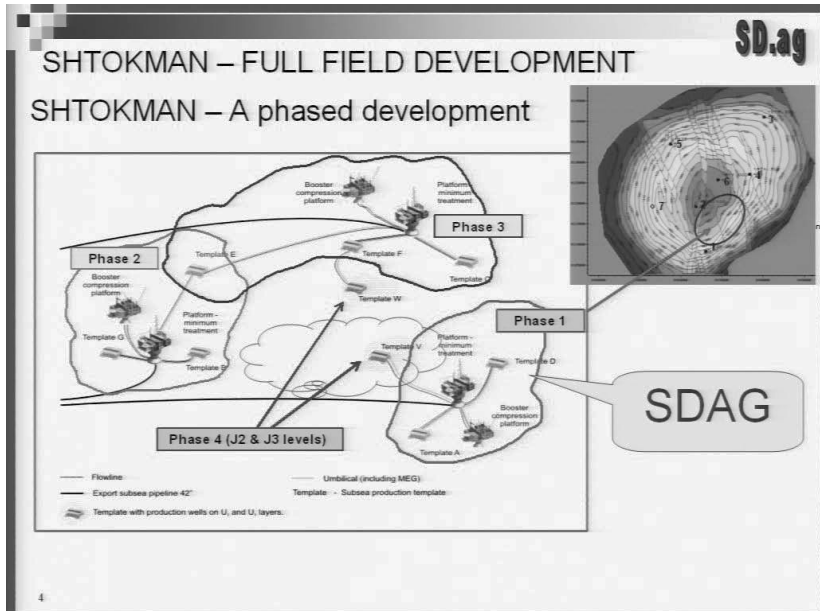
Western classification ²⁵⁷	Russian classification
Proved	A – engineering data show recoverability, reserves in current production B – engineering data show recoverability, unused production capacity
Probable	C1 30 % – engineering data show partial recoverability, verified by minimal drilling
Possible	C1 70 %/C2 – presumed to exist D1 /D2 – speculative reserves

Figur 1 Russlands ressursklassifikasjonssystem

(Kilde: IEA Russia Energy Review)

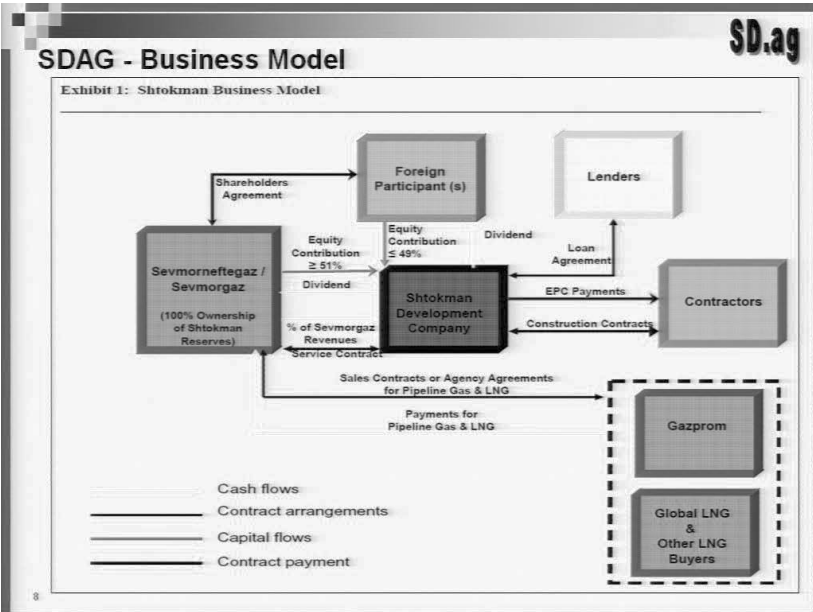
²⁵⁷ Norsk klassifikasjonssystem er basert på modenhet av ressursene i forhold til utbygging og utvinning av petroleumsmengde, og er tilnærmet lik internasjonale systemer.

Vedlegg IV: Shtokman-prosjektet

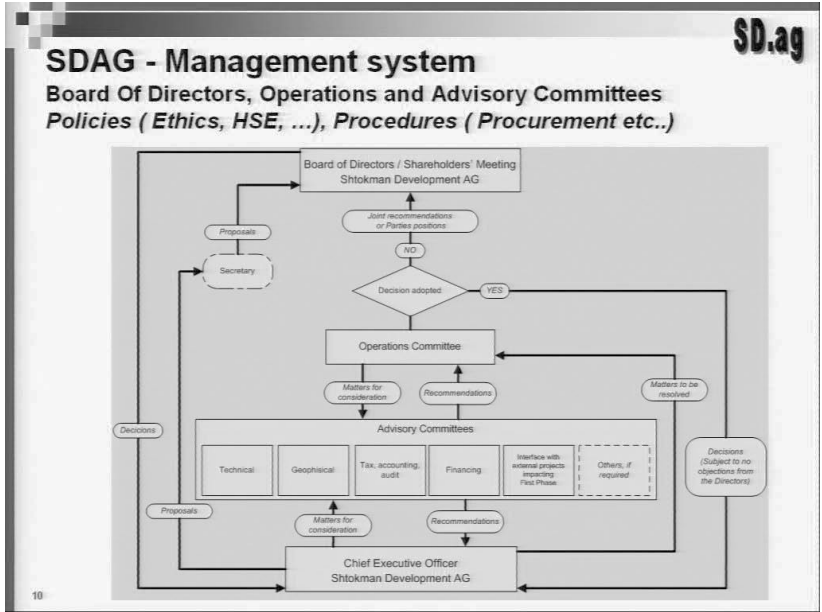
Figur 1 Full field development

(Kilde: Shtokman Development AG, Arctic Frontiers- 2009)

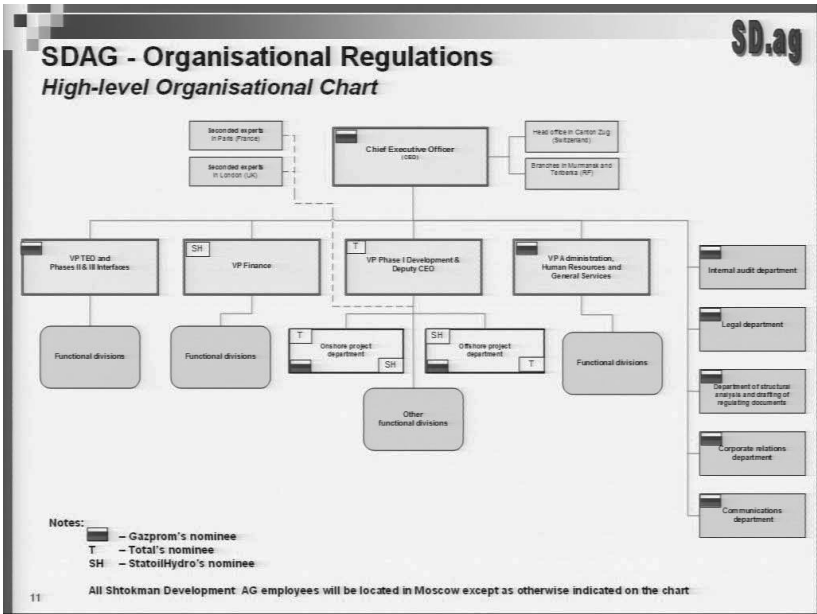

Figur 2 SDAG: Business model

(Kilde: Shtokman Development AG, Arctic Frontiers- 2009)

Figur 3 Management system
 (Kilde: Shtokman Development AG, Arctic Frontiers- 2009)

Figur 4 SDAG: Organisational Regulations
(Kilde: Shtokman Development AG, Arctic Frontiers- 2009)

Sjørettsfondets utgivelser

Bøker og tidsskriftet MarLus distribueres via nettbokhandelen Audiatur og andre bokhandlere. Abonnement på MarLus kan bestilles hos Audiatur. Prisinformasjon ligger på www.audiatur.no Nedenfor er fullstendig oversikt over Sjørettsfondets utgivelser. Denne oversikten finnes også på nettsidene til Nordisk institutt for sjørett: www.jus.uio.no/nifs/forskning/publikasjoner

1. BRÆKHUS, Sjur Fraktavtalen, Definisjon, Inndeling. 24. s. 1974.
2. BRÆKHUS, Sjur Sjørettens område og særpreg. 16 s. 1975.
3. BRÆKHUS, Sjur Skipsbegrepet. Skibets nasjonalitet, skibsmåling og -identifisering. 61 s. 1975.
4. YANCEY, Benjamin W. American collision law past the crossroads. 26 s. 1975.
5. ULFSTEIN, Geir Bortfrakters ansvar ved skader på passasjerer. 9 s. 1975.
6. HEFFERMEHL, Jørgen, STANG STØNJUM, Tom Streik og lignende hindringer i reisecertepartier. 92 s. 1975.
7. HAGBERG, Lennart Gullvärdeklausuler i transport rettslige konvensjoner. 19 s. 1976.
8. SCHEEL, Georg Det moderne kommandittselskap innen olje og skipsfart. 21. s. 1976.
9. VOGT, Johan Om rederassurandørenes inntreden i rett til forsikringsgjenstand og dekningskrav. 13. s. 1976.

10. GRAM, Per Chartering problems from an international point of view. 17. s. 1976.
11. BULL, Hans Jacob Innstilling om ansvar ved personbefordring o.a. med jernbane, sporveier m.v. 96 s. 1976.
12. LUND, Ole Kontraktsmessige opsjoner, særlig i befraktningsforhold. 27 s. 1976.
13. MYHRE, Helge Usjødiktighetsansvar i lasteskadesaker på bakgrunn av SUNNY LADY- og HØEGH HERON-dommene. 20 s. 1976.
14. LEIKVANG, Nina, FRISAK Tidstapsberegningen ved off hire. Særlig om Esso Time kl.11. 120 s. 1977.
15. KROKEIDE, Kjetil
KAASEN, Knut
REIN, John Innføring i oljerett I.68 s. 1977.
16. KROHN, Mads
KROKEIDE, Kjetil
SOGN, Petter Chr. Innføring i oljerett II.69 s. 1977.
17. BULL, Hans Jacob
LUND, Morten
WINNEM, Marit Innføring i oljerett III.50 s.
18. KROGDAHL, Trygve Kyststatsjurisdiksjon i lys av utviklingen innenfor havets folkerett. 31 s. 1977.
19. GROTH, Vibecke
LUND, Jørgen Norsk garantiinstitutt for skip og borefartøyer. 45 s. 1977.
20. SELVIG, Erling Rederansvaret. § 3. Objektivt rederansvar. 32 s. 1977.
21. SKRIVASTAVA International Shipping Law and the Developing Countries. 18 s. 1977.

22. GRÖNFORS, Kurt Transport documents and computerization. 28 s. 1977.
23. BULL, Hans Jacob Kompendium i sjøforsikringsrett. Del I. 44 s. 1977.
24. SELVIG, Erling Skade voldt av borerigger. 24 s. 1977.
25. SELVIG, Erling Rederansvaret. § 4. Ansvarsbegrensning. 43 s. 1977.
26. PHILIP, Allan Maritime Jurisdiction in the EEC. 22 s. 1977.
27. BULL, Hans Jacob Fare, årsakssammenheng og tap. Forsikringenes dekningsfelt. 39 s. 1977.
28. REIN, John The Petroleum Production Licence as a Contract. 17 s. 1977.
29. GOMBRII, Karl Johan Poolsamarbete - En bakgrundsskiss. 32 s. 1978.
30. BULL, Hans Jacob Kompendium i sjøforsikringsrett § 4.4. Usjødyktighet. 26 s. 1978.
31. SELVIG, Erling The Hamburg Rules. Konvensjon om sjøtransport av gods. 23 s. + vedlegg 25 s. 1978.
- 31B. SELVIG, Erling The Hamburg Rules. English translation of No. 31. 34 s. 1978.
32. BULL, Hans Jacob Kompendium i sjøforsikringsrett. §4.5. Sikkerhetsforskrifter. §4.6. Fremkallelse av havariet. 22 s. 1978.
33. DAINTITH, T.C.
GAULT, Ian Pacta sunt servanda and the licencing and taxation of North Sea oil production. 29 s. 1978.

34. WOLDSETH, Kjell
SYVERSEN, Jan Skattlegging av ekstraktive industrier i Norge eller på norsk kontinentalsokkel. 29 s. 1978.
35. SELVIG, Erling Rederansvaret. § 4. Ansvarsbegrensning. Del II. 33 s. 1978.
36. CHRISTIANSEN, Lars Dekning i underfrakter ved mislighold av certepartier. 116 s. 1978.
37. RINGDAL, Frode
SÆTHER, Rolf «AMOCO CADIZ»-katastrofen - et erstatningsrettslig mareritt. «AMOCO CADIZ» - enkelte folkerettslige og skips-fartspolitiske konsekvenser. 32 s. 1979.
38. PLATOU, Fanny Skip, reder og finansinstitusjon - fra en praktisk synsvinkel. 35 s. 1979.
39. COLLINS, Michael The Master's Right to say «no» to Charterers'Orders. 17 s. 1979.
40. KAASEN, Knut Sikkerhet og kontroll i petroleumsvirksomheten - særlig om kontrollformer. 31 s. 1979
41. GRAM, Per Inndrivelse av fraktkrav. 25 s. 1979.
42. HINZ, Christoph Protectionismus in shipping - some current and future trends. 9 s. 1979.
43. COLLINS, Michael Norwegian Plaintiffs chasing foreign Defendants in England: The approach of English courts and arbitrators to claims brought in England against foreigners. 17 s. 1979.
44. BLOM, Birgitta
SELVIG, Erling UNCTAD-konvensjonen om multimodale transporter. 60 s. + vedlegg. 1979.
45. SELVIG, Erling Arrestjurisdiksjon i sjørettssaker. 22 s. 1979

46. BRÆKHUS, Sjur Beregningsinstututtet i fare? Noen tanker post AMOCO CADIZ. 30 s. 1979.
47. HENRIKSEN, Roger Det dokumentløse internasjonale handels- og transport-samfund. En orientering. 24 s. 1979.
48. BERLINGIERI, Francesco The Hague Rules in Italian Jurisprudence. The global Limitation of the Liability of Shipowners under Italian Law. 30 s. 1979.
49. KAASEN, Knut Handling of Emergencies on the Norwegian and British Continental Shelf. 24 s. 1980.
50. HEIDE, Yngvar Contracts for some supporting services. 26 s. 1980.
51. GRÖNFORS, Kurt Befraktningsavtal och transportavtal - några synpunkter på sjölagens terminologi. 22 s. 1980.
52. RØNNING, Knut Statlig garanti for kjøp av brukte skip. 53 s. 1980.
53. VOGTH-ERIKSEN, Jens Regress i certepartiforhold. 42 s. + vedlegg 25 s. 1980.
54. BRÆKHUS, Sjur Rettslige problemer ved bygging av skip - belyst ved nyere voldgiftspraksis. 23 s. + vedlegg 20 s. 1980.
55. BRÆKHUS, Sjur Transport documentation - evolutions and functions. 42 s. 1980.
56. Den nye selskapslovens betydning for olje- og rederi-selskaper. Foredrag holdt på Inst.sem. 91 s. 1980.
57. WILHJALMSSON, Wilhjalmur Rederansvar for yrkesskader. 60 s. 1980.

58. SEVON, Leif The Hamburg Rules and Transport Documents. 22 s. + annexes 6 s. 1980.
59. REINSKOU, Knut Helge Konnossementer og EDB. Utkast til et dokumentløst system for varetransport til sjøs. 88 s. 1980.
60. GRÖNFORS, Kurt Ansvar for sjötransporterad gods under terminalperioderna. 38 s. 1981.
61. BJÖRKSTEDT, Ulf Varvets ansvar för anlåtande av självstendig medhjälpare. 65 s. 1981.
62. GANTEN, Reinhard H. The international system for compensation for oil pollution damage. An assessment based on the experiences of the International Oil Pollution Compensation Fund. 30 s. 1981.
63. DÆHLIN, Knut Entreprenørkontrakter som alternativ til utvinningstillatelser, sett fra en juridisk synsvinkel. 40 s. 1981.
64. WILHELMSEN, Trine-Lise Illusjoner og realiteter i franchise-systemet - om ring av skip. 150 s. 1989.
65. ENDRESEN, Clement Omsorgsplikt i sjöforsikring. Omfang, reaksjoner og forholdet til sikredes omsorgsplikter. 30 s. 1981.
66. EIDE, Erling Petroleumsøkonomiske notater. 30 s. 1981.
67. MICHELET, Hans Peter Charter Party Questions when Vessels are used for Storage. 13 s. 1981.
68. MESTAD, Ola RINGNES, Arne Konesjonspolitikken under borgerlig styre. 25 s. 1981.
69. VEFLING, Gunnar Om arbeidet med revisjonen av bergningskonvensjonen av 1910. 28 s. + vedlegg (Draft Convention on Salvage) 1981.

70. MYHRE, Finn Rettslige problemstillinger ved långivning mot sikkerhet i offshore anlegg. 22 s. 1982.
71. NYBONDAS, Mats Hotellföretags ansvar gentemot rese­när vid sällskapsresa. 56 s. 1982.
72. SELVIG, Erling Pant i utvinningstillatel­ser og offshore installasjoner. 34 s. 1982.
73. SCHØYEN, Per Om normprissystemet. 46 s. 1982.
74. Den nye norske skipsbyg­gings­kontrakten. Fore­drag holdt på Inst. seminar i Oslo. 86 s. 1982.
75. HAMMER, Ulf Forsvarlig utnyttelse av petroleums­forekomster. 147 s. 1982.
76. GISVOLD, Kaare M. Norsk leverandørindustri i offshoresektoren - status- problemer - muligheter. 14 s. 1982.
77. Linjefarten i utvikling. Fore­drag holdt på det 10. nordiske sjørettsseminaret i Göteborg 13.-15. sept. 1982. 165 s. 1982.
78. ASPSTRÖM, Karin Bårgning av fartyg ellerav­lägsnande av vrak? 75 s. 1983.
79. SELVIG, Erling Prosektfinansiering i petroleums virksomheten. 30 s. 1983.
80. SELVIG, Erling Statoil eller oljestat. Hovedproblemer i Mellbye-utvalgets innstilling. 60 s. 1983.
81. TRONSLIN, Peter Straffeansvar for juridisk person med særlig tanke på forholdene i petroleums­virksomheten. 14 s. 1983.
82. KINELL, Ulf Fartygså­garens strikta ansvar för oljeskada. 56 s. 1983.

83. BULL, Hans Jacob Hovedtrekk i kaskoforsikringsretten. 37 s. 1983.
84. FOSSUM, Espen
HANSTEEN Nye engelske kaskoforsikrings vilkår. 25 s. + vedlegg 5 s. 1983.
85. GREGUSSON, Nils Skipsfinansiering i en krisetid. 14 s. 1983.
86. RØNNEBERG,
Norman Limitation of Shipowner's Liability. The Concept of «privity of knowledge» (egenfeil) in American Law. 17 s. 1983.
87. BULL, Hans Jacob
ASKHEIM, Lars Olav
LANGE, Viggo Maritime Offshorekontrakter. Karakteristiske trekk ved sentrale maritime offshore-kontrakter. 42 s. 1983.
88. Gassalgskontrakter. Foredrag holdt på seminar i Stavanger 26. april 1983. 60 s. 1983.
89. Sikkerhetslovgivningen på norsk sokkel. Foredrag holdt på seminar i Stavanger 29. september 1983. x)
90. RASMUSSEN, Uffe,
LIND Jurisdiktionsklausuler og voldgiftsklausuler i søtransport-kontrakter. 212 s. 1984.
91. BRUNSVIG, Per Rettslige problemer som følge av Alexander L. Kielland-ulykken. 38 s. 1984.
92. TULLBERG, Mats Fördelningen av redarens kollisjonsansvar mellan kasko - och P&I - försäkring. 67 s. 1984.
93. BERGSJØ, Per Erik Klassifikasjonsselskapers ansvar - med hovedvekt på gyldigheten av deres ansvarsfraskrivelsesklausuler. 145 s. 1984.

94. Proceedings of the Regional Energy Law Seminar in Oslo, May 8-9, 1984. 249 s. 1984.
95. KAASEN, Knut Erstatningsrettslige konsekvenser av sikkerhetsmessig svikt under petroleumsvirksomhet. 78 s. 1984.
96. GRANVANG, Terje Aktivering og utgiftsføring etter petroleumsskatteloven. 103 s. 1984.
97. RØSÆG, Erik Skipsbyggingskontrakten og klassen. 187 s. + vedlegg. 1984.
98. HAGEN, Lasse Oljekonsepsjonssystemet som styringsinstrument. 129 s. 1985.
99. Sjøforsikring i utvikling? Foredrag holdt på Bornholm 10. -12. september 1984. 155 s. 1984.
100. GRÖNFORS, Kurt Landrätten går ombord. Foredrag holdt i forbindelse med utdeling av Thomas Fearnleys Nordiske Sjørettspris for 1984. 25 s. 1985.
101. HAMMER, Ulf Hovedpunktene i den nye petroleumsløven med forskrifter, herunder en sammenligning med gjeldende rett. 36 s. 1985.
- 101B. HAMMAR, Ulf The main Features of the New Petroleum Act: A Comparison with Prior Law and Practice. 33 s. 1985.
102. RASMUSSEN, Uffe, LIND Kontrol med skibe i uskadelig passage på søterritoriet. 57 s. 1985.
103. DEUTGEN, Jonas Är en straight bill of lading ett rektakonnossement. 44 s. 1985.
104. SCHEEL, Georg Pool-operatører - ansvar for inngåtte avtaler. 21 s. 1985.

105. MESTAD, Ola Statoil og statleg styring og kontroll. 326 s. 1985.
106. SELVIG, Erling Prosjektlån og prosjektpant etter petroleumsloven. Mobils Forskningsprogram for petre-leumsrett. Rapport nr. 1. 53. s. 1985.
107. MARTINSON, Per
RHODIN, Lars Kvarstad & Jurisdiktion. 96 s. 1985.
108. Det 5. nordiske dommerseminar i sjørett - tre foredrag. 52 s. 1985.
109. DÆHLIN, Knut Mål og midler i konsesjons politikken. 15 s. 1985.
110. FALKANGER, Thor Kvantumskontrakten i lys av formularene Intercoa og Volcoa samt sjølovkomitéens utkast til lovregler av 1985. 31 s. 1986.
111. Oljejurisseminaret 1985 - Three Papers. 72. s.1986.
112. SYVERSEN, Jan Hjemfallsrett og fjerning. Mobils Forskningsprogram for petroleumsrett. Rapport nr. 2. 53 s. + vedlegg. 1986.
113. BUDERI, Charles U.S. Policy Towards The Regulation of Liner Shipping in the 1980's: A View From Washington. 86 s. 1986.
114. FOSSUM, Espen,
HANSTEEN Captive i oljeindustrien. 132 s. 1986.
115. TRONSLIN, Peter The Norwegian Petroleum Regime. 34 s. 1986.
116. SYVERSEN, Jan Avskrivninger i petroleums-virksomhet. Mobils Forskningsprogram for petroleumsrett. Rapport nr. 3. 53 s. + vedlegg. 1986.

117. ØYEHAUG, Knut Erling Borefartøyer og jurisdiksjon. 370 s. 1986.
118. MESTAD, Ola Høgsterettsdommen i produksjons-avgiftsterminsaka. 30 s. 1986.
119. KNUDTZON, Stephen Riggkontrakter - likheter og utviklingstendenser i olje-selskapenes kontraktspraksis. 63 s. 1986.
120. SYVERSEN, Jan Friintektsfradraget i petroleums skatteloven. Mobils Forsknings-program for petroleumsrett. Rapport nr. 4. 39 s. 1986.
121. MESTAD, Ola Bruk og endringer av konsesjons-vilkår. 65 s. 1986.
122. HJORT, Harald U.S. Jurisdiction over tort claims arising from accidents in the Norwegian offshore activity. 47 s. 1986.
123. JAKHELLN, Henning Boikott av skip under bekvemmelighetsflagg. Noen spørsmål i brytningsfeltet mellom sjørett, erstatningsrett, arbeidsrett og organisasjonsrett. 76 s. 1986.
124. ASKHEIM, Lars-Olav Petroleumsrett i Canada. Mobils Forskningsprogram for petroleumsrett. Rapport nr. 5. 60 s. 1986.
125. DÆHLIN, Bjørn Konsulentens ytelse ved engineeringkontrakter i petroleumsvirksomheten. 138 s. 1986.
126. PALMGREM, Nils-Gustaf
PONTOPPIDAN, Morten
SEVON, Leif Fergetrafikk, Tema fra det 12.nordiske sjørettsseminar i Åbo8.-12. september 1986. 47 s. 1986.

127. SYVERSEN, Jan
SOLLUND, Stig
HARG, Per
MØRCH, Thore
Petroleumsbeskatningen i støpeskjeen. Foredrag fra halvdagsseminar, 15.10.86.50 s. 1986.
128. DÆHLIN, Knut
Myndighetenes ambisjoner og styring av norsk oljevirksohmhet. 19 s. 1986.
129. BULL, Hans Jacob
Operatørens ansvar for forurensnings-skade under samarbeidsavtalen. 21 s. 1986.
130. BUGGE, Nils
En skattemessig vurdering av oljeselskapenes utgifter til forsknings- og industrisamarbeid. 75 s. 1987.
131. KNUDTZON, Stephen
De rettslige sider ved etablering av et «Norsk internasjonalt skipsregister». 93 s. + vedlegg 1987.
132. SISULA-TULOKAS, Lena
Om konventionstolkning - att äta kakan och ha den kvar. 17 s. 1987.
133. HAGEN, Lasse
Plikt til samarbeide - samordning etter petroleumsloven. Mobils Forskningsprogram for Petroleumsrett. Rapport nr. 6. 52 s. 1987.
134. GOMBRII, Karl Johan
JAKHELLN, Henning
Bruk av utenlandske mannskaper med spesielle hyrevilkår på norskregistrerte skip. 85 s. + vedlegg. 1987.
135. SYVERSEN, Jan
Bruttoinntekter og normpriser ved beskatningen av utvinningsvirksomhet. Mobils Forskningsprogram for petroleumsrett. Rapport nr. 7. 80 s. 1987.
136. KEKKONEN, Katriina
Contractual Mortgages of Ships and movable drilling Rigs in Finnish and Norwegian Law. 76 s. + vedlegg. 1987.

137. BERDAL, Mimi K.
BERG, Marianne Funksjonsfordeling og rederi-drift: Del I: Innledning, Del II: Management-avtaler, Del III Avtaler om Pool-samarbeid. 279 s. 1987.
138. JANSON, Eva
SCHILLER, Håkon Transporträttens särskildapreskriptionsregler och deras förhållande till den allmänna preskriptionsregeln. 57 s. 1987.
139. BJURSTRØM, Hanne Fartøy i drift - rettsspørsmål om tiltak mot drivende fartøy på kollisjonskurs mot installasjoner på den norske kontinentalsokkel. 96 s. + vedlegg. 1987.
140. Hovedregister MarIus nr. 1-135. Systematisk innholds-fortegnelse (henholdsvis sjørett og petroleums-rett) og forfatterfortegnelse. 49 s. 1987
141. SYVERSEN, Jan Klagebehandlingen for utvinnings- og rørledningsselskaper for inntekts-året 1981. 30 s. 1987.
142. DALGAARD-
KNUDSEN, Frants Utvindingskoncessioners rettlige kvalifisering. 38 s. 1987.
143. YORK-seminaret 1987. Foredrag holdt ved det 12. årlige oljejuristseminar i York, oktober 1987. 95 s.
144. LAURIDSEN, Svend
Aage
IHRE, Rolf
FALKANGER, Thor Kvantumskontrakter. Fore-drag holdt ved det 12.nordiske sjørettsseminar i Åbo, 8.-10. september 1986. 46 s. 1987.
145. ARNESEN, Finn Samarbeid om petroleums-virksomhet. En kommentar til den nye samarbeidsavtalen. 101 s. 1987.
146. HEIEREN, Anders
VOJE Skattespørsmål ved overdragelse av andel i K/S. 80 s. 1988.

147. SKIRBEKK, Gaute Leveransereguleringen i petroleums-
virksomheten. 186 s. 19898.
148. ASKHEIM, Lars-Olav Lånefinansiering av petro-
leumsutvinning - risikofordeling og
fleksibilitet. Mobils Forsknings-program
for petroleumsrett. Rapport nr. 8. 196 s.
1988.
149. RØNNE, Anita Offentlig regulering af olie- og
naturgasvirksomheden i Danmark.
Mobils Forskningsprogram for
petroleumsrett. Rapport nr. 9. 159 s.
1988.
150. WETTERSTEIN, Peter Rätten til bärgarlön - särskilt med
beaktande av besättningens rätt till
andel i bärgarlön. 28 s + komplett
register av MarIus. 1988.
151. NERDRUM, Gunnar Litt om erstatningsansvar for skader på
fiskefeltet, særlig med sovjetisk
skadevolder. 12 s. + vedlegg. 1988.
152. RUSTEN, Petter Rederforsikring og forsikrings-
avtalelovgivning. 80 s. 1988.
153. SELVIG Erling Samarbeidsavtalen: Tre studier. Mobils
Forsknings-rapport for petroleumsrett.
Rapport nr. 10. 27 s. 1988.
154. SELVIG, Erling AMOCO/ AMERADA HESS versus
NOCO Voldgiftsdom om - tariff for
behandling ogtransport av petroleum
fra annet felt, - en deltagers rett til bruk
av fellesanlegg. 40 s. 1988.
155. Poolsamarbeide - Management - Åpne
registre. Foredrag fra det 13. nordiske
sjøretts-seminar i Oslo, 12.-14.
september 1988. 213 s. 1988.

156. DEBATTISTA, Charles Deviation, serious Breaches and Exclusion of Liability in Contracts of Carriage by Sea. 17 s. 1988.
157. BRUGGE-seminaret. Foredrag holdt ved det 13. årlige oljejuristseminar i Brugge 1988. 168 s. 1988.
158. WETTERSTEIN, Peter Internationella katastrofer - særskilt ur sjörättsligt perspektiv. 22 s. 1988.
159. ØYEHAUG, Knut Erling Vederlagsrisikoen i borekontraktene. 70 s. 1989.
160. SIVERTSEN, Olav Boye Oversikt over sikkerhets- og arbeidsmiljølovgivningen i petroleumsvirksomheten på norsk kontinentalsokkel. 47 s. 1989.
161. BJERKE, Hans Peder Samordnet leteboring. 1989. Mobils Forskningsprogram for petroleumrett. Rapport nr. 11. 118 s. 1989.
162. BJERKEM, Jon D. Kravet til egenfinansiering i utvinningsselskaper - en skatterettslig studie. 97 s. 1989.
163. BECH, Alexandra LUND, Christian Konvensjonelle og åpne skipsregistre. En sammenligning i rettslig perspektiv med norsk sjøfartsnæring som utgangspunkt. 265 s. 1989.
164. Presentasjon av professor dr. juris Sjur Brækhus' fond til fremme av nordisk sjøforsikring. 1989.
165. MARTENS, Jesper Nye regler om arrest i skib. 27 s. 1989.
166. RAGNMARK, Magnus ABB's och NSAH's transport-villkor, en jämförelse. 61 s. + vedlegg. 1989.

167. LUND, Vegard M. Ansettelsesforhold på norske skip. Særlig om begrepene «rederi» og «ansettelse» i relasjon til sjømannsloven § 3. 66 s. 1989.
168. DUECK, Gunilla Ersättning för att förhindra oljeskada. 52 s. + vedlegg. 1989.
169. STENSETH, Geir og STENVIK, Are Oljeterminhandel. 257 + XV s. pluss vedlegg. 1989.
STENVIK, Are 257 + XV s. pluss vedlegg. 1989.
170. SKIRBEKK, Gaute EF og leveransereguleringen i petroleumsvirksomheten: EF's utkast til anskaffelsesregler for leveransereguleringen i norsk petroleumsvirksomhet. 1989.
171. Myndighetstilsyn og internkontroll olje- og gassvirksomheten. En nordisk utredning med modellprinsipper for systemer for internkontroll. 100 s. 1989.
172. BORCHSENIUS, Fredrik Charlo Norsk Fabrikasjonskontrakt 1987 - en kommentar. 256 s. + vedlegg. 1989.
173. BERGE, Stig Samarbeidsavtalens system for anskaffelse av varer og tjenester. Mobils Forsknings-program for petroleumsett. Rapport nr. 13. 126 s. 1990.
174. AGER-HANSEN, Henrik Teknologiske og miljømessige utfordringer. 15 s. 1990.
175. Bayona-seminaret 1989. Foredrag holdt ved det 14. årlige juristseminar i Bayona 1989. 123. s. 1990
176. NØRGAARD, Jørgen ROGGENKAMP, Martha EF og energi - noen av utviklingslinjer. 21 s. + vedlegg. 1990.

177. HENRIKSEN, Dag Erland Vilkårene for beskatning av utenlandske oppdragstakere på norsk kontinentalsokkel. 10 s. 1990.
178. Nordisk Sjørett: Fortid - Nåtid - Fremtid. Foredrag fra det 14. nordiske sjørettsseminar på Gotland, 10.-12. september 1990.
179. RISTVEDT, Per M. Overføring av skip til norsk internasjonalt skipsregister. Prosedyrer, problemer og risikoaspekter. 148 s. + vedlegg. 1991.
180. Opio-seminaret. Foredrag holdt ved det 15. oljejurist-seminar i Opio, Frankrike, 1990. 126. s. 1991.
181. SLETTEMOEN, Aud Forurensningsansvaret ved utslipp fra skip. Et objektivt rederansvar med hjemmel i forurensningslovens kapittel 8. 74 s. 1991.
182. FISKNES, Tonje Luganokonvensjonen og dens betydning i sjørettslige tvister. 142 s. + vedlegg. 1991.
183. HELLE, Halvard Om styring og samspill ved salg av gass. Forholdet mellom myndighetene, Gassforhandlings-utvalget og de enkelte rettighets-havere ved markedsføring og salg av norsk gass. 104 s. 1991.
184. LEDELIUS, Jonas Sjävärdighet och kravet på besättningens yrkeskunnande. 84 s. + vedlegg. 1991.
185. SKOLLEBORG, Bente Yrkesskadeforsikringsloven av 16. juni 1989 anvendt i petroleums-virksomhet. 115. s. 1991.
186. NØRGAARD, Jørgen Current EEC-law issues concerning oil and natural gas. To artikler, 9 og 11s. 1991.

187. STEMSHAUG, Helge Illojal priskonkurranse innenfor internasjonal sjøtransport . Betydningen av EF-Rådets forordning 4057/86 for norsk skipsfart. 260 s. 1991.
188. HARLEM, Hanne Kanselleringsklausuler i petroleumskontrakter. 138 s. 1992.
189. LOTHE, Lars Konesjonsbetingelser for gruvedrift på dyphavsbunnen- særlig om kartlegging av «reserverte områder». 123 s. 1992.
190. Den danske Sølov 100 år. Foredrag fra seminar arrangert av Den danske Sørettsforening. 88 s. 1992.
191. Bartlesville-seminaret. Foredrag holdt ved det 16. oljejuristseminar i Bartlesville, Oklahoma, USA, 1991. 61 s. 1992.
192. STØVRING, Kathrine H. Foreldelse av lasteskadekrav Sjøl. § 291. 115 s. pluss vedlegg. 1992.
193. MOSHUUS, Susanne Fordeling av lasteansvar i tidsbefraktningforhold. 68 s. + vedlegg. 1992.
194. SELVIG, Kirsten Ullbæk Transfer of licences on the Norwegian continental shelf, tax treatment, petroleum tax act section 10. 17 s. 1992.
195. Miljøskader og risikofordeling - sjøfartens løsninger i dag og i morgen. Foredrag holdt ved det 15. nordiske sjørettsseminar i Hirtshals 7.-9. september 1992. 192 s. 1993.
196. JESPERSEN, Mie Fjernelse af anlæg fra den danske kontinentalsokkel. 51 s. 1993.
197. MONN, Jørgen Tidscertepartiets bestemmelse om «lien on subfreights». 43 s. 1993.

198. ANDERSEN, Rolf Chr. Havnestat og hyresforhold. Oppstiller folkeretten skranker for havnestatens regulering av fremmede skips hyresforhold? 104 s. 1993.
199. TROLLE Visby-seminaret. Foredrag holdt ved det 17. oljejuristseminar i Visby, Gotland, 1993. 148 s. 1993.
200. BRÆKHUS, Sjur DE NORDISKE SJØLOVER. Et tilbakeblikk ved 100-års jubiléet. 23 s. 1993.
201. KROON, Morten Nye bjærgningsregler - nye muligheter. 22 s. 1994.
202. FINSTAD, Fredrik Bøckman Forsikringsmeglerens rettslige stilling. 79 s. 1994.
203. LUNDE, Kari Anvendelsen av prinsippet om fri utveksling av tjenester på interna-sjonal sjøtransport - Rådets for-ordning 4055/86. 151 s. 1994.
204. HAMMER, Ulf Omorganisering av kraftmarkedet. 101 s. 1994.
205. HØYLAND, Njaal Arne Inntektsbeskatning av kommandittselskap. 70 s. 1994.
206. BERGER, Elisabeth Myndighetsinngrep ved fare for akutt olkeutslipp fra skip. 54 s. 1994.
207. BJELLAND, Asle Risikoen for underleveransesvikt i Norsk Fabrikasjonskontrakt 1992. 89 s. 1994.
208. Gammel tonnasje - nye problemer? Foredrag holdt ved det 16. nordiske sjørettsseminar i Reykjavik, Island, 27. - 31. august 1994.

- 208A. LUND, Haakon Stang Gammel tonnasje - nye problemer? Foredrag holdt ved det 16. nordiske sjørettsseminar i Reykjavik, Island, 27. - 31. august 1994.
209. Petroleumsjuridisk seminar på Isle of Man. Foredrag holdt på det 18. oljerettsseminaret 13.-16. oktober 1994. 188 s.
210. SCHELIN, Johan, GRUE, Cecilie, SIIG, Maria Kristina, UTGAARD, Irene Sjøfylleri i skandinavisk praxis. 44 s. 1995.
211. RUI, Siv Aida Arrest i skip. Etter Norges tiltredelse av arrestkonvensjonen av 1952. 114 s. 1995.
212. AUREN, Ervin B. Containertransport: Dokumentasjon, kontroll og ansvar. 130 s. 1995.
213. RUNDE, Aslak Vrakfjerning. Vrakfjerningsplikt og refusjonsansvar for offentlige fjerningsomkostninger med hjemmel i havneloven og forurensningsloven. 104 s. 1995.
214. SVARSTAD, Ragnar York-Antwerpen Reglene 1994. 36 s. 1995.
215. SIIG, Kristina Maria Forum og lovvalg vedrørende transportansvaret. 55 s. 1995.
216. PEDERSEN, Jan A. Aaserud Rett til teknologi - Forholdet internt i rettighetshavergruppen. 69 s. 1995.
217. PERLAND, Olav Fredrik NOKUS og skatteavtaler - selsktl. § 7-5. 159 s. 1995.
218. SANDVIK, Björn Broadening the scope of compensation for damage to natural resources - What can we learn from U.S. Law. 42 s. 1995.

219. Petroleumsjuristseminaret i Horsens, Danmark. Foredrag holdt på det 19.petroleumsjuristseminaret 28. september - 1. oktober 1995. 105 s.
220. CHRISTOFFERSEN, Aage Krogh Usødyktighet og defektivitet: Den offentligretlige sødyktigheds-regulering i befragningsretligt og produkt-ansvarsmæssigt perspektiv. 60 s. 1996.
221. HAASKJOLD, Erlend Slepebåtens ansvar. 112 s. + 24 s. vedlegg. 1996.
222. HASAAS, Olav Forkjøpsrett til andeler i utvinnings-tillatelser. 60 s. + 11 s. vedlegg. 1996.
223. UTGAARD, Irene Sjøfraktbrev. 121 s. + 60 s. vedlegg. 1996.
224. RINGBOM, Henrik Environmental Protection and Shipping - Prescriptive Coastal State Jurisdiction in the 1990's. 140 s. + 35 s. vedlegg. 1996.
225. Petroleumsjuristseminaret i Dublin, Irland. Foredrag holdt på det tyvende petroleumsjuristseminaret 17.-20. oktober 1996. 109 s.
226. BRANNSTEN, Erik Innkjøp til petroleumsvirksomhet. 199. s. 1997.
227. EMBERLAND, Marius Tungløftbransjens kjerneproblem. Hvilke virkemidler har operatøren til rådighet mot entreprenørens forsinkelse? 1997. 65 s.
228. KIRKHUSMO, Marit Elise Mannskapetets rettsstilling når kontraktsmotparten er et konsernselskap. 1997. 104 s.
229. MØRK, Marit Virkningen av brudd på anskaffelses-reglene innen norsk petroleumsvirksomhet. 1997. 113 s.

230. MELHEIM, Trine Hevning og bortfall av reisecerte-partier som følge av at befrakter ikke leverer den avtalte mengde gods. 1997. 76 s.
231. SVELE, Astrid Merethe EØS-borgeres rett til ansettelse på norske skip. 1997. 128 s. + 60 s. vedlegg.
232. ØSTBERG, Kristian Assurandørens overtagelse av dekningskrav og forsikringsgjensstand ved utbetaling av totaltaps-erstatning. En behandling av rettsstillingen etter reglene i Norsk Sjø-forsikringsplan av 1964, med hovedvekt på §§ 96 og 102. 1997. 95 s.
233. VENGER, Harald G. Kaskoforsikring av petroleumsinstallasjoner under bygging. 1997. 163 s. + 69 s. vedlegg.
234. ASPELUND, Bjørn O. «Eligibility»-klausuler i certepartiforhold. Kontraktsmessig sikring av skipets oppfyllelse av «eksterne» krav. 1997. 133 s.
235. NESDAM, Anne-Karin Interessekonflikter i petroleumsvirksomhet. 1997. 109 s.
236. The Norwegian Maritime Code of 24 June, 1994, No. 39 - with later amendments up to and including Act of 2 August, 1996, No. 2. 1997. 142 s.
237. Petroleumsjuristseminaret i Bremen. Foredrag holdt på det enogtyvende petroleumsjuristseminaret 2.-5. oktober 1997. 103 s.
238. GRUE, Cecilie Transport av farlig gods. Ansvar og særregler ved stykkgodstransport av farlig gods i Sjøloven 1994. 1998. 107 s. + 7 s. vedlegg.

239. EIVINDSTAD, Kjetil og Emil GAMBORG P&I-forsikring og konkurranse-lovgivningen i EU. 1998. 20 s.
240. SIMPLY Yearbook 1997. 1998. 161 s.
241. JAHR, Anette Direktekrav mot underfraktførere i internasjonal veifraktrett. 1998. 158 s. + 10 s. vedlegg.
242. Reports from Marine Insurance Symposium, Oslo 4.-6. June 1998. 244 s.
243. Petroleumsjuristseminaret i Salzburg. Foredrag holdt på det toogtyvende petroleumsjurist-seminaret 1.-4. oktober 1998. 189 s.
244. JOHANNESSEN, Thorstein Funderud Om konsesjoner i fiskerinæringen. Spesielt om vilkår for erverv og tilbakekall av erverstillatelser og spesielle konsesjoner. 1998. 133 s. + 12 s. vedlegg.
245. EVENSHAUG, Geir Avslutningsfasen i petroleumsvirksomheten. Folkerettslige, forvaltningsrettslige og erstatningsrettslige problemstillinger ved fjerning og etterlatelse av innretninger på norsk kontinentalsokkel. 1999. 102 s.
246. HAGBERG, Henrik Styringsorganer og økonomi-forvaltning i norske havner. Havneprosjektet: Rapport nr. 1. 1999. 147 s.+ 13 s. vedlegg.
247. SIMPLY Yearbook 1999. 1999. 285 s.
248. Dør til dør transporter ved tusenårsskiftet. Foredrag holdt ved det 18. nordiske sjørettsseminar i Lund, Sverige, 30. august til 2. september 1998.

249. GRIME, Robert Marine Insurance - a view from London in 1999. 1999. 21 s.
250. KNUDTZON, Stephen Proposal for the establishment of an Åland International Ship Register and Tonnage Tax Regime 1999. 185 s.
 NAAS, Henning
 SURLIEN, Sigrid
 Veflen
 THORSEN, Arne
 Falkanger
251. PHILIP, Allan Arrest i skib. 1999. 12 s.
252. THRAP-MEYER, Robin SDØE - Hva og hva nå? Refleksjoner i anledning en mulig endring av statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten. 1999. 22 s.
253. WETTERSTEIN, Peter Det offentlige skadestandsansvar – særskilt med hensyn til sjøfartshællanden. 1999. 31 s.
254. Petroleumsjuristseminaret i Ravenna, Italia. Foredrag holdt på det treogtyvende petroleumsjuristseminaret 16.- 19. september 1999. 232 s.
255. SOLBERG, Erlend Fiskesalgslagenes omsetningskompetanse. Om kompetansen til å forestå eller godkjenne førstehåndsomsetningen av råfisk i Norge. 182 s. 2000.
 Laupstad
256. THE NORWEGIAN MARITIME LAW ASSOCIATION 1899 – 1999. 35 s. 2000.
257. DYRLAND, Sondre og Markedsåpning og tredjepartsadgang – en oversikt over EUs gassdirektiv. 47 s. 2000.
 MOEN, Ketil Bø
258. SIMPLY Yearbook 2000. 2000. 333 s.

259. NAVESTAD, Karl Erik EØS-retten som ramme for koordinering av gasstransportvirksomheten. 120 s. 2000.
260. HELLE, Herdis Statleg overtakingsrett til petroleumsinretninger. 121 s. 2000.
261. Petroleumsjuristseminaret i Cap Esterel, Frankrike. Foredrag holdt på det femogtyvende petroleums-juridiske seminar 21.- 24. september 2000. 186 s.
262. BERGER, Morten Hugo Havner og forurensning – Ansvar for opprensning av sedimentforurensning. Havneprosjektet: Rapport nr. 2. 120 s. 2000.
263. ANDERSEN, Magne Ansvarsforsikringer i havnen. Havneprosjektet: Rapport nr. 3. 110 s. 2000.
264. HALVORSEN, Hanne Merete Vareeiers forsikringsdekning i havn. Havneprosjektet: Rapport nr. 4. 97 s. 2000.
265. JENSEN, Christopher A. Speditørens sikkerhetsretter – tilbakeholdsrett, panterett og realisasjonsadgang. Havneprosjektet: Rapport nr. 5. 56 s.+ vedlegg. 2000.
266. OTTESEN, Fredrik NSAB § 27 – Speditørens ansvar for lagerhold. Havneprosjektet: Rapport nr. 6. 56 s. 2000.
267. SLINNING, Oddbjørn Terminaloperatør-konvensjonen. Om konvensjonens subjekt, anvendelsesområde og ansvarsperiode. Havneprosjektet: Rapport nr. 7. 63 s. 2000.
268. SUNDET, Tone Ansvar for forurensningsskade voldt av gods i havneområder. Havneprosjektet: Rapport nr. 8. 68 s. 2000.

269. NARMO, Hege og
OLSEN, Daniel
Løstegaard Rettslige spørsmål ved opprettelsen
av Kirkenes Frihandelsone. Utredning
med særlig vekt på regelverket om
statsstøtte og reglene for vare- og
personbevegelser. Havneprosjektet /
Kirkenes-prosjektet: Rapport nr. 9. 201
s. 2001.
270. SLETTEN, Gaute Norske havner i et konkurranse-rettslig
perspektiv. Havneprosjektet: Rapport
nr. 10. 129 s. 2001.
- 271 LAST I HAVN. Foredrag holdt ved det
19. nordiske sjørettsseminar i Ebeltoft,
Danmark, 27. - 30. august 2000.
272. AADNESEN, Henrik En rettslig studie av endringsreglene i
skipsbyggingskontrakten av 2000. 107 s.
2001.
273. HØYLAND, Toril
Kristiansen Søksmål etter statlig klagebehandling av
kommunale vedtak – hvem kan
saksøkes, og hvem kan saksøke?
Havneprosjektet: Rapport nr. 11. 15 s.
2001.
274. HESJEDAL, Anne Konesjoner til nye aktører på
marginale felt. 114 s. 2001.
275. LANGENSKIÖLD,
Niklas «Nettverksansvar – förpliktelser
omfatter flere funktioner». Foredrag
holdt på det 19. nordiske sjøretts-
seminar i Ebeltoft, Danmark 27.-30.
august 2000. 29 s. + 16 s. vedlegg.
276. HØYLAND, Toril
Kristiansen Organisering av kommunal
havnevirkosomhet – særlig om bruk av
interkommunalt selskap. Havne-
prosjektet: Rapport nr. 12. 14 s. 2001.

277. KRISTIANSEN, Camilla Nyhus Speditørens lagerserviceavtaler – en utvidelse av den tradisjonelle speditørrollen. Havneprosjektet: Rapport nr. 13. 137 s. + 15 s. vedlegg. 2001.
278. NORDISKE DOMME I SJØFARTS-ANLIGGENDER 1900-2000. 148 s. 2001.
279. DYRLAND, Sondre Beskyttelsen for langsiktige kontrakter i EUs gassdirektiv – adgangen til å gi naturgasselskaper med alvorlige økonomiske og finansielle problemer på grunn av langvarige tak-or-pay-forpliktelse fritak fra plikten til å gi tredjepartsadgang. 153 s. + 12 s. vedlegg. 2001.
280. ELLENES, Sverre Samarbeidsavtalens rekkevidde mellom deltagerne i rettighetshaver-gruppen – en studie av virkeområdet for flertallskompetansen til styringskomiteen i rettighetshavergruppene på kontinentalsokkelen. 145 s. + 33 s. vedlegg. 2001.
281. SIMPLY Yearbook 2001. 2001. 252 s.
282. JAHR, Anette Speditøren Transportør eller mellommann? Havneprosjektet: Rapport nr. 14. 47 s. + 6 s. vedlegg. 2001.
283. LEGISLATIVE APPROCHES IN MARITIME LAW. Proceedings from the European Colloquium on Maritime Law, Lysebu, Oslo, 7.-8. Desember 2000. 157s. 2001.
284. SIIG, Kristina Maria BOLERO. A case study on non-legislative rule making. 2001.

285. Petroleumsjuristseminaret i Praha, Tsjekkia. Foredrag holdt på det seksogtyvende petroleumsjuridiske seminar 20.- 23. september 2001. 169 s.
286. Dalbak, Camilla Farlig gods i havn. Tredjemanns rett til erstatning for skade voldt av farlig gods i havnen. Havneprosjektet: Rapport nr. 15. 103 s. 2002.
287. Lindhartsen, Kristian J. Spedisjon, realsikkerhet og prioritet. Havneprosjektet: Rapport nr. 16. 52 s. 2002.
288. ANDERSEN, Gunnhild S. Oljevernberedskap for skip. Hvilken plikt har private skipsfartsaktører til å forebygge og hindre akutt oljeforurensning fra egen virksomhet?. Havneprosjektet: Rapport nr. 17. 132 s. 2002.
289. HOFTVEDT, Jannecke Bunkersoljekonvensjonen. En sammenligning med sjøloven § 208. 64 s. + 11 s. Vedlegg. 2002.
290. SIMONSEN, Sandra Folkerettslige rammer ved disponering av utrangerte offshore installasjoner – med særlig vekt på reguleringen under OSPAR-konvensjonen. 109 s. 2002.
291. SØRUM, Tom Forholdet mellom tariffavtaler og konkurranserett – med en spesiell del om tariffavtalene for losse- og lastearbeidere. Havneprosjektet: Rapport nr. 18. 116 s. 2002.
292. FRAMSTAD, Tor Erlend: Havnemyndighetenes erstatnings-ansvar overfor brukeren av havnen. Havneprosjektet: Rapport nr. 19. 107 s. + 19 s. Vedlegg. 2002.

293. NATVIG, Åse Jurisdiksjons- og lovvalgsklausuler i elektroniske konnossementer. 90 s. 2002.
294. BRUSERUD, Herman Bortfrakterens ansvar for skipets fysiske egenskaper. Ansvars-grunnlagene. 140 s. 2002.
295. SIMPLY Yearbook 2002. 2002. 344 s.
296. URQUIETA, Carlos A. Industrikonsesjonsloven: Offentlig styring av fallrettigheter og EØS-rettslige skranker. 164 s. + 25 s. vedlegg. 2003.
297. SÆTHER, Mats E. Bareboat («parallell-») registrering av skip – i jus og praksis. 89 s. + 17 s. Vedlegg. 2003.
298. LOGSTEIN, Hanne Sofie Petroleumsrettens sikkerhets-regulering som grunnlag for straff er lovkravet tilfredsstilt? 109 s. 2003.
299. HANSEN, Helene Bærug Aksjeselskap i kommunal havnevirksomhet. Om adgangen til å organisere eierskap og oppgave-løsning i aksjeselskaps form. Havneprosjektet: Rapport nr. 20. 121 s. 2003.
300. STAVANG, Endre Overveltning av disponerings-kostnader knyttet til gassrørledninger på norsk sokkel. 18 s. 2003.
301. HOLDØ, Håvard H. Realkreditors adgang til å kreve prisavslag ved mangelfull realytelse. En studie av utvalgte verks- og befraktningsavtaler utenfor preseptorisk lovgivning. 2003. 193 s.
302. Petroleumsjuristseminaret i Helsinki, Finland. Foredrag holdt på det syvogtyvende petroleumsjuridiske seminar 12.- 15. september 2002. 2003. 152 s.

303. BOGE, Olav Gassproduksjon og konkurranserett. En vurdering av produksjons-samarbeidet på norsk sokkel i forhold til EØS artikkel 53. 2003. 119 s.
304. KANTANEN, Eeva Petoro – partner og verdiforvalter. En rettslig analyse av den nye forvalterordningen for SDØE. 2003. 163 s.
305. LUDVIGSEN, Kjell Clement Last over bord. En gjennomgang av reglene om oppryddingsansvar relatert til last, særlig containere, som har falt over bord fra skip. 2003. 59 s.
306. AARSHEIM, Hanne Direktkrav ved 3PL-samarbeten – köparens möjligheter att göra rättigheter och ansvar gällande gentemot logistikern. 2003. 103 s.
307. ANDA, Mats Identifikasjonsinstituttet i Norsk Sjøforsikringsplan 1996. 2003. 99 s.
308. ENGER, Finn Jacob og Fred Andreas WISTER Det nye luftbefordringsansvaret. 2003. 23s. + 20 s. VEDLEGG.
309. SIMPLY Yearbook 2003. 2003. 356 s.
310. Foredrag holdt ved det 20. nordiske sjørettsseminar i Reykjavik, Island, 31. august – 3. september 2002.
311. Christodoulou-Varotsi, Iliana The Challenge of European Maritime Safety. An Overview of the EC's Policy and Regulatory Framework on Maritime Safety. 24 s. 2004.
312. AAKERVIK, Alf-Morten Oppdretts- og fiskerikonsesjoner ved overdragelse. 66 s. 2004.
313. Petroleumsjuridisk seminar i Strasbourg, Frankrike. Foredrag holdt på det åtteogtyvende petroleums-juridiske seminar 25.- 27. september 2003. 2004. 183 s.

314. NISJA, Ola Ø. Konfliktløsningsmekanismer i byggekontrakter. 110 s. 2004.
315. TRONDAL, Charlotte Heberg Kontraksregulering av kraft-leveranser til større industrielle sluttbrukere. 184 s. 2004.
316. SIVERTS, Lise og HEGNA, Anders Matheson Injeksjon av CO₂ i undergrunnen på norsk kontinental-sokkel. 284 s. 2004.
317. TUSVIK, Kjersti Forsinkelse og sanksjoner – en undersøkelse av den kontraherende transportørs plikter. 2004. 90 s.
318. TVEIT, Eirik Myndighetenes adgang til å stille vilkår om finansiell sikkerhet ved andelsoverdragelser til nye aktører. 2004. 60 s.
319. BASSE, Ellen Margrethe, MORTENSEN, Bent Ole Gram og RØNNE, Anita Myndighedsoppgaver udøvet af private virksomheder – systemansvar i elsektoren. 2004. 42 s.
320. HAMMER, Ulf Kollisjon mellom undervannsrobot og fisketrål. En studie av erstatningsrettslig grenseland. 2004. 32. s.
321. SIMPLY Yearbook 2004.
322. STEEN, Herman Tiden for skipets ankomst i lastehavnen ved reisebefraktning. Særlig om befrakterens krav på erstatning og kansellering ved sen ankomst. 2004. 184 s.
323. NESS, Cornelius Sogn Ansvarsfordeling og forsikring i petroleumskontrakter. En vurdering av gyldigheten og rekkevidden av «knock for knock»-prinsippet. 2005. 132 s.

324. KRISTIANSEN, Camilla Norske havners økonomiforvaltning og forholdet til forbudet mot statsstøtte i EØS-avtalen. Havneprosjektet: Rapport nr. 21. 2005. 160 s.
325. WETTERSTEIN, Peter Pollution from vessels – jurisdiction and law. 2005. 48 s.
326. SØRENSEN, Kristine Hasle ¿NUNCA MAiS? Places of refuge – Coastal state liability for environmental damage. 2005. 80 s.
327. AARSETH, Hallvard Gilje Nye krav til skille mellom monopol- og konkurransebasert virksomhet i kraftsektoren. Selskapsmessige og funksjonelle atskillelseskrav 2005. 181 s.
328. The 29th Petroleum Law Seminar, Edinburgh, Scotland, 9th-12th September 2004. 2005. 123 s.
329. SLAATTEN, Bjørn York-Antwerpen reglene 2004. 2005. 38 s.
330. The Emerging European Maritime Law, Proceedings from the Third European Colloquium on Maritime Law Research, Ravenna, 17-18 September 2004, 2005. 386 s.
331. De norske vareforsikringsvilkårene 1995/2004 med kommentarer / Norwegian Cargo Clauses 1995/2004 with commentary. 2005. 445 s
332. LUND, Hilde Terrorberedskap i kraftforsyningen, 2005. 196 s.
333. NICOLAISEN, Christoffer Nettselskapets stengningsrett overfor forbruker i betalingsmislighold, 2005. 186 s.

334. GUNDERSEN, Silje Selvstendig panthaverinteressecforsikring Engelske vilkår i forening med Norsk Sjøforsikringsplan av 1996. 2005. 145 s.
335. SIMPLY Yearbook 2005, 2005. 364 s.
336. SØRLI, Arne-Martin H. Salg av flytende naturgass (LNG). Korttidskontraktens risikofordeling med særlig vekt på selgers hovedforpliktelser. 2006. 180s.
337. NEGAARD, Terese A. Konflikter mellom forbruker og energiselskap. Utenomrettslige tvisteløsningsordninger i elsektoren. 2006. 180 s.
338. DE VIBE, Kaja Reassuransekontrakter Rettsanvendelse, cedentens opplysningsplikt og reassurandørens dekningsforpliktelse 2006. 188 s.
339. HØSTMÆLINGEN, Etablering av petroleumsvirksomhet i Ingrid Kristine nye områder på norsk kontinental-sokkel. 2006. 170 s.
340. Det 30. petroleumsjuridiske seminar. Foredrag holdt på det 30. petroleumsjuridiske seminar i Baiona, Spania, 22. - 25. september 2005. 2006. 160 s.
341. TORGERSBRÅTEN, Kyststatens jurisdiksjon ved Ståle miljøforurensning eller fare for miljøforurensning fra fremmede skip, Med hovedfokus på FNs Havrettskonvensjon av 1982. 2006. 162 s.
342. MEYER, Norman Transportforsikring mot krigsfare. 2006. Hansen 181 s.
343. ASKJER, Angela Sikkerhetsreguleringen for flyttbare Ekholdt innretninger i petroleumsvirksomheten. 2006. 179 s.

- 344 BORGE, Kirsten Klassifikasjonsselskapenes offentlige myndighet. 2006. 148 s.
- 345 GRØNLI, Bjørn Gisle Krav til nasjonale underleveranser i iransk petroleumsrett. 2006. 104 s.
- 346 SIMPLY Yearbook 2006, 2006. 376 s.
- 347 HEGNA, Caroline Jahre Transport og salg av gass i det britiske gassnettet - hovedtrekk ved nettorganiseringen. 2006. 173 s.
- 348 DØVIK, Kristian Statnetts utøvelse av systemansvaret. 2006. 160 s.
- 349 OULIE-HAUGE, Toini Små kraftverk – store utfordringer? 2006. 177 s.
- 350 Avdeling for petroleums- og energirett 25 år. 2007. 94 s.
- 351 EVJE, Anders Regelendringer i tidsbetrakningsforhold. 2007. 180 s.
- 352 VALMOT, Caroline Universal service, en fremstilling av medlemsstatenes forsyningsplikt innenfor det europeiske elektrisitetsmarkedet. 2007. 176 s.
- 353 Det 21. nordiske sjørettsseminar: Foredrag holdt i Nyslott, Finland. 22.–25. august 2004. 2007. 326 s.
- 354 Det 15. nordiske dommerseminar: Foredrag holdt i Svendborg, Danmark. 5.–7. september 2005. 2007. 124 s.
- 355 BERGER, Fredrik og HAVER, Gustav CO₂-deponering på kontinentalsokkelen: Ansvar for utslipp etter norsk rett og forholdet til klimavoteregimet etter Kyotoprotokollen. 2007. 336 s.

- 356 MELAND, Casper M. og WITSCHHEL, Georg En komparativ analyse av norsk og engelsk kontraktsrett & Mare Liberum and Maritime Security. 2007. 98 s.
- 357 HØGSETH, Thomas Bruusgaard Vertikale begrensninger i langvarige gassalgskontrakter. En vurdering av forholdet til EF- og EØS- rettens forbud mot konkurransebegrensende samarbeid. 2007. 216 s.
- 358 KEISERUD, Jørgen Transport og kortsiktig salg av gass i Nederland - nettoperatorens tilrettelegging. 2007. 156 s.
- 359 EGGEN, Tine «No gain no loss» – prinsippet i petroleumsvirksomhetens samarbeidsavtaler. 2007. 184 s.
- 360 SIMPLY Yearbook 2007, 2007. 463 s.
- 361 SØRENSEN, Christopher Haugli Konstruktivt totalforlis. Kondemnasjonsvilkår og totaltapsoppgjør etter Norsk Sjøforsikringsplan og spesialvilkår. 2008. 186 s.
- 362 ØSTLIE, Christian B. Finansielle covenants i låneavtaler. 2008. 160 s.
- 363 LERVÅG, Jon Vegard Miljørettsleg handlingsrom innanfor konsesjonssystemet for norsk petroleumsvirksemd. Tilhøvet mellom utvinningsløyvet, godkjenninga av PUD og forureiningskonsesjonen. 2008. 161 s.
- 364 WARD, Ezekiel Collaboration in Liner Shipping under Article 81 Ec. Agreements between liner shipping undertakings following the repeal of Regulation 4056/86. 2008. 105 s.

- 365 ERDAL, Leiv Mikael Legal Implications of Security Assignment. Comparing the Norwegian and English law of security assignments in the context of building finance for high-value movable property. 2008. 92 s.
- 366 ULDALEN, Per Amund Erstatningsansvar for forurensnings-skade ved oljesøl fra skip. Komparativ studie av de konvensjonsbaserte regler i sjøloven kapittel 10 og 1990 Oil Pollution Act. 2008. 146 s.
- 367 TVETER, Line På nett med små anlegg for vann- og vindkraft. Om nettilknytning av småproduksjonsanlegg med særlig vekt på anleggsbidrag. 167 s.
- 368 OLEBAKKEN, Ingeborg Holtskog Ny UNCITRAL-konvensjon om sjøtransport. 100 s.
- 369 SIMENSEN, Rine Utnyttelse av tidskritiske ressurser i modne deler av kontinentalsokkelen. Myndighetenes styringsadgang. 2008. 153 s.
- 370 BRYGFJELD, Mari Kjellevoid
KRYDSBY, Stian Tjørswaag Prekvalifisering av nye aktører på norsk sokkel
Overdragelse av deltakerandeler i utvinningstillatelse. 2009. 244 s.
- 371 Startseminar sjøsikkerhetsprosjekt 28. – 29. januar 2008, Lysebu. 2009. 276 s.
- 372 DALE, Andreas Kjøp og salg av Second Hand Vessels. 2009. 168 s.
- 373 MELING, Marie Regelkonkurransen i skipsfarten. Skattemessige utslag ved valg av skipsregister og selskapsform. 2009. 185 s.

- 374 NYHUS, Øystein Nore Tredjepartsbruk av offshoreinstallasjoner. Om rammeverket for bruk av andres infrastrukturer. 2009. 178 s.
- 375 VEGGE, Kristen Ny institusjonell regulering av det finansielle kraftmarkedet. Særlig unntakene fra reglene. 2009. 87 s.
- 376 SIMPLY Yearbook 2008, 2009. 451 s.
- 377 EGGE, Audun Hagene Personell kompetanse i akuttsituasjoner til sjøs. 2009. 152 s.
- 378 KRISTOFFERSEN, Simen Sjøveisreglene og den erstatningsmessige uaktsomhetsstandarder ved sammenstøt mellom fartøyer. 2009. 82 s.
- 379 KAURIN, Kjersti Nettleieavtaler med forbruker En fremstilling av nettleieforholdet etter reguleringen i forbrukerkjøpsloven. 2009. 155 s.
- 380 FODCHENKO, Irina Utenlandsk deltakelse i petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel – hovedtrekk ved Russlands petroleumsregimer med referanse til det norske konsesjonssystemet. 2009. 222 s

Bøker utgitt av Sjørettsfondet fra 1990

- Syversen, Jan: **Skatt på petroleumsutvinning**. 762 s. 1991. ISBN 82-90260-33-4
- Askheim, Bale, Gombrii, Herrem, Kolstad, Lund, Sanfelt, Scheel og Thoresen: **Skipsfart og samarbeid**. Maritime joint ventures i rettslig belysning. 1119 s. 1991. ISBN 82-90260-34-2
- Brækhus, Sjur og Alex Rein: **Håndbok i kaskoforsikring** På grunnlag av Norsk Sjøforsikringsplan av 1964. 663 s. 1993. ISBN 82-90260-37-7
- Hans Peter Michelet: **Last og ansvar**. Funksjons- og risikofordeling ved transport av gods under tidscerteparti. (Hefte) 180 s. 1993. ISBN 82-90260-36-9
- Røsæg, Erik: **Organisational Maritime Law**. 121 s. 1993. (Utsolgt)
- Nygaard, Dagfinn: **Andres bruk av utvinningsinnretninger**. 365 s. 1997. ISBN 82-90260-40-7
- Bull, Hans Jacob: **Hefte i sjøforsikringsrett**. 60 s. 2. utg. 1997. (Utsolgt)
- Michelet, Hans Peter: **Håndbok i tidsbefraktning**. 600 s. 1997. ISBN 82-90260-31-8
- Arnesen, Finn, Hans Jacob Bull, Henrik Bull, Tore Bråthen, Thor Falkanger, Hans Petter Graver: **Næringsreguleringsrett** 187 s. 1998. ISBN 82-90260-42-3
- Brautaset, Are, Eirik Høyby, Rune O. Pedersen og Christian Fredrik Michelet: **Norsk Gassavsetning - Rettslige hovedelementer** 611 s. 1998. ISBN 82-90260-43-1
- Karset, Martin, Torkjel Kleppo Grøndalen, Amund Lunne: **Den nye reguleringen av oppstrøms gassrørledningsnett**. 344 s. 2005. ISBN 89-90260-47-4
- Falkanger, Thor og Hans Jacob Bull: **Sjørett. 7. utg.** 602 s. 2010. ISBN 978-82-90260-48-9

NY BOK: ”Innføring i sjørett” er blitt til ”Sjørett”

”Sjørett” gir en fremstilling av hovedprinsippene i sjøretten, med hovedfokus på den privatrettslige sjøretten. Den tar utgangspunkt i den fellesnordiske sjøloven, som igjen bygger på sentrale sjørettslige konvensjoner. I tillegg legger boken vekt på de mange standardkontraktene som finnes på området.

Boken er på i alt 602 sider. Den er utstyrt med omfattende lov-, forskrifts- og standarddokumentregister, domsregister og stikkordregister.

Forfatterne er begge professorer i rettsvitenskap ved Nordisk Institutt for Sjørett, Universitetet i Oslo.

Hva er nytt?

Boken er en videreføring av ”Innføring i sjørett”. Siden den har vokst fra utgave til utgave, er ordet innføring sløffet i den 7. utgaven. Siden 6. utgave kom i 2004, er det kommet flere viktige lovendringer: sjødyktighetsloven er avløst av skipssikkerhetsloven, sjøforklaringsinstituttet er erstattet med regler om undersøkelser av sjøulykker og det er nye regler om ansvar for bunkersoljesøl. Heller ikke domstolene har vært uvirksomme. I den nye utgaven er det f.eks. henvist til 55 nye dommer (herunder en rekke voldgiftsdommer) i Nordiske Domme i Sjøfartsanliggender. Teksten er i sin helhet gjennomgått med et kritisk blikk.

Hvem kan ha nytte av boken?

”Sjørett” ble opprinnelig skrevet som en lærebok, men med det brede tilfang av materiale som boken redegjør for eller henviser til, fremstår den i dag som en håndbok i sjørett. Dermed vil den ha interesse i hele Norden for studenter ved universiteter og høyskoler, for advokater og dommere og for ansatte i rederier, banker, forsikringsselskaper, enten de er jurister eller ikke.

Boken kan bestilles fra nettbokhandelen Audiatur.no: www.audiatur.no, epost kontakt@audiatur.no eller annen bokhandel.

Thor Falkanger, Hans Jacob Bull: Sjørett

Sjørettsfondet akademisk 2010, ISBN 978-82-90260-48-9, ib., 602 sider, 400 kr.

Det foreligger også en engelsk versjon, basert på 6. utgave, som skal oppdateres.

Thor Falkanger, Hans Jacob Bull, Lasse Brautaset:

Scandinavian maritime law : the Norwegian perspective

Universitetsforlaget 2004, ISBN 978-82-15-00529-2, ib., 609 sider, 629 kr.

Sjørettsfondets utgivelser: Ny distribusjonsordning

Bøker og tidsskriftet MarIus distribueres nå via nettbokhandelen Audiatur og andre bokhandler. Nordisk institutt for sjørett håndterer ikke lenger bestillinger.

Informasjon om priser på enkeltnummer av MarIus er oppdatert på www.audiatur.no For bestilling, klikk på Sjørettsfondets banner nede til venstre på siden.

For abonnement vil prisen variere med sidetall per publikasjon og antall utgivelser i året. Faktura basert på kostnader sendes i etterkant et par ganger i året. For å bestille abonnement, send epost til: kontakt@audiatur.no

Fullstendig oversikt over Sjørettsfondets utgivelser finnes i hver tiende utgave av MarIus (370, 380 osv.) og på nettsidene til Nordisk institutt for sjørett: www.jus.uio.no/nifs/forskning/publikasjoner

Om Sjørettsfondet

Sjørettsfondet fremmer forskning innen sjørett, transportrett, petroleumsrett, energirett og beslektede juridiske emner. I tidsskriftet MarIus, inkludert Scandinavian Institute of Maritime and Petroleum Law Yearbook (SIMPLY), publiserer studenter og forskere sine arbeider. Fondet utgir også pensumlitteratur for studenter.

SCANDINAVIAN INSTITUTE OF MARITIME LAW forms part of the University of Oslo. It is also a part of the co-operation between Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden through the Nordic Council of Ministers. The core research areas are maritime law and petroleum/energy law. In MARIUS, articles from these core areas are published in the Nordic languages or English. It is issued at irregular intervals.

ISSN: 0332-7868

